

RAZVITAK RIBARSTVA NA ZAPADNOJ OBALI ISTRE

S A D R Ź A J :

I — Ribolovna područja. II — Najstarije razdoblje istarskog ribolova. III — Ribarstvo u statutima istarskih gradova. IV — Uspon istarskog ribolova u XVII i XVIII stoljeću. V — Razvoj od početka XIX stoljeća do oslobođenja. VI — Razvoj nakon oslobođenja. VII — Kretanje raspodjele i potrošnja lovine. VIII — Industrija za preradu ribe — najnoviji razvoj i stanje. IX — Zaključak.

Od svih naših jadranskih područja ribarska privreda najjače je razvijena na zapadnoj obali Istre i to nosi najjači pečat ribarskog profesionalizma. Područje kojeg će se ribarstvo opisati prostire se od Rta debelog u sjevernom dijelu koparskog zaljeva — granične morske tačke s Italijom — do Kamenjaka, krajnjeg jugoistočnog rta istarskog poluotoka. Prikaz sadržava specifične karakteristike ribolova, povijesni pregled i razvitak, najnovije stanje i dostignuća ribarske privrede tog područja.

Smještaj glavnih naselja nadomak najplodnijim jadranskim lovištima riba pogodovao je razvitku ribarske privrede. Čitavo obalno područje zapadne Istre i dalje od obale čitav Tršćanski zaljev najbliži su velikim riječnim tokovima koji se s Alpa Padskom nizinom slivaju u Jadransko more. Napose vode tekućice, rijeke, rječice i podmorska vrela slatke vode, zaslađuju čitavu obalnu zonu i umanjuju salinitet mora. To privlači i zadržava uz obalu brojne migratorne kvalitetne vrste bijele ribe. Sve vode tekućice donose u zapadnoistarski morski bazen velike količine organskog detritusa, što povoljno utječe na razvitak riblje hrane. Tu je danas naše jadransko središte lova male plave ribe: srdela, incuna, skuša.

Postoje tri glavne zone u kojima se danas vrši zapadnoistarski ribolov. Prva, priobalna zona, gdje se vršio prvotni ribolov u dalekoj prošlosti, iskorištava se i danas u malom ribolovu ili u sezonskom zatvaranju pogodnih uvala. Druga zona ribolova nešto je dalje od obale — dvije do osam nm — i u njoj se vrši glavni ribolov danas. Treća najudaljenija zona ribolova — 8 do 30 nm izvan istarske obale — koja se danas nedovoljno iskorištava u lovu incuna i skuša, mogla bi postati glavno ribolovno područje u budućnosti.

I — RIBOLOVNA PODRUČJA

a) Ribolov u priobalnoj zoni.

Neposredno uz samu zapadnoistarsku obalu, na određenoj udaljenosti od kopna, iskorištavaju se sve uvale, zaljevi i drage, ali neujednačenog su ribolovnog kvaliteta. Danas se za sezonsko zatvaranje kvalitetne ribe iskorištava devet lokaliteta. Po veličini godišnje lovine na prvom je mjestu lovište (peškera) Sečovlje na ušću Dragonje, zatim Tarska uvala na ušću Mirne, pa Limski kanal.

U pravilu sezonsko zatvaranje ribe vrši se dva puta godišnje: u kasnu jesen ili u rano proljeće. Prema dubini mora i veličini zatvornog prostora podešavaju se i mreže. Različit je i način rada, a nisu uravnotežene ni vrste lovine ribe u pojedinoj uvali, ali cipal se ističe svuda kao glavna lovina. Na svim tim prirodno prikladnim položajima iskorištava se sklonost riba da se sklanjaju od studeni ili da vrše migracije radi mriješta.

Pojedino se lovište pred izlovljavanjem neko vrijeme čuva, kako bi se spriječilo da krivolovci i nepozvani ribari s ostima pod svijeću ili dinamitaši plaše ribu. Kada se kontroliranjem utvrdi zadržavanje i kretanje pogodnih jata ribe, pristupa se zatvaranju uvale specijalnim mrežama. To su mreže potegače, duge i do 2000 m, s visinom od 8 do 12 metara. Nad plutom mreže potegače postavljaju se na štapove od trstike površinske mreže, kako bi se spriječilo bježanje i skakanje zatvorenih cipala. Mreža potegača postepeno se povlači prema dnu uvale, pa se od njezinih istegnutih dijelova pregradi ostali zatvoreni prostor u više dijelova radi lakšeg i sigurnijeg izlovljavanja. Negdje se u velikoj zatvorenoj mreži potegači izlovljavaju ribe posebnom mrežom. Vrijeme čuvanja uvale može trajati jedan do dva mjeseca, a čitav proces zatvaranja, zbijanja i izlovljavanja ribe traje od 3 do 15 dana, prema veličini uvale, predviđenom i ostvarenom iznosu lovine.¹

Područje lova rakovica (Maja squinado) prostire se počev od ispred Novog Grada pa do izvan rta Kamenjaka, jugoistočno od Pule. To su najbolji jadranski predjeli lova tih rakova i tu ih ulove oko 94% od čitave lovine. Lovišta su neposredno uz obalu, ali i udaljena od obale po više nm, već prema tome koje je doba godine. U zimskim mjesecima rakovice su u dubinama, a u proljeće dolaze na pličine. Lov počinje u većem obujmu u siječnju i pojačava se sve do svibnja, kada su najveće lovine, a tada odjednom prestaje lov.

Rakovice love istarski ribari prvenstveno mrežama stajaćicama zvanim »squainare«. To su jednostruke mreže, oko metar i po visoke i 12 do 20 m duge. Veličina oka iznosi 15 do 20 cm. Izrađene su od debelog »refe« konca. Te mreže mogu se usporediti s dalmatinskim sklatarama. Još se rakovice love i popunicama. Tim se mrežama love dok su u većim dubinama. Kada u doba mriještenja dođu na pličine, gdje se ponekad

¹ Zavod za statistiku NR Hrvatske, iz Popisa lovišta riba, obrazac MR-4 iz 1954. godine i iz godišnjih izvještaja o ribolovu u uvalama (peškera) od 1954. do 1960. godine.

u dobrim godinama pojave u velikim hrpama, love se naročito napravom koja se naziva grampa ili grampon. Ta je naprava izrađena od višestruko savijenih tankih željeznih šipki, uokrug sastavljenih i na krajevima nazubljenih. Naprava je natakuta na drvenom dršku poput osti. U nju se rakovica uklješti i neozljeđena izvlači iz mora. Rijetko gdje hvataju rakovice ostima, jer se njima oštećuju i gube na vrijednosti.²

Ulovljene rakovice spremaju se u posebno izrađene bazene koševe i polažu se u more, kako bi mogle biti dopremljene na određite u trgovini u živom stanju.

U priobalnoj zoni središnjeg dijela zapadne istarske obale, gdje su nanizani brojni otočići i gdje je najveća relativna razvedenost, donedavno je bio razvijen lov gira, koji je međutim u najnovije vrijeme osjetno oslabio. Tamo gdje ima brakova, rijetki su obrasli travom. Prevladava muljevito dno s girama oštruljama. Gire oblice rijetke su zbog oskudice posidonijskih trava. U donedavnom lovu gira bacala bi se iznad brakova meka od stučenih rakova ili glava srdela, i kad bi se sakupilo na meku dovoljno jato gira zapasali bi ih mrežom stajačicom (giraricom) i gire bi se zapele u oka mreže. Vrijeme lova gira traje od studenog do svibnja. Taj način ribolova, vrlo star na istarskoj obali, približava se svom svršetku.

Polaganje mreža stajačica još se prakticira i uz samu obalu, iako je glavnina tih mreža namijenjena polaganju na otvorenom moru, u drugoj i trećoj ribolovnoj zoni za lov landovine, listova i rakovica.

Rijetke mreže potegače vrše u priobalnoj zoni više funkciju sezonskog zatvaranja uvala, ili služe više kao pomoćno sredstvo u ribolovu plašilima, nego radi istezanja po dalmatinskom uzoru ribolova s obalnim mrežama potegačama, migavicama i giraricama.

Područje lova školjki prirodnog rasta, kunjki, mušula (Arca Noae) prostire se od izvan Piranskog zaljeva do izvan Limskog kanala. Od rta Savudrije do izvan Umaga središte je lova. Položaji su lova na niskim brakovima. Najviše se školjaka lovilo u prva četiri mjeseca u godini. Ribari iz Pirana i Umaga bili su glavni lovci. U 1948—49. godini uništene su sve naslage kunjki od epidemije. I sva dalmatinska nalazišta kunjki tada su stradala, a ni do danas se nisu obnovila, tako da je zapravo od 1949. godine zamrlo svako vađenje kunjki, i tu i u Dalmaciji.

Kunjke su se vadile posebnim malim povlačnim mrežama koje su vukli čamci na motorni pogon i na jedra, a dalmatinski su kunjkari lovili samo na jedra. Ribari iz Pirana imali su željezne povlačne mreže za vađenje kunjki, a ribari iz Umaga povlačnu mrežu iz »forcina« koje je donji dio kombiniran s olovom.

To je bila unosna djelatnost. Jedan osrednji čamac mogao je uloviti i do 500 kg kunjki dnevno. Potraživanja su za njima bila velika. Izvozile su se u Trst i druge gradove na talijanskoj obali. I tvornica za preradu ribe u Umagu konzervirala ih je u kutije.

² J. Basioli, Rakovica (Maja squinado), Morsko ribarstvo 1952, br. 7—8, Zagreb.

Ostale školjke, losture, kapice, dagnje, koje se nalaze u manjim količinama, nisu stradale od epidemije.

Priobalna zona u najsjevernijem dijelu, Koparskom i Piranskom zaljevu, nema lovišta koja bi se konstantno iskorištavala i koja bi davala obilnije lovine. Iznimku čini uvala Sečovlje, koja se i danas sezonski izlovljava. Ta uvala prima iz rijeke Dragonje i sa širokog prostora solana bogate hranjive sastojine, pa se smatra najboljim lovištem za sezonsko izlovljavanje na zapadnoj istarskoj obali Istre. U razdoblju 1953—1960. godine iz Sečovlja se izlovljavalo prosječno godišnje 38 t bijele kvalitetne ribe, pretežno cipala, s vrlo malim brojem lubina, komarča i ovčica. Maksimalno izlovljenih cipala u jednoj sezoni iznosio je 130 t. U sezoni seobe cipli naviru i od Savudrije i iz Strunjana. Buka sve jačeg prometa na kopnu i na moru oslabljuje zadržavanje većih masa cipala u tom rezervatu.

Ispred obale u Koparskom i Piranskom zaljevu more je plitko i dno muljevito, gotovo bez ikakvih hridina, pa se rijetko gdje mogu loviti ribe malim obalnim potegačama. Uvale Strunjan, Stajon i Kampi nekad su se također sezonski izlovljavale, ali to je odavna napušteno. U nekima od tih uvala bio je pred posljednji rat razvijen uzgoj školjaka. U najnovije vrijeme upotrebljava se za to uvala Strunjan, ali još je čitava djelatnost u pokusnom stadiju.

Obalna zona od rta Savudrije do Novog Grada najjednoličnija je na čitavoj zapadnoj obali Istre. Plitka je i nepodesna za priobalni ribolov mrežama potegačama. Ispred nje nalazi se samo nekoliko hridi. Ali tu se, i uz obalu i dalje od obale, polažu mreže stajačice i parangali za lov listova, landovina i gira. Dobrim lovištem za mreže stajačice smatra se područje izvan luke Mirne na plićacima Val i Masanko, zatim u uvali Mujeli, Kastanjiji i Lokvini. Iz rijeke Mirne taloži se u čitavoj luci nanos mulja. Sitni mulj raspršava se i daleko izvan luke Mirne.

Mirna, najveća istarska rijeka, duga oko 50 km, u gornjem toku mjestimično ima čud gorskog brzog potoka, a što više se približava moru, prolazeći kroz nizinske predjele, postaje sve smirenija i tiho se izliva u prostranu luku Mirnu. Površina luke iznosi 420 km².

Za jakih kiša nastajale su poplave u čitavoj širokoj dolini nizinskog područja sve do mora. Voda je nosila zemlju, od koje se mutež širio daleko izvan luke Mirne na otvoreno more. Regulacijom riječnog korita ukroćena je snaga vode. Izgradnjom obrambenog nasipa pri samom ušću formirana su dva umjetna jezera, koja se nazivaju »morska blata«. U ta jezera slijeva se voda iz odvodnih kanala na melioracionom području. Plima i oseka djeluju u tim jezerima kao i u moru. I čitav donji dio rijeke pod utjecajem je morskih mijena, pa ti dijelovi vode u ljetnim mjesecima sadržavaju određen procent slanosti. Uza svu regulaciju riječnog korita na ušću se taloži mulj u velikim naslagama. Bliže ušću mulj je sve sitniji, raspršava se i po čitavoj uvali, a naročito u njezinu gornjem dijelu, u Tarskoj uvali, koja se iskorištava za sezonsko zatvaranje ribe. Postepeno Tarska uvala postaje sve plića i ribolovni joj se kapacitet smanjuje.

U najboljim godinama u tri zadnja decenija Tarska uvala je mogla dati i do 80 t ribe. Lovina redovito sadržava oko 80% cipala, 5% špara, 3 % lovrata (orada), 2 % lubina i 10 % razne ribe. Pod najpovoljnijim okolnostima, tj. kada je uvala očišćena od nanosa mulja i kada pogoduju vremenske prilike za seobu ribe i ribolov, lovina dosiže i do 120 t ribe godišnje. U prosjeku u razdoblju 1953—1960. godine postizavano je godišnje oko 33 t ribe.

U Tarskoj uvali uobičajeno je proljetno i jesensko izlovljavanje ribe. Kada se cipli u proljeće vraćaju iz mora u slatke vode rijeke Mirne, masovno se koncentriraju u Tarskoj uvali. U jesen, koncem studenog, cipli se ponovno okupljaju u velikim jatima oko samog ušća ispred ulaza u rijeku, pa ih i tada zatvaraju.

U morskom blatu, zvanom Antenal, na desnoj strani ušća rijeke Mirne maksimalna dubina vode iznosi oko pola metra. Tu se u ljetnim mjesecima ponekad izlovljavaju određene količine cipala. U proljeće i u jesen odatle se cipli spuštaju u Tarsku uvalu, gdje su bolje prilike za njihovo potpunije izlovljavanje. Ribolovno iskorištavanje te uvale vrše ribari s područja dviju graničnih općina: Novigrada i Poreča, a dijele lovinu napola.

U središnjem dijelu zapadne istarske obale prostire se obalno područje općine Poreč, koje zahvaća dio od južne obale luke Mirne do sjeverne obale Limskog kanala. To je najrazvedeniji dio zapadnoistarske obale s mnogobrojnim uvalama i rtovima i s 33 otočića i grebena. Dubina mora uz obalu vrlo je prikladna za vršenje različitih načina ribolova. Brakovi i kameniti predjeli obrasli travama izmjenjuju se s pješćanim područjima i muljevitim uvalama. Uobičajeno je tu polaganje raznih mreža stajačica i ribolov plašilima (zagonicom). U rano proljeće pojave se u obalnoj zoni Poreča rakovice. Na tom dijelu obale ovako se redom nižu još i danas aktivne uvale za sezonsko izlovljavanje kvalitetne ribe:

Piškičera, nazivana i »Grotte«, nalazi se u neposrednoj blizini Poreča, sjeverno od njega. Duga je 600 m, a široka 550 m. Površina iznosi 37 ha, a prosječna dubina oko 4 m. Početkom studenog postavlja se čuvar, koji nadzire lovište do veljače, kada se vrši zatvaranje i izlovljavanje, koje traje 5—6 dana. U tom jedinom godišnjem izlovljavanju u Piškijeri dobivalo se godišnje oko 9 t ribe. Zabilježen je maksimalni godišnji kapacitet lovine od 50 t. Lovina redovito sadržava 60 % cipala, 15 % lubina, 5 % komarča, 5 % ovčica i 15 % špara i druge sitnije ribe. Zbog nanosa mulja smanjuje se dubina u lovištu.

Mulandrija se nalazi dva km južno od Poreča. Duga je oko 800 m, a široka 550 m, s prosječnom dubinom od 4 m i s površinom od 43 ha. Čuvanje i izlovljavanje ribe vrši se početkom jeseni u više navrata. Prosječno se lovi godišnje jedna tona ribe, pretežno cipala.

Valkanela je uvala jedan kilometar i po južno od Funtane. Duga je oko 600 m, a široka 200 m, s površinom od 12 ha i s prosječnom dubinom od 3 m. Moguća je godišnja lovina ribe, pretežno cipala, u iznosu od 2 t.

Figarolica je otočić južno od Funtane, kojeg se plitke obale iskorištavaju za sezonsko zatvaranje ribe. Zona u kojoj se vrši zatvaranje ribe duga je 100 m. Moguć godišnji kapacitet lovine ribe iznosi 3 t lubina i komarča.

Kuvrsada je lovište južno od Vrsara. Dugo je 350 m, široko 100 m, ima površinu od 4 ha, i prosječnu dubinu od 3 m. Izlovljava se usred zime i donosi najviše do 3 t ribe godišnje: od čega oko 70 % lubina, 20 % komarča i 10 % razne ribe.

Oko svih spomenutih sezonskih lovišta pošumljenost svih obala i otočića velika je, što je glavni uvjet za zadržavanje kvalitetnih vrsta riba u priobalnoj zoni.

Limski kanal duga je, kanjinska draga, 6 km sjeverno od Rovinja i 3 km južno od Vrsara. Kanal je dug 9,5 km, srednja širina 600 m i prosječna dubina mora od 20 do 30 m. Okolni obronci brda prekriveni su crnogoricom i grmljem, zbog čega se slijevaju u kanal vrijedne sastojine potrebne za razvitak riblje hrane. Poznati su i brojni podmorski izvori slatke vode, oko kojih se sakupljaju kvalitetne ribe. Zbog tih podmorskih vrela more je na nekim predjelima brakično.

Na ulazu u Limski kanal Talijani su svojevremeno bili postavili veliku željeznu protupodmorničku mrežu radi zaštite ratnih brodova. Ta mreža leži danas na dnu mora, obrasla travom. Ribari smatraju da mreža predstavlja zapreku nesmetanu ulasku riba u Limski kanal, jer se tu zaustavljaju na paši trave i potom skreću u drugom smjeru.

U Limskom kanalu vrši se izlovljavanje ribe dva puta godišnje, u rano proljeće i kasnu jesen. Jedan do dva mjeseca prije svakog izlovljavanja postavlja se čuvar, koji budno pazi da vlada mir na lovištima. Pojedini ribolovni predjeli zatvaraju se, odnosno pregrađuju, visokim mrežama stajačicama. Maksimalna količina lovine ribe u Limskom kanalu doseže godišnje i do 70 t. Lovina se sastoji od lubina, komarča, arbuna, cipala i špara. U nekim godinama lovinu svih tih vrsta zasjeni šnjur, kao što je bio slučaj u veljači 1955. godine, kada je ulovljeno 50 t šnjura. U jesen ulaze u kanal veća jata gavuna. U razdoblju 1953—1960. godine dobivano je prosječno godišnje 12 t ribe.

Limski kanal danas je najprostranije područje za uzgoj školjaka. Prosječna dubina mora gdje su položene instalacije za uzgoj školjaka kreće se od 5 do 7 m. Uzgojni parkovi postavljeni su na površini od 321 m² (u 1960. godini) po sistemu plovećih instalacija na željeznim plutućama cilindričnog oblika, lančano povezanih.

Kanal je granično područje općina Poreč i Rovinj, pa ga u ribolovu podjednako iskorištavaju ribari iz obje općine. Školjkarenje je danas pod upravom porečkog ribarskog poduzeća.

Obalna zona općine Rovinj, koja se prostire od južne obale Limskog kanala do rta Barbariga, srodna je obali porečke općine, s tom razlikom što je manje razvedena od nje i ima manji broj otočića. Nanizano je tu oko 20 otočića i hridi. I ta zona obiluje kamenitim brakovima, pa je donedavna bila poznata po obilnim lovinama gira. Podesna je za mali ribo-

lov. Dobro razvijena pošumljenost pomaže zadržavanju kvalitetnih vrsta ribe u obalnoj zoni. U rano proljeće zalaze k obali rakovice.

Ribolovno područje obalne zone pulske općine prostire se od rta Barbariga na jugozapadnoj obali do kanala Raše na jugoistočnoj obali Istre. Područje na kvarnerskoj strani sadržava karakteristike ribolova svojstvenog sjevernom Hrvatskom primorju, područje oko i izvan rta Kamenjaka ima lovišta srodna lošinjskim i sjeverozapadnodalmatinskim lovištima, a područje više prema zapadu stapa se u zapadnoistarsku ribolovnu regiju.

Glavna su lovišta osrednjih primjeraka srdela — koje se love plivaricama — izvan rta Kamenjaka, do visine otočja Brijuni. Novija su lovišta srdela oko rta Marleta prema kanalu Raša. Najmanji primjerci srdela love se na obalnim lovištima južno od grada Pule.

Lovom iglica, kao posebnim ribolovom, bave se samo ribari iz Fažane na lovištima susjednih Brijunskih otoka i u Fažanskom kanalu. Učestalija je tu i lovina hlapa, učestalija nego drugdje na zapadnoj obali Istre. Napose je Brijunsko otočje poznato kao dobro spužvolovno područje.

Najbolja jadranska lovišta rakovica prostiru se u području rta Kamenjaka, u Medulinskom zaljevu i na čitavom širem pulskom području.

Za sezonsko izlovljavanje kvalitetne ribe moguće je iskorištavati ove plitke uvale pulskog područja:

Ribnjak Valbandon kraj Fažane, uvalu dugu 300 m, široku 100 m i duboku od 1 do 3 m.

Bijecu, uvalu južno od Medulina, dugu 800 m, široku 500 m, prosječno duboku 2 m.

Paltanu, uvalu kraj Banjola, dugu 450 m, široku 220 m, oko 3 m duboku.

Budavu, uvalu u dnu istoimene luke, dugu 430 m, široku 200 m, prosječne dubine od 4 m.

Ribnjak (Šćuza) kraj Pomera jedina je uvala koja je zatvorena uzanom pregradom i jedina koja se još i danas iskorištava na pulskom području. Dimenzije su joj: 1500 m dužine, 400 m širine i 1 m prosječne dubine. U proljeće 1961. godine započeo se izgrađivati nasip za proširavanje uvale s ugrađenim vratima radi dobivanja željene dubine mora, kako bi se zimi mogla prebacivati uzgojna riba u dublje predjele. To je danas jedina potpuno zatvorena uvala za uzgoj ribe: cipala, lubina, komarča i mladi tih vrsta.³

b) Ribolov u zoni do 6 nm daleko od obale.

Temelj istarskog ribolova, počevši od XVII stoljeća, čini srdela, koje je lov u mnogočem različitiji od lova na drugim dijelovima naše obale. Pojas lova srdela na ovoj obali prostire se od rta Savudrije izvan Piranskog zaljeva do rta Kamenjaka. Širina pojasa, tj. lovišta srdela, iznose 2 do 4 nm. Udaljenost od obale varira od prve do šeste nm. Sa zadnjim mrakom srdela se postepeno udaljuje od obale. Vrlo dobro područje za

³ Iz Zavoda za statistiku NRH.

lov srdela prostire se od rta Marlera do izvan vratiju zaljeva Raše.⁴ To područje najviše iskorištavaju istarski ribari, a u manjoj mjeri i ribari s kvarnerskih otoka.

Od početka lova srdela do pojave suvremene plivarice u upotrebi su bile dvije vrste mreža stajačica, koje su se upotrebljavale za lov srdela na meku ili polaganjem na dno. Danas postoji tako malen broj tih mreža i vrlo je rijetka njihova upotreba, pa se slobodno mogu smatrati nestalima. Rijetke mreže potegače za lov srdela pod svijeću nalazile su se jedino u području Pule, više na samom rtu istarskog poluotoka i na njegovoj istočnoj strani.

Najprije su se pojavile niske mreže stajačice za lov srdela — sardele — sa 200 oka visine i s oko 50 m duljine. Polazu se noću usidrene na dnu mora da ih ne bi zaniжела struja. Mjeseci polaganja u more jesu travanj i svibanj, listopad i studeni, dok su dani hladniji. Te su mreže upotrebljavali i danju polaganjem na bačvice neposredno pod površinom mora za lov srdela na meku od stučenih račića.

Kasnije je slijedila pojava melaída ili manaida, visokih mreža stajačica za lov srdela, 600 do 800 oka visokih i do 100 m dugih. Spajale bi se po šest i više komada zajedno i polagale s dva čamca.⁵ Srdele bi se hvatala danju kad bi ih zapazili »na igri« na površini mora. Vrijeme lova bilo je od svibnja do listopada. Melaide su se polagale i noću da slobodno lebde sat dva ispod morske površine, kao i dalmatinske vojge. Udaljenost od obale iznosila je jednu do dvije nm. Interesantno je i to da su se one upotrebljavale i u toku pune mjesečine s istim lovnim kapacitetom kao i u mračnim noćima. Međutim, lov srdela za vrijeme mjesečine bio je u Dalmaciji donedavna zabranjivan.

Karakteristično je bilo za sdelare i melaide i to što su pojedinačne lovine bile sigurnije, konstantnije nego u dalmatinskim vojgi, ali s manjim kvantumom lovine u pojedinom polaganju.

Od mreža plivarica najprije je na zapadnoj istarskoj obali uveden tip »lampare« u 1928. godini. Kasnije, pod utjecajem rasprostranjivanja plivarice na stezanje u Dalmaciji, prihvatilo je tu mrežu i ovo područje.

Veličina srdela, ulovljenih na istarskim lovištima, kreće se od 30 do 36 primjeraka u kg, a veličina se srdela na vanjskim dalmatinskim lovištima kreće oko 20 do 30 primjeraka u kg. U prvim mjesecima lova jata srdela kompaktnija su i lovine po potegu veće, pa se približuju dalmatinskom prosjeku lovine po potegu. Pred jesen jata se komadaju i lovine po potegu bivaju češće, ali manje.⁶

I pojava dolaska lova srdela na istarskim obalama znatno se razlikuje od one na drugim dijelovima naše obale. Ovakav je bio procentualan udio lova srdela u pojedinim mjesecima nakon posljednjeg rata na istarskoj obali u usporedbi s drugim glavnim područjima na našoj obali.⁷

⁴ Viktor Križanec, Lovna područja zapadne obale Istre, Morsko ribarstvo 1956, br. 9, Rijeka.

⁵ Petar Lorini, Ribanje i ribarske sprave, Beč 1903, str. 116—117.

⁶ V. Križanec c. d. str. 296.

⁷ Zavod za stat. NRH i NR Slov.

Mjesečno kretanje lovine srdela u prosjeku
u razdoblju 1947—1960.

(u %)

Mjesec	Zapadna obala Istre	Cres Lošinj	Zadarsko šibenski arhipelag	Otok Hvar	Otok Vis	Korčula i Lastovo	Mijet i dubrov. primorje	Crno- gorsko primorje
I	—	—	—	—	—	—	—	0,1
II	0,1	—	—	—	—	—	—	0,6
III	0,1	0,1	0,2	0,2	—	1,3	0,9	5,6
IV	0,3	3,0	7,1	9,1	5,5	8,6	3,6	11,9
V	8,9	24,6	21,2	28,4	27,0	21,2	23,2	23,3
VI	12,7	19,3	19,7	15,9	24,5	18,6	21,2	17,4
VII	13,4	10,7	13,7	12,3	17,1	16,4	17,2	13,7
VIII	18,3	16,7	15,4	10,2	13,2	13,9	14,7	11,7
IX	21,6	18,9	15,3	12,8	9,7	13,4	15,9	8,5
X	19,4	5,0	6,9	9,0	2,9	6,2	3,3	5,6
XI	4,5	1,6	0,5	1,7	0,1	0,4	—	1,2
XII	0,7	0,1	—	0,4	—	—	—	0,4
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

U gornjem se pregledu vidi da se u travnju na istarskom području love minimalne količine srdela, a u tom mjesecu manje-više na svim ostalim jadranskim područjima započet je lov. Svibanj je najbolji mjesec u lovini srdela na svim jadranskim područjima, izuzev istarskog. Kada u rujnu i listopadu slabi i nestaje lovina srdela na svim područjima, na istarskom se području pojačava, pa su to dva najbolja mjeseca u lovini te ribe na istarskim obalama. I u mjesecu studenome, kada na svim jadranskim područjima praktično lov na srdele prestane, na istarskom još se uvijek dese povremene izvanredno dobre lovine.

U drugoj srednjoj ribolovnoj zoni prostiru se i područja lova na plosnatice, od kojih je najviše zastupljen list (*Solea vulgaris*), manje druga vrst lista, bradavkar (*Solea lascaris*) i iverak (*Pleuronectes*). Područje lova na te ribe prostire se jednu nm daleko od obale, a završava se na pučini, udaljeno i do 20 nm daleko od kopna.

Lov plosnatice počinje u mjesecu studenom i traje do konca veljače. U prvim mjesecima lova pojavljuju se plosnatice na sjeveru, izvan Novog Grada, i približuju se k obali, postepeno putujući prema jugu, ali ne dolaze k obali bliže od jedne nm. Potkraj veljače lov jenjava u visini rta Kamenjaka.

Glavno sredstvo lova na plosnatice jest pasarica (*passarella*) trostruka mreža stajačica, vrlo slična popunici, samo nešto niža, visoka oko 1 m, a duga oko 20 m. Jedan ribarski brod može nositi najviše 150 komada pasarica. Mreže se polažu uvečer, povezane jedna uz drugu, a dižu se ujutro.⁸

Na izmaku ove sezone, počevši na udaljenosti od 5 nm, započinje jači lov skuša i incuna.

⁸ Pave Lukin, Lov na listove, Morsko ribarstvo 1953, br. 1—2, Zagreb

U visini izvan Novog Grada započinje i šire, vanjsko područje lova rakovica.

Područje ribolova povlačnim mrežama — kočama — počinje dvije nm daleko od obale i prostire se daleko izvan istarske obale, pa i po svojoj širini Tršćanskog zaljeva. U nedavnoj i dalekoj prošlosti ovdje je lovio velik broj kočara, pretežno iz Chioggie. Danas vrlo malen broj istarskih kočara pohađa to područje. Uzroci koje navode ribari kočari za slab kočarski ribolov na istarskoj obali jesu: lovine s vrlo mnogo nečistog prilova, male lovine po potegu i sitna, nekvalitetna lovina: gire oštrulje, muzgavci itd.

c) Ribolov u vanjskoj zoni:

Masovniji lov inćuna i skuša na otvorenom području zapadne istarske obale nastao je uvođenjem plivarice tipa »lampara« za lov male plave ribe u 1928. godini. Poslije nje slijedila je plivarica na stezanje. Srdelu na istarskom području možemo smatrati više priobalnom vrstom, a inćuni i skuše imaju tu izrazito pučinski karakter.

Raspolaže se s podacima ribarske zadruge iz Rovinja o lovini ribe od 1936. do 1945. godine. Iz tih podataka može se po postignutoj lovini inćuna i skuša u 1936. godini (110 t) zaključiti da su istarski ribari već tada razvijali lov na ove ribe daleko na otvorenoj pučini.⁹

Kakav je procentualni udio lovine inćuna u pojedinim mjesecima na zapadnoistarskoj obali, u usporedbi s drugim jadranskim područjima, vidi se iz ovog pregleda:¹⁰

Mjesečno kretanje lovine inćuna u prosjeku u razdoblju 1947—1960.

Mjesec	(u %)					
	Zapadna obala Istre	Cres Lošinj	Zadarsko šibensko područje	Otok Hvar	Otok Vis	Korčula i Lastovo
I	0,5	—	—	—	—	—
II	0,1	—	—	—	—	—
III	—	0,2	0,2	—	—	0,6
IV	0,3	3,6	1,7	31,2	23,3	7,6
V	6,2	4,0	4,7	13,7	26,2	17,6
VI	17,6	5,5	9,7	6,0	10,5	47,1
VII	22,2	18,2	27,5	18,5	24,4	7,6
VIII	26,0	20,5	33,6	16,4	13,4	15,1
IX	18,5	24,3	15,3	7,1	1,1	2,5
X	7,8	18,2	6,8	5,5	1,1	1,3
XI	0,6	5,1	0,4	1,6	—	—
XII	0,2	0,4	0,1	—	—	0,6
U k u p n o	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Postignuti rezultati pokazuju postepen uspon lovine inćuna na istarskom području sve do kolovoza, kada počinje jenjavati lovina. Srodnu pojavu vidimo i na dva susjedna područja.

⁹ Zavod za stat. NRH i NR Slov.

¹⁰ Zavod za stat. NRH i NR Slov.

Danas se inćuni love na velikoj razdaljini na vanjskom području izvan zapadne obale Istre. To lovno područje proširuje se do izvan otoka Lošinja i stapa se dalje prema jugoistoku sve do visine Dugog otoka, gdje su prije nekoliko godina također otkrivena lovišta inćuna i skuša.

Donosimo pregled lovine skuša u pojedinim mjesecima na zapadnoj obali Istre, u usporedbi s drugim, glavnim jadranskim područjima lovine te ribe:¹¹

Mjesečno kretanje lovine skuša u prosjeku
u razdoblju 1947—1960.

(u %)

Mjesec	Zapadna obala Cres Lošinj	Zadarsko šibenski arhipelag	Otok Hvar	Otok Vis	Korčula i Lastovo	Mljet i dubrov. primorje	Crno- gorsko primorje
I	0,1	—	—	—	—	—	—
II	—	—	—	—	—	0,3	—
III	—	0,1	—	—	—	0,5	1,8
IV	2,0	3,5	5,5	7,6	18,6	7,1	6,2
V	5,6	31,2	19,8	11,5	34,0	14,3	18,5
VI	7,5	14,9	11,5	7,0	11,8	19,5	17,5
VII	12,3	20,0	23,3	25,9	16,2	22,4	23,6
VIII	25,0	15,0	25,0	25,9	9,5	16,0	20,3
IX	31,1	7,7	11,6	10,1	9,0	12,8	12,1
X	11,1	6,7	2,8	7,8	0,7	7,0	2,8
XI	4,1	0,8	0,4	4,2	0,2	—	0,3
XII	1,2	0,1	0,1	—	—	0,2	—
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Na istarskom području lovina se skuša postepeno povećava iz mjeseca u mjesec, sve do listopada, kada nastaje brz pad. Međutim, na svim ostalim jadranskim područjima očigledne su dvije sezone jačeg dolaska skuša, odnosno usred prve sezone lova nastupa određeno slabljenje. Nakon kulminacije lova u svibnju slijedi u lipnju pad, ali zatim se u srpnju i kolovozu lovina opet pojačava. Sva područja bilježe slabljenje u rujnu, a za istarsko područje to je mjesec najjačeg uspona lovine.

Pojava inćuna i skuša na vanjskom području zapadne obale Istre redivita je, ali postoje određene fluktuacije iz godine u godinu, znatno izraženije nego kod srdele.

Električno svjetlo jake snage, razvijeno i prošireno u proteklom deceniju, pokazalo se vrlo djelotvorno u lovu na inćune i skuše. Ribe se bolje sakupe u tom slabo prozirnom moru.

Dosada je na našoj obali bila uobičajena lovina papalina (*Clupea sprattus*) samo u priobalnoj zoni Hrvatskog primorja, zatim u obalnim predjelima s većim procentom zasladene vode: u Tršćanskom zaljevu, Novigradskom moru, šibenskoj luci i Boki kotorskoj. Međutim, istarski su ribari postigli u posljednje vrijeme u nekoliko navrata izvanredne lovine

¹¹ Zavod za stat. NRH i NR Slov.

te ribe na otvorenoj pučini daleko 20 do 40 nm.¹² Lovine su postignute u jesen, nakon dolaska mutnih voda, ali i ljeti. Nadajmo se da će najnovija masovna primjena aparata za otkrivanje ribljih jata tu biti korisna u otkrivanju novih lovišta papalina.

II — NAJSTARIJE RAZDOBLJE ISTARSKOG RIBOLOVA

Prvi ribolov na zapadnoj istarskoj obali počeo je tamo gdje su se nalazila prikladna prirodna zakloništa riba, u plitkim uvalama i zaljevima uz obalu, a takvima obiluje zapadna obala Istre. Na takvim su lokalitetima vrlo rano svjetovni ili crkveni feudanci osnivali privatna lovišta riba, na kojima su imali isključivo pravo ribolova. To su pravo stekli najčešće darovštinama, pa bi takva lovišta davali u zakup na određeno vrijeme i primali velik dio lovine, ili bi ta lovišta iskorištavali preko svojih ribara. Osvrnut ćemo se na neke starije potvrde i darovštine koje se odnose na ribarstvo ove obale.

Prva vijest o iskorištavanju lovišta riba potječe iz Limskog kanala. Porečki biskup Eufrezij darovao je u 543. g. svojim kanonicima treći dio dohotka od ribolova u Limskom kanalu.¹³ To je vrlo rani podatak, koji se jako ističe među svim ostalim povijesnim dokumentima o ribarstvu na cijeloj našoj obali. Historičar Benussi smatra da je problematična autentičnost tog dokumenta.¹⁴ Dva i po stoljeća kasnije porečki su kanonici od ribolova iz Limskog kanala i dalje dobivali svoj dio.¹⁵

Za vrijeme franačke vladavine u Istri Karlo Veliki proklamirao je slobodu ribolova.¹⁶ Međutim, porečki su biskupi, koji su bili vlasnici kopna uz obalu, svojatali i dalje prava na lovišta ribe na toj obali.

Njemačko-rimski imperator Oton III podijelio je u 983. godini mnoga lovišta riba na zapadnoj obali Istre kao darovštine. Vitale Candiano Veneto dobio je Izolu s pravom pobiranja svih dohodaka, pa i od ribolova. Porečkom biskupu potvrdio je imperator pravo na prihode od ribolova u Tarskoj uvali, Črvaru i u Limskom kanalu.¹⁷

Henrik, kralj Franaka i Langobarda, potvrdio je poveljom iz 1660. godine privilegij porečke biskupije na ribolov u Tarskoj uvali i luci Črvar.¹⁸

Istarski knez Voldarik darovao je akvilejskoj crkvi 1102. godine posjede u Limskom kanalu i time pravo na prihode od ribolova.¹⁹ Neke

¹² Giovanni Pelizzer, Čemu treba pripisati slab ulov plave ribe, Morsko ribarstvo 1957, br. 8, Rijeka str. 210.

¹³ Pietro Kandler, Codice diplomatico istriano, V, I. str. 19. To donosi i časopis »L'Istria« A. IV. No. 66, 1849, Trieste.

¹⁴ Bernardo Benussi, Privilegio Eufrasiano, Atti e memorie della società istriaca di archeologia e storia patria, V. VIII. 1892, str. 60.

¹⁵ Fondamenti e ragioni delle peschiere della mensa episcopale di Parenzo, L' Istria, A, VI. No 52, Trieste 1851, str. 222—224.

¹⁶ P. Kandler, Codice, c. d. V. I. Anno 804.

¹⁷ P. Kandler, Codice, c. d. V. I. Anno 973. O tome se govori i u Fondamenti c. d., zatim u djelu Camila de Franceschi-a, L'Istria — Note storiche, Poreč 1879.

¹⁸ P. Kandler, Codice, c. d. V. I. Anno 1060.

¹⁹ Tadija Smičiklas, Diplomatički zbornik, Sv. II. Zagreb 1904. str. 5

indicije govore da je porečka biskupija bila vlasnik ribolova na južnoj obali Lirnskog kanala u to vrijeme, a da su sjevernu obalu i dno kanala iskorištavali neki svjetovni feudalci i akvilejska crkva.

Akvilejski patrijarh Wolrico darovao je 1173. godine belinjskoj opatiji područje oko Pirana s lovištima riba u velikoj uvali Sečovlje, koja su toj opatiji pripadala.²⁰

Oko prava ribolova u jednom dijelu Lirnskog kanala nastao je u 1186. godini spor između općine Sv. Lovreč i sinova Adalburna, vazala feudallaca Caliseta.²¹

Povod sukobima, koji su u 1207. godini izbili između Rovinja i Pirana, bio je, navodno, konkurencija u ribolovu i trgovini.²²

Akvilejski patrijarh Volchero potvrdio je 1211. godine porečkoj biskupiji pravo na područje oko Medulina sa svim dobitima, uključivši i dobit od ribolova.²³

Popone, sudac akvilejskog patrijarha, riješio je u 1252. godini spor oko ribolova u uvali Mulandriji u korist porečkog biskupa.²⁴

Porečki biskup Oton u 1266. godini je utvrdio granice ribolovnih predjela u luci Mirni. Granica na sjeveru sezala je do luke Dalja, a granica na jugu do nepoznatog lokaliteta pod nazivom »Rostrum«. Na čitavom tom prostoru pravo ribolova pripadalo je isključivo porečkoj biskupiji, koja je u to vrijeme imala svoje ribare-kolone. U dokumentu tog vremena vidi se da se nijedan drugi ribar nije smio približiti tom području ni s kakvim mrežama i priborom.²⁵

Poveljom iz 1291. godine car Rudolf Habsburg potvrdio je privilegije porečke biskupije na ribolov u Tarskoj uvali.²⁶

Porečki biskup Graziadio sklopio je u 1325. godini ugovor s nekim građanima Poreča kojim ih obavezuje, uz kaznu zatvora u kraljevskoj luci, da ne smiju loviti ribe u uvali Molindrio.²⁷

Za poznavanje odnosa između vlasnika lovišta riba i najamnih ribara iz prve polovice XIV stoljeća interesantna su dva dokumenta iz područja Pirana. Prvi dokument sadržava ugovor o radu ribara, sklopljen u veljači 1329. godine. Ribari su morali loviti ribe mrežama potegačama za vrijeme korizme. To je vjerojatno bilo lovište cipala u uvali Sečovlje, jer drugih prikladnijih lovišta nema u blizini Pirana. Ribari su vukli potegaču za 26 groša dnevno i posebno su dobivali dio ribe za prehranu, i to samo onog dana kad bi vukli mrežu.²⁸

²⁰ P. Kandler, Codice, c. d. V. I. Anno 1173.

²¹ P. Kandler, Codice, c. d. V. I. Anno 1186.

²² B. Benussi, Nel medio evo. Pagine di storia istriana, str. 395. O tome vidi i M. Tamaro, Le origini e le prime vicende dei comuni istriani, Archeografo triestino, NS, Vol. 23.

²³ P. Kandler, Codice, V. II. Anno 1211.

²⁴ P. Kandler, Fasti sacri e profani della chiesa episcopale di Parenzo e Pola, Poreč 1883, str. 98.

²⁵ P. Candler, Codice, c. d. V. II. Anno 1266.

²⁶ Fondamenti e ragioni, c. d. str. 222.

²⁷ Fondamenti e ragioni, c. d. str. 223.

²⁸ C. de Franceschi, Chartularium Piranense, Atti e memorie..., V. 50, Poreč 1940, str. 191.

U ugovoru o ribolovu koji nosi datum 27. veljače 1343. godine ribari se obavezuju da će za vrijeme korizme čuvati Veliku i Crnu uvalu od drugih ribara i izlovljavati ih te popravljati mrežu potegaču, odnosno grip. Sada ribarima pripada polovica lovine, a druga polovica ide vlasniku lovišta riba.²⁹

Ivan, porečki biskup, dao je u 1344. godini dvojici ribara iz Pule da kao najamni ribari za porečke kanonike polažu u Limskom kanalu vrše i mrežice i love ribe plašenjem (pobuk). Ribarima pripada trećina lovine, a ostale dvije trećine idu porečkim kanonicima.³⁰

Između gradske uprave Novog Grada i porečke biskupije izbio je u 1444. godini vrlo oštar spor zbog ribolova u Tarskoj uvali. Spor je posredovanjem Mlečana riješen, ali u korist porečke biskupije.³¹

U toku čitavog srednjeg vijeka susrećemo porečku biskupiju kao najjačeg vlasnika mnogih vrela prihoda, pa tako i lovišta riba. Još i u 1540. godini u posjedu su biskupije ova lovišta riba:

Lovište Novi Tar. Od tog lovišta deset dukata godišnje pripadalo je feudalcima Chersainerima.

Lovišta Sv. Andrije i lovišta na Rtu Zub (Dente), gdje se lovi zatvorenim mrežama, nalazi se između Starog Tara i Vabriga.

Lovišta u uvali Črvar i Sv. Marina davala su se zajednički u zakup.

Lovišta u uvali Mulandarija i kod Debelog Rta kraj Mulandarije, gdje se tada spominje i lovište tuna.

Lovište u Funtani, koje je bilo zakupljeno s Mulandarijom.

U području Vrsara imali su lovište Fajban. Na tom području biskupija je imala još neka lovišta i davala ih u zakup za deset dukata godišnje. U Limskom kanalu imala je tada biskupija lovište na sjevernoj obali, u području jurisdikcije grada Rovinja.³²

Zbivanja u čitavom tom najstarijem razdoblju istarskog ribolova svoje se na to da se prvotni ribolov razvijao uz obalu s jednostavnim sredstvima, zatvornim mrežama u plitkim uvalama, te da su te položaje svojatali najviši feudali, i prema tome je ribolov već onda imao veliko značenje u istarskoj privredi.

III — RIBARSTVO U STATUTIMA ISTARSKIH GRADOVA

Svi statuti primorskih gradova na zapadnoj istarskoj obali nastali su u razdoblju od početka XIV do trećeg decenija XVI stoljeća. Najstariji je piranski, nastao u svom prvobitnom obliku u 1307. godini, zatim porečki statut iz 1358. godine, pa statut općine Izole iz 1360. g., koperski iz 1394. g., pulski iz 1431. g., novigradski iz 1450. g., rovinjski iz 1501. g. i statut Umaga iz 1528. godine.³³

²⁹ C. de Franceschi, *Chartularium c. d.*, V. 47, Pula 1937, str. 132.

³⁰ C. de Franceschi, *Il comune polese, e la Signiria di Castropola, Atti e memorie . . .*, V. 20, fasc. 4. str. 23.

³¹ *Fondamenti e ragioni*, c. d. str. 223.

³² Varieta, *Atti e memorie . . .* V. VIII. Poreč 1891, str. 203—209.

³³ Ivan Strohal, *Statuti primorskih gradova i općina*. Zagreb 1911.

Glavni sadržaj dijelova o ribarstvu u istarskim statutskim odredbama odnosi se na reguliranje prodaje ribe na gradskoj ili općinskoj ribarnici, na prodajne cijene ribe, na takse na prodanu ribu, zatim na kazne za prekršitelje tih propisa. Statuti su vrlo škrti u donošenju propisa za ribolov i ti se propisi pojavljuju samo tamo gdje se od tog ribolova utjerivala veća dobit za općinsku kasu ili za feudalca. Osvrnut ćemo se geografskim redoslijedom na statutske odredbe s te obale koje se odnose na ribarstvo:

Uz put spominjemo i tršćanski statut iz 1365. godine, koji u poglavlju o ribarima određuje općinsku ribarnicu kao jedino riblje tržište gdje su ribari morali donijeti po mogućnosti sve ribe odjednom. Samo svježa riba dolazila je u obzir za prodaju, a iznimno i ona od prijašnjeg dana. Tršćanski su ribari obavezno morali donositi ulovljene ribe u grad. Ribarima iz susjedne općine Milje bio je zabranjen ribolov mrežama potegaćama u vodama Trsta, što je prvo obilježavanje ribolovnih voda jedne općine. Takav propis ne sadržava nijedan statut istarskih gradova. Također su se po tršćanskom statutu kažnjavali svi oni koji bi u području između Izole i Devina kupili ribe da ih preprodaju u Trstu. Na ribarnici plaćala se taksa za prodane svježe i suhe ribe.³⁴

Statut grada Kopra iz 1394. godine zabranjivao je ribarima da prodaju ribe izvan grada Kopra, izuzev kada bi ih spriječilo nevrijeme. Samo se svježa riba smjela prodavati. Pri prodaji ribe ribari nisu smjeli sjediti. Kupovanje ribe za preprodaju bilo je također zabranjeno. Ribe su se smjele prodavati samo u natkritoj ribarnici.³⁵

Venecija je u doba stvaranja koperskog statuta, vjerojatno na tužbe ribara, dala instrukcije načelnicima istarskih gradova u pogledu slobodne prodaje ribe. Rečeno im je da ne smiju prisiljavati ribare da im prodaju ribe, ili da im donose ribe na dar i da ne smiju dopustiti da netko čini pritisak na ribare, već im treba omogućiti da slobodno prodaju ribe koje su sami ulovili.³⁶

Statut općine Izole iz 1360. godine sadržava propise slične koperskom statutu. Ribe, svježe i suhe, prodavale su se na općinskom trgu. Svaki je ribar morao sam prodavati svoju lovinu. Da je na tom području ribolov tada bio oskudan, može se zaključiti iz činjenice da su ribari bili obavezni najprije donijeti svu lovinu u kuću načelnika općine, ili zatražiti dopuštenje za prodaju, ili dopuštenje da ribe odnesu svojoj obitelji prije nego ih počnu prodavati.³⁷

Još prije donošenja izolskih statutskih odredaba zabilježena je odredba načelnika Izole iz 1318. godine po kojoj se ribarima dopušta slobod-

³⁴ Marino de Szombathely, Statuti di Trieste, Archeografo triestino, V. XX. s. III. Trieste 1935.

³⁵ Statuta Justinopolis Metropolis Istriae, Venetiis 1638, L. III. cap. 44—47.

³⁶ Comissioni dei dogi ai podesta Veneti nell'Istria, Atti e memorie... V. III. fasc. I. Poreč 1887, str. 48.

³⁷ Luigi Morteani, Izola ed i suoi statuti, Atti e memorie... V. V. fasc. 1, 2. Poreč 1889.

na prodaja ribe.³⁸ Iz 1554. godine nalazimo propis koji izolskim ribarima ostavlja pravo slobodne prodaje njihovih lovina na određenim mjestima tržnice.³⁹

Vrlo obimne propise o ribarstvu sadržava najstariji statut istarskih gradova s područja općine Piran iz 1384. godine. To je četvrta dopuna statuta iz 1307. godine. Najveći dio posljednje, desete, knjige statuta posvećen je propisima s područja ribarstva. Svi ti propisi bili su usmjereni na dražbovanje, čuvanje i izlovljavanje sezonskih lovišta riba u uvalama na piranskom području. To je uvala Sečovlje koja se i danas izlovljava, i druga, danas napuštena, zvana Fažan.

Glava prva desete knjige piranskog statuta sadržava propise o prodaji ribe u Piranu. Ti su propisi manje-više indentični s propisima o toj materiji u ostalim istarskim statutima, a svode se uglavnom na ovo: svi prodavači svježe i usoljene ribe u Piranu, uključivši i ribare iz plitkih sezonskih uvala, moraju plaćati općini određenu taksu i prodavati ribe na određenom mjestu.

Glava druga obavezuje zakupnike sezonskih lovišta riba u Sečovlju i Fažanu da svu lovinu iz tih uvala prodaju u Piranu.

Dva poglavlja — XII i XIII — određuju prava i dužnosti čuvara i ribara na sezonskim lovištima. Ako je bilo iznad dvjesta ulovljenih riba u jednom danu, dvadeset pet riba dobivali su čuvari lovišta.

Glava XIV zaštićuje sezonske ribare i njihova lovišta od svih nepozvanih ribara. Od kraja rujna do početka travnja nitko nije smio tu loviti ribe mrežama i vršama, mogao je loviti jedino na udicu. Od mreža poimence se spominje grip i potegača.

Piranski statut ima i dodatak iz 1475. godine, koji sadržava registraciju lovišta riba, kako bi svaki ribar znao svoje lovno područje.

Dodatak statutu iz 1600. godine govori o tome da općina prodaje lovišta riba u Sočevlju i Fažanu na javnoj dražbi.⁴⁰

Statut općine Umag iz 1528. godine najmladi je od svih statuta obalnih istarskih gradova. U poglavlju o ribarima i prodaji riba propisuje da svaki građanin Umaga koji bilo gdje uhvati ribe i bilo gdje ih proda mora platiti općini određenu taksu. Ribari iz drugih općina mogli su loviti ribe u vodama općine Umag, ali i oni su morali platiti taksu na ribe prodane na području Umaga. U poglavlju o prodajnim cijenama ribe poi-

³⁸ *Capitulare potestatis Insule (1318), Atti e memorie... V. III. fasc. I. Poreč, 1887, str. 91.*

³⁹ *Regesti di documenti dell'archivio stato in Venezia riguardanti l'Istria, Atti e memorie... V. 45, Pula 1934, str. 158.*

⁴⁰ *Incipiunt statuta, leges ac iura communis terrae Pirani.* Djelo je štampano u 1606. godini, bez oznake mjesta, vjerojatno u Veneciji. Posjeduje ga Mestni arhiv u Piranu. Piranski statut u svom prvobitnom sastavu nastao je u 1307. godini. U toku XIV. stoljeća dobio je tri dopune: u 1332. godini, u 1358. i u 1384. Sva četiri originalna dopunjavana primjerka nalaze se u rukopisu na pergameni u Mestnom arhivu u Piranu. Primjerak iz 1384. godine štampan je. — Strohal u djelu *Statuti primorskih gradova i općina* navodi da se rukopisi piranskih statuta nalaze u Beču i da ih drugdje nema.

mence se spominju samo iglice, gire i gavuni, što upućuje na to da je postojao samo malen priobalni ribolov. O lovu srdela, dakako, još nema nikakva traga. Riba je bila naročito tražena za vrijeme korizme, kada su bili posni dani. Zato statut propisuje da domaći i strani ribari koji love gire i gavune svi po određenom redosljedu na određene dane moraju donositi ribe na »kamen« ribarnice.⁴¹

Naredba iz 1559. godine zaštićuje ribare od nasilja i pritiska prilikom prodaje ribe i dopušta im slobodnu prodaju ribe na javnim mjestima.⁴²

Statut municipija Novog Grada iz 1450. godine sadržava odredbe koje su se odnosile na reguliranje ribolova i prodaju ribe ulovljene na plitkim lovištima cipala u luci Mirne i izvan nje. Poglavlje 25. knjige statuta propisuje da zakupnici lovišta (peškere) obavezno za vrijeme korizme moraju sve ulovljene ribe donositi na ribarnicu Novog Grada. U daljem tekstu statut donosi prijepis poglavlja, izvađenog iz komisije uprave Novog Grada, koji uzima u zaštitu ribare. Taj propis u prijevodu glasi: »Ne nareduj ribaru da ti proda ribe ili da ti ih donese na dar, niti dopusti da netko od tvoje obitelji ili tko drugi čini nasilje ili pritisak (na ribara), nego ga pusti neka slobodno i bez svake zapreke prodaje svoje ribe na uobičajenim mjestima«.

Najveći dio statutskog poglavlja odnosi se na prava i dužnosti zakupnika plitkih lovišta riba. Jedina riba koja se u statutu spominje jest cipal, koji je i danas glavni riblji predstavnik u Tarskoj uvali i drugim obalnim lovištima novigradskog područja. Među ostalim propisima ima i propis po kojem je zakupnik ribolova u Tarskoj uvali morao držati u pripremi čamac i prevoziti uz naplatu svakoga tko želi prijeći s novigradske strane na stranu Tara.

U statut je unijeta i odluka o granicama lovišta riba porečke biskupije, granica zbog kojih se dugo godina vodila parnica između biskupije i novigradske općine. Sporovi su gotovo uvijek riješavani u korist biskupije.

Poglavlje 16. osme knjige statuta donosi odluku o granicama lovišta riba općine Novi Grad i porečke biskupije i o načinu na koji su utvrđivali te granice.⁴³

Statut općine Poreč iz 1358. godine donosi najprije propise o taksama za prodane ribe na ribarnici, zatim o obaveznom donošenju ribe na ribarnicu. Od vrsta riba statut spominje gire (menolas), sitne girice (zirulos) i gavune (agonos), znači samo ribe od malog priobalnog ribolova potegačama. Za tok ribolova statut propisuje da nitko ne smije polagati svoje mreže ispred mreža drugoga ribara koji je prvi položio mreže u vodu. Mreže su bile vjerojatno stajačice, pa su se mogle spuštati u more na uobičajenim mjestima poslije 23 sata, tj. »jedan sat prije noći« (novi dan je možda započinjao zalazom sunca i trajao do zalaza sunca idućeg

⁴¹ Statutorum terrae Humagi, Atti e memorie... V. VIII. fasc. 3. Poreč 1892, str. 299.

⁴² Comissio potestatis Humagi, Atti e memorie... V. IX. Poreč 1894. str. 37.

⁴³ Statuti municipali di Citanova nell'Istria, Trieste 1851.

dana, po babilonskom računanju dana). Pošto su ribari izvukli mreže iz mora, nisu smjeli ostaviti u moru drva (oznake za mreže).⁴⁴

Statut municipija Rovinja iz 1501. godine donosi, kao i ostali istarski statuti, propise o dražbovanju ribarnice, zatim o prodajnim cijenama ribe, pa propise o obaveznom donošenju trećine lovine na rovinjsku ribarnicu i o tome da se druga dva dijela lovine mogu odnositi na prodaju u Veneciju. Iz tog izlazi zaključak da su Rovinjani već tada imali razvijen ribolov daleko od obale, sa solidnim ribarskim plovilima, kad su se mogli upuštati u trgovinu ribom u pravcu Venecije.

Interesantna je novost u tom statutu što određuje da svi ribari tuna i polanada u određeno vrijeme moraju bacati ždrijež za lovišta. Ribar je smio polagati tunare i druge mreže samo na onim lovištima, koja bi mu pripala ždriježom. Ždrijež se bacao u načelnikovu uredu i o tome davana je pismena obavijest.⁴⁵ Začudo, tunolov je našao odraza u statutu, jednom od najstarijih pisanih rovinjskih spomenika gdje se govori o ribarstvu. Kasnije, u toku čitava iduća četiri stoljeća, nije bilo nigdje spomena o rovinjskom tunolovu na lokalnom području. I na susjednom porečkom području nalazimo tunolov vrlo rano spomenut, što potvrđuje da su nekad tune prilazile i obalama tog središnjeg dijela zapadne istarske obale. Kod rta Zuba na južnoj obali luke Mirne i danas se nalazi lokalitet »Pod Tunjer«.⁴⁶ Tu se u davnini nalazila jedina stajača tunolovka tog područja.⁴⁷ Južno od Poreča, kraj Debelog rta, spominje se lovište tuna iz 1540. godine, koje je bilo vlasništvo porečkog biskupa.⁴⁸

Statut je općine Pula iz 1431. godine, ali smatra se da je stariji za čitavo stoljeće. Poglavlja o ribarstvu u njemu najobimnija su i najzanimljivija ne samo među statutima istarskih gradova nego među svim statutima naših obalnih gradova i otoka.

Četvrta knjiga puljskog statuta u poglavlju o mrežama zabranjuje domaćim i stranim ribarima ribolov mrežama potegačama u luci, zatim zabranjuje ribolov mrežama na način plašenja (cum françada).

Naročito mjesto zauzimaju u statutu opsežna poglavlja o tunolovu. Pored statuta nađeni su i zapisi notara Andrije Otobona iz 1381. godine. Po tim zapisima najstarija poznata pisana povijest pulskog ribarstva počinje s tunolovom. I što je još važnije, najstariji poznati zapisi o našem jadranskom tunolovu potječu iz pulske luke. Sudeći po donesenim propisima i po zanimanju feudalaca za taj način ribolova, morao je tunolov dugi niz vijekova u nekim razdobljima davati unosne lovine; za to ima dokaza i iz novijeg vremena.

Krajna meta masama tuna koje su dolazile bio je najzabitniji dio pulske luke. »Obavijesti« notara Otobona iz 1381. godine vele, da je

⁴⁴ Statuto di Parenzo a. 1358. Rukopis na pergameni iz Državnog arhiva u Rijeci.

⁴⁵ Statuto municipale di Rovigno, Anno 1501. Rukopis na pergameni, iz Državnog arhiva u Rijeci.

⁴⁶ Toponimika zapadne obale Istre, Cresa i Lošinja, Zagreb 1956, str. 100.

⁴⁷ XXVIII. Congresso generale della società di pesca e piscicoltura marina. Trieste 1922, str. 12.

⁴⁸ Atti e memorie . . . V. VII. f. I. Poreč 1891, str. 209.

knez grada Pule donio propis, po kojem je svaki ribar iz luke bio dužan od lovine tuna koje ulovi bilo danju ili noću tunarama i drugim mrežama platiti pulskom biskupu desetinu od vrijednosti lovine. Sve tunare morale su se prije početka sezone lova prikazati gradskom knezu.⁴⁹

Prema pulskom statutu biskupska je kurija zakupljivala sva lovišta tuna u pulskoj luci i imala u sezoni lova isključivo pravo iskorištavanja lovišta riba sa svojim ribarima. Nijedan drugi ribar nije smio u to vrijeme polagati bilo kakve mreže u luci. Za razliku od svih jadranskih tunolovnih područja tu je postojala samo jedna sezona tunolova, i to od početka kolovoza do sredine listopada. Glavna lovišta tuna bila su u vratima luke, jedno na sjevernoj strani kod rta Debeljuha (Punta Grossa), a drugo na južnoj strani u uvali Pod stine (Val de Figa).⁵⁰

Određbe pulskog statuta naročito su solidno obuhvaćale prodaju riba i klasificirale njihove cijene na ribarnici. RIBE koje se nisu mogle prodati prvog dana sutradan se više nisu smjele donositi u ribarnicu. Treći dio od čitave lovine morali su ribari donositi u pulsku ribarnicu, a ostala dva dijela mogli su prodati u drugim mjestima ili sami trošiti za svoje potrebe.⁵¹

Cijene ribe prema statutu bile su stalne, s iznimkom za vrijeme korizme. Vrijedno se osvrnuti na to kakva je bila klasifikacija i odnos cijena ribe u prodaji na tržnici na malo prije šest stoljeća. To je ujedno najpotpuniji i najopsežniji prikaz cijena ribe iz tako daleke prošlosti:

I klasa sadržavala je ove ribe: trlju, lubina, ugora, komarču, zubaca, jegulju, kovača, tunu, cipla, i škarpinu veću od jedne libre. Uz to navedeni su još nepoznati nazivi riba: de sorelis, de cavedonis. Te su se ribe prodavale po 12 mletačkih denara za jednu libru, a u korizmi po 16 denara.

U II klasu ulaze: grb, arbun, polanda, skuša, pauk, bežmek, ušata, smokvača, igla, vran, kavala, zatim nepoznati nazivi: de lepis, de baragiis i de cevalis. Cijene su im bile također po 12 denara libra i jedino su u korizmi bile skuplje, po 14 denara.

III klasa sadržava salpu, kantara, plavicu, psa, kostelja i nepoznate nazive: de pecudi, de malodisis i de brugis, sve po 10 denara libra, a u korizmi po jedan sold.

IV klasa su: raže, mačke, sklati i voline, po 6 denara libra.

Glavonošci su se prodavali odoka, a spominju se sipe, lignje i hobotnice. Za 100 gavuna plaćalo se 24 denara, a za 32 gire 12 denara.

Svako prekoračivanje prodajnih cijena kažnjavalo se globom od 100 malih solda.⁵²

Lovini i prodaji srdela tu još nema ni traga. Ona se pojavljuje tek sredinom XVII stoljeća.

Iz propisa o ribarstvu u toku spomenuta 22 decenija kad su nastajali statuti može se zaključiti, da se u to vrijeme prakticiralo samo mali prio-

⁴⁹ C. de Franceschi, Gride del commune di Pola, Archeografo triestino, V. IV. s. III. Trieste 1908.

⁵⁰ B. Benussi, Statuto del comune di Pola, IV. lib. 19. Atti e memorie... V. 28. Pola 1908.

⁵¹ B. Benussi, Statuto c. d. IV. lib. 42.

⁵² B. Benussi, Statuto c. d. IV. lib. 42.

balni ribolov mrežama potegačama i stajačicama, zatim sezonsko zatvaranje cipala u pogodnim uvalama i mali obalni tunolov mrežama stajačicama. Iznimku su mogli činiti jedino Rovinjani s vrlo ranim ribolovom na otvorenom moru mrežama stajačicama.

IV — USPON ISTARSKOG RIBOLOVA U XVII I XVIII STOLJEĆU

Pristupačni izvori s istarske obale spominju kao početak lova na srdele tek sredinu XVII stoljeća, ali taj je lov mogao biti razvijen i oko pola stoljeća ranije. I odlazak na lov pridanskih vrsta mreža stajačica u predjele udaljene od obale spominje se tek od druge polovice XVII stoljeća, ali vidjeli smo da su se Rovinjani bavili tim ribolovom barem dva stoljeća ranije.

Za područje grada Kopra u pristupačnim izvorima iz XVII i XVIII stoljeća nigdje nema spomena o nekim jačim ribolovnim ekipama, koje bi razvijale lov srdela ili listova na otvorenom moru. Iz jednog izvještaja kapetana Kopra, Girolama Marcella, iz 1766. godine vidi se da je Koper oskudijevao u ribi zbog malog broja domaćih ribara; tada je pozdravljen dolazak čozotskih tartana, koje su opskrbljavale grad prvorazrednom ribom, a i. onom slabijom uz umjerene cijene.⁵³

Ni za ribare Izole nema iz ta dva stoljeća nikakvih zapisa o ribolovu. Međutim, iz vrlo jakog uspona ribolova u Izoli, u drugoj polovici XIX stoljeća, kada su se, kako ćemo kasnije vidjeti, Izoljani približili brojem mreža Rovinjanima, zaključuje se da su morali mnogo prije imati opremljen određen broj većih brodova za ribolov na otvorenom moru.⁵⁴

Kroničar s kraja XVI stoljeća svrstava stanovništvo Pirana u četiri profesije: pomorce, koji s 200 trabakula vrše prijevoze robe po čitavom Jadranu, ribare, koji mrežama stajačicama love u toku čitave godine, brodograditelje, koji grade brodove ne samo za Piran već za čitavu Istru i Dalmaciju, i solanare s obližnje solane kraj Sečovlja. Od te četiri pomorske profesije ribari su, i to oni za ribolov na otvorenom moru, vjerojatno bili brojčano najslabiji. Ali zato je pritjecala velika dobit u općinsku blagajnu Pirana od ribolova iz uvala Sečovlja i Fažana, u kojima se vršilo sezonsko zatvaranje i izlovljavanje ribe. Evo novčanih primitaka općine Piran u 1727. godini.⁵⁵

Prihodi od lovišta riba Sečovlje	10.502 lira
Prihodi od vina	4.292 „
Prihodi od ribarnice	3.507 „
Prihodi od lovišta riba Fažan	2.066 „
Prihodi od četiri pekarne	1.842 „
Prihodi od mesarnice	696 „
Ostali razni prihodi	3.421 „
U k u p n o	26.326 lira

⁵³ Dubinski ribolov, Zagreb 1960, str. 50.

⁵⁴ Racolta di memorie, notizie e documenti particolarmente per servire alla storia di Trieste, del Friuli e della Istria, Archeografo triestino NS V. XI. Trieste 1885.

⁵⁵ L. Morteani, Notizie storiche della città di Pirano, Archeografo triestino, V. XII. Trieste 1886.

Od čitavog prihoda općine 62 % dolazilo je od lovišta riba i ribar-nice.

Iz tog vremena još se na jednom mjestu ističe velika korist od lovi-šta riba Sečovlje i Fažan. Primitak od 5000 dukata godišnje od tih lovišta i od taksa za vino, ribarnicu, mlinove itd. omogućavao je općini da među ostalim izdacima plaća i jednog liječnika.⁵⁶

Ne nalazi se nigdje spomena o bilo kakvu ribolovu stanovnika Umaga u XVII i XVIII stoljeću. Nema u tom razdoblju nikakvih historijskih vijesti ni o sezonskim lovištima riba, jer su ona inače u tom području oduvijek bila slaba.

Ni u Novom Gradu ne nalazimo ni traga bilo kakvu ribolovu na otvorenom moru u toku ta dva stoljeća. Potvrdu tome nalazimo i u dvje-ma izvještajima koji govore o malobrojnom stanovništvu Novog Grada i o njegovu lošem ekonomskom stanju. Prvi je izvještaj koperskog podes-tata kapetana Barbariga iz 1669. godine, koji spominje loše ekonomske prilike i malen broj stanovnika, koji se kreće oko sto.⁵⁷ Izvještaj podesta-ka kapetana Badoera iz 1748 godine također govori o »pustoši« koja vlad-a u Novigradu i Puli što se tiče ekonomske stagnacije i broja stanovnika i uspoređuje te gradove s Rovinjem, koji se tada jako ekonomski razvijao.⁵⁸

Nasuprot tome, u obližnjoj Tarskoj uvali u luci Mirni, koju je tada pretežno eksploatirala porečka biskupija, postizavali su se s malim brojem ribara u nekim razdobljima XVII i XVIII stoljeća izvanredno visoki priho-di za ondašnje prilike. U 1644. godini zakupnik ribolova u Tarskoj uvali Bartolomeo Busino postigao je dobit od lovine riba u vrijednosti od 15 do 20 tisuća dukata.⁵⁹ Druga vijest veli da je zakupnik Carlo Rossi platio u 1716. godini samo na ime zakupnine za iskorištavanje ribolova u Tar-skoj uvali na pet godina 8050 lira.⁶⁰

I u Poreču je u toku XVII i XVIII stoljeća bio slabo razvijen ribolov. Stanovništvo Poreča je sredinom XVII stoljeća bilo malobrojno. U raz-doblju teške gladi i bolesti u 1630. godini pao je Poreč na 300 stanovnika, a nekoliko decenija kasnije na stotinjak ljudi.⁶¹ Međutim, u plitkim uva-

⁵⁶ Pirano Terra, Archeografo triestino. V. IV. L. IV. str. 24, Trieste 1837.

⁵⁷ Relazioni di podesta e capitani di Capodistria, Atti e memorie... V. VIII. Poreč 1892, str. 90.

⁵⁸ Bernard Stulli, Borba oko ribolova u obalnom moru Istre, Split 1955, str. 10.

⁵⁹ Racolta di opuscoli e notizie per Trieste e per L'Istria, Archeografo triestino, V. IV. Trieste 1837, str. 121. O tome vidi i Carlo Marchesetti, La pesca lungo le coste orientali dell'Adria, Trieste 1882, str. 95. i Giuseppe Caprin, Marine istriane, Trieste 1889, str. 221.

⁶⁰ Senato mare, Cose dell'Istria, Atti e memorie... V. XVI. Poreč 1900 str. 281.

⁶¹ P. Kandler, Fasti sacri c. d.

lama i u to se vrijeme postizavale izvanredne sezonske lovine ribe. Od sezonskih lovišta riba, koja su sva bila u vlasništvu porečke biskupije, tada se spominje kao najbolje lovište iz luke Črvar. Danas se više ne iskorištava. U kronici biskupa Tommasinija veli se da je u 1644. godini u luci Črvar ulovljeno sedam brodova riba u vrijednosti od 3500 dukata. To se vjerojatno odnosilo na sezonski lov cipala.⁶²

Podestat kapetan Istre dopustio je ribarima iz Poreča u 1711. godini da sole ribe na onom području gdje ih ulove.⁶³ Po uzoru na susjedne Rovinjane postepeno se i na području općine Poreč razvijao lov na srdele, ali čini se u skromnom obujmu.

Unosna lovišta riba u Lirskom kanalu mijenjala su gospodare i u toku XVII i XVIII stoljeća. Neka su lovišta oko 1592. godine držali u vlasništvu feudali Girolodi.⁶⁴ U 1691. godini Venecija je prodala za 100 dukata plemićima Barbabianca »za sva vremena« pravo iskorištavanja nekih dijelova lovišta riba u Lirskom kanalu.⁶⁵ Zbog toga su oni nosili naziv »Gospoda od Lima.«⁶⁶ U 1782. godini markizi Gravisi naslijedili su od Barbabianca privilegije od ribolova u kanalu.⁶⁷ Početkom XIX stoljeća ubirali su prihode od nekih lovišta riba u kanalu plemići Coletti.⁶⁸

Naročito uspon ribarstva u XVII i XVIII stoljeću nastao je u Rovinju, koji u tome jako odskaka od svih ostalih naselja, obujam ribolovnih sredstava prerastao je bio granice općinskih voda već sredinom XVII stoljeća. Tada su ribari odlazili na udaljena lovišta riba na pulsko i lošinjsko područje. Prije otkrića novog načina lova srdela potkraj XVII stoljeća, o kome će kasnije biti govora, rovinjski ribari odlazili su na lovišta srdela pulskog područja. U 1658. godini više rovinjskih ribara lovilo je srdele na lovištima s istočne strane istarskog poluotoka. Spominju se današnja lovišta Kavran, Kuje, Budava i Marlera. Nije poznato s kakvim su sredstvima tu lovili, ali sudeći po postizanim lovinama srdela od 5 do 7 t po mreži u jednom mraku vjerojatno su to bile potegače za lov srdela pod svijeću, jer su na tim lokalitetima i danas lovišta za mreže potegače.⁶⁹ Lovilo je oko osam ekipa iz Rovinja, Pule, Malog Lošinja i Fažane. Zajednički s ribarima iz Pule i Fažane Rovinjani se pojavljuju s mrežama squainerama (sklatare za lov landovine i rakovica) na lovištima riba oko otoka Unije kraj Lošinja. Mletački providuri Dalmacije u 1673. i 1679. godini na pritužbe ribara s Unija zabranjivali su Rovinjanima i ostalima dolaziti na unijska lovišta riba.⁷⁰

⁶² Racolta di opuscoli c. d. str. 121.

⁶³ Senato mare, Atti e memorie ... V. XVI. Poreč 1900.

⁶⁴ Peschiere di Leme, Atti e memorie ... V. 50—51, Pula 1942.

⁶⁵ Senato mare. Atti e memorie ... V. XVI. Poreč 1900 str. 220.

⁶⁶ Atti e memorie ... V. XXXI. str. 95.

⁶⁷ Atti e memorie ... V. 50—51 str. 85.

⁶⁸ G. D. Brodman, Memorie politico-economiche della città e territorio di Trieste, della penisola d'Istria, Venezia 1821.

⁶⁹ Tomaso Luciani, Le peschiere dell'Istria, La Provincia, A. VII. broj 17, Koper 1873.

⁷⁰ Iz Državnog arhiva u Zadru, Spisi generalnih providura Dalmacije i Albanije P. Civran, 1673. L. III. c. 221 i P. Valier, 1679, L. II. c. 215.

Nije poznato da li su Rovinjani u XVII stoljeću dolazili na lovišta riba u područje Pule na temelju kakvih ugovora. Spor oko lovišta riba koji se vodio kasnije, početkom XVIII stoljeća, između rovinjske i pulske općine dokončan je u 1711. godini ugovorom. Po tom ugovoru rovinjska općina plaćala je pulskoj općini 650 lira godišnje za slobodan ribolov i prodaju svježe i usoljene ribe na području pulske općine. Lovišta za Rovinjane prostirala su se od Veštra, uz rt Kamenjak, sve do luke Krnice pred Raškim zaljevom. Izuzetak su činila privatna lovišta riba u pulskoj luci.⁷¹ U 1724. godini ugovor je obnovljen, ali sa zakupninom od 700 lira godišnje. Taj ugovor je dopuštao lov srdela na meku, a zabranjivao lov tih riba »s vatrom na pramcu«.⁷² Nije poznato dali se nad mrežama stajačicama za lov srdela u to vrijeme upotrebljavalo svjetlo.

Najveći uspon ribarstva Rovinjana povezuje se s otkrivanjem novog načina lova srdela mrežama stajačicama danju na meku stučenih račića. Otkriće tog načina lova pripisuje se — prema rovinjskom kroničaru Biasiju Caenazzu, koji je u 1695. godini loveći gire na meku i videći kako se sakupljaju srdele započeo i njih loviti.⁷³

U toku čitavog XVIII stoljeća ribarska privreda Rovinja bila je na visokom stupnju i najviše je pridonijela procvatu grada, koji je u to vrijeme bio najbogatiji i najnaseljeniji kraj Istre. Od 3760 raznih zanatlija i proizvođača grada Rovinja u 1780. godini, njih 1165 bili su ribari, što čini 31,8 % svih radnih ljudi, zatim dolazi 28,2 % seljaka, pa 15,2 % pomoraca, 10,9 % zanatlija, 5,4 % trgovaca itd.⁷⁴

Vrijednost ulovljene ribe koju su rovinjski ribari soljenjem preradili cijeni se u prvoj polovici XVIII stoljeća na 50 tisuća dukata godišnje.⁷⁵ Državni nameti od usoljene ribe procjenjuju se u 1744. godini na 31.500 dukata godišnje.

U toku XVIII stoljeća bili su česti sukobi između Rovinjana i ribara iz Chioggie, glavnog ribarskog centra na talijanskoj obali južno od Venecije. Borba koja je trajala čitavo stoljeće odnosila se na pitanje iskorištavanja lovišta riba u morskom bazenu izvan zapadne obale Istre.⁷⁶ U svim tim sporovima vidi se uplitanje Venecije, koja je bila vrlo zainteresirana za rovinjski i čozotski ribolov zbog opskrbe ribom tržišta u Veneciji i zbog pobiranja velikih nameta od svježe i usoljene ribe. Rovinjani su se često sukobljavali s Venecijom, koja im je sprečavala slobodnu trgovinu ribom.⁷⁷

Rovinjani su u drugoj polovici XVIII stoljeća obilazili kvarnerske otoke i vinodolsku obalu, gdje su sa stanovnicima tih područja vodili

⁷¹ B. Benussi, *Storia documentata di Rovigno*, Trieste 1888, str. 150.

⁷² Alconi podesta di Rovigno, *L. Istria*, A. VI. N. 43. Trieste 1851.

⁷³ B. Benussi, c. d. str. 148 *L'Istria*, A. IV. br. 55, str. 221 — B. Stulli, c. d. str. 11 — Dubinski ribolov c. d. str. 43.

⁷⁴ B. Benussi, c. d. str. 151.

⁷⁵ B. Benussi c. d. str. 160.

⁷⁶ *Racolta di atti pubblici riguardanti le Provincie dell'Istria e le isole del Quarnero*, Atti e memorie... V. XVI. Poreč, str. 123.

⁷⁷ To pitanje iscrpno obrađuje B. Stulli u citiranom djelu. Također citirano djelo Dubinski ribolov donosi neke pojedinosti o sporovima Rovinj—Chioggia.

trgovinu svježom ili usoljenom ribom, ili su lovili ribe u njihovim vodama. I zbog toga su se Rovinjani sukobljavali s Venecijom, koja nije trpjela njihovu slobodu akcije u pogledu trgovine ribom.⁷⁸

Ratovi i kuga oslabili su stanovništvo Pule koja je početkom XVII stoljeća brojila svega 500 stanovnika, pa je ribolov u to vrijeme bio sveden na minimum. Tunolov, najviše spominjan ribolov u dalekoj prošlosti Pule, nastavljen je i u toku XVII i XVIII stoljeća.

Sindik za Dalmaciju i Albaniju Giustignano u svom Itineraru iz 1553. godine spominje i tune iz pulske luke.⁷⁹

Pravo tunolova na rtu Debeljuhu (Punta Grossa) i na lovištu Lagu podijeljeno je u 1741. godini Petru Krševaniću i družini s pravom prijelaza vlasništva na njihove nasljednike.⁸⁰

Jedine tri tunolovke koje su u 1764. godini postojale na zapadnoj obali Istre bile su u području grada Pule. Nazivane su: Stuagnesi, Bortolini i Domesi (ili Vomese), a vlasnici su im bili udruženi brojni građani Pule.⁸¹ Te tri tunolovke s istim nazivima susrećemo i sredinom XIX stoljeća.⁸²

Pored tunolova u zatvorenoj pulskoj luci, pulski ribari lovili su u 1658. godini srdela na lovištima na istočnoj obali Istre, oko Marlere i Budave. Spominje se osam vlasnika mreža. U toku dvaju mrakova, u srpnju i kolovozu te su ribolovne ekipe ulovile oko 2 milijuna komada srdela.⁸³

O odlasku ribara Pule i Fažana na lovišta riba otoka Unija u drugoj polovici XVII stoljeća i o ugovorima sklapanim između pulske i rovinjske općine već smo govorili kad smo opisivali rovinjsko ribarstvo.

Potvrdu o usponu rovinjskog ribolova od konca XVII do sredine XVIII stoljeća nalazimo u podacima o povećavanim količinama potroška soli, namijenjene pretežno za soljenje srdela. Da je pored rovinjskog bio tada dobro razvijen i ribolov u pulskoj općini, potvrđuju nam također količine potrošene soli. U Rovinju se od 50 moggia (vagana) potrošene soli u 1692. godini potrošak popeo u 1707. godini na 100 moggia, u 1712. godini na 180 moggia, a u 1753. godini na 360 moggia.⁸⁴ Pulskim ribarima odobrena je, na njihovu molbu u 1676. godini, nabava 100 moggia soli za soljenje srdela.⁸⁵ Po tome se može zaključiti da je lov srdela u drugoj polovici XVII stoljeća i u području Pule bio dobro razvijen.

⁷⁸ Ricciotti Bratti, Un inchiesta sulla pesca in Istria e Dalmazia, Pagine istriane, A. III. br. 2. Koper 1905.

⁷⁹ Itinerario di Giovanni Battista Giustignano, Breve descrizioni d'Istria, P. Ljubić, Commissiones et relationes venetae, II. Zagreb 1877, str. 191.

⁸⁰ Senato mare, Atti e memorie... V. XVII. Poreč, 1901, str. 48.

⁸¹ Ricardo de Erco, Venezia e la pesca in Dalmazia, Il Dalmata, Zadar 20. VI. 1907.

⁸² »Tunolov Stuagnesi«. Knjiga rukopisnih bilježaka vlasnika tunolova u pulskoj luci. Nalazi se u Jadranskom institutu JAZU u Zagrebu pod brojem 8315.

⁸³ T. Luciani, c. d. A-VII. br. 17.

⁸⁴ B. Benussi, Storia documentata di Rovigno, c. d. str. 148 — O tome vidi i Senato mare, Cose dell'Istria, Atti e memorie... V. XVI. Poreč, 1900, str. 259.

⁸⁵ Senato mare, c. d. str. 78.

V — RAZVOJ OD POČETKA XIX STOLJEĆA DO OSLOBODENJA

Primat u ribolovu, koji je nosio nekoliko stoljeća, zadržao je Rovinj sve do početka ovog stoljeća. Tada je Izola postepeno postala jači ribarski centar od Rovinja. Zadržat ćemo se najprije na nekim zbivanjima koja su pratila rovinjsko ribarstvo u XIX stoljeću. Prije toga napominjemo da je u Istri na samom početku XIX stoljeća bilo 260 ribarskih brodova tipa bragoca, sposobnih za kombinirani ribolov na otvorenom moru.⁸⁶

Za napoleonskih ratova u 1811. godini zadesio je rovinjske ribare velik udarac. Kada su Englezi te godine došli u sjeverni Jadran, zapalili su u jednoj noći svu ribarsku flotu Rovinjana. Od tog udara Rovinjani nisu se dugo oporavili. To su bili lijepi brodovi tipa bragoca, duljine oko 12 m. S njima su Rovinjani poduzimali ribolovne akcije na otvorenom moru po čitavom sjevernom Jadranu, na velikoj udaljenosti od obale. Znali su se zadržavati na pučini i do 15 dana, polažući mreže stajačice. Nakon paleža ribarske flote postepeno su se oporavljali, izgrađujući najprije male batele.⁸⁷

Sliku rovinjskog ribarstva iz 1860. godine daje nam ovaj izvještaj koji donosi R. Erco u svom rukopisnom djelu:⁸⁸

Na 86 ribarskih brodova i čamaca bila su 362 člana posade, a 1800 osoba živjelo je isključivo od ribolova. Ribari su posjedovali ove mreže:

- 7 potegača za lov iglica
- 5 potegača za pridnene ribe
- 140 stajačica popunica
- 330 stajačica za lov listova
- 60 prostica
- 360 srdelara
- 8600 sklatara, za lov rakovica i landovine
- 200 mreža za zagonicu i zatvaranje uvala
- 100 gavunara.

Svaka ekipa bila je opremljena za ljetni ribolov s najmanje deset mreža srdelara. Za ribolov u ostala godišnja doba ekipe su imale najmanje po sto mreža stajačica sklatara kojima je dominirao lov rakovica.

Dva decenija kasnije Rovinjani su imali 95 ribarskih ekipa sa 441 članom posade. Iz tabelarnog pregleda statistike o lovini ribe u tom razdoblju, tj. u petogodištu 1883—1887, prosječna godišnja lovina srdela iznosila je svega 97 t. Znači da je to bilo »mršavo« razdoblje lova na srdele. Prosječna lovina rakovica iznosila je 164 tisuća komada godišnje, a prosječna lovina svih ostalih vrsta 192 t. Čitava tadašnja prosječna godišnja lovina Rovinjana ako računamo komad rakovice po kilogram, iznosila je 543 t.⁸⁹

⁸⁶ G. D. Brodman, c. d.

⁸⁷ R. de Erco, Storia della legislazione, Libro I. list 24. Jedna od 11 rukopisnih knjiga iz sredine prošlog stoljeća. Nalaze se u gradskoj biblioteci u Splitu; prijepisi u Jadranskom institutu JAZU u Zagrebu.

⁸⁸ R. de Erco, Storia della legislazione c. d. list. 25.

⁸⁹ B. Benussi, Storia documentata di Rovigno, c. d. str. 386.

U drugom ribarskom centru ove obale, u Izoli, nastao je velik napredak u ribolovnim sredstvima — naročito u mrežama stajačicama za lov na srdela — nakon utemeljenja triju tvornica za preradu ribe, koje su nastale u godinama: 1879, 1881 i 1882.⁹⁰ Evo podataka o brojčanom stanju ribara i ribolovnih sredstava u Izoli koncem 1886. godine.⁹¹

- 65 ribarskih brodova i čamaca sa 251 članom posade
- 4000 mreža stajačica za lov srdela
- 600 mreža stajačica za lov inćuna
- 2082 mreže stajačice za lov listova i slično
- 716 mreža stajačica sklatara za lov landovine i rakovica
- 16 mreža potegača — gripova o tartana i
- 32 zatvorene mreže za plitke uvale.

Tako velik broj mreža stajačica za lov srdela i inćuna diktirala je potreba opskrbe novonastalih tvornica za preradu ribe. Malen broj mreža sklatara, u usporedbi s velikim brojem tih mreža rovinjskih ribara, razumljiv je zbog udaljenijih lovišta rakovica od Izole, kojima je središte lova bilo više prema Puli. S druge strane opravdan je bio veći broj mreža za lov listova zbog pogodnijeg, muljevitijeg vanjskog područja za lov tih riba.

U Kopru se potkraj prošlog stoljeća povećao broj ribolovnih sredstava, također pod utjecajem osnivanja tvornice za preradu ribe. Caprin u 1888. godini veli za koparske ribare da je 200 ribarskih obitelji zbijeno u sjevernom dijelu Kopra, u najjužnijem, najprljavijem i najsiromašnijem dijelu grada.⁹² Tu je naveden pretjeran broj ribarskih obitelji. Izola, mnogo jači ribolovni centar nego Koper, u to je vrijeme brojila 214 ribarskih obitelji.⁹³ U Kopru ih je moglo biti barem dvostruko manje.

Još jedan kroničar iz tog razdoblja — oko 1889. godine — donosi određene podatke o stanju ribarske flote na zapadnoj obali Istre. Ističe Rovinjane i Pirance kao najjače ribare i navodi za svako naselje poimence ovakav broj ribarskih brodova:⁹⁴

Rovinj	60 brodova
Piran	48 brodova
Poreč	38 brodova
Izola	36 brodova
Koper	26 brodova
Milje	22 brodova
Umag	12 brodova
Novigrad	8 brodova
Fažana	6 brodova
Pula	2 brodova
U k u p n o	258 brodova

⁹⁰ Ivan Pastrović, Ribarski priručnik za 1913. g. Trst 1912, str. 224.

⁹¹ L. Morteani, Isola ed i suoi statuti, c. d. str. 210.

⁹² Giuseppe Caprin, Marine Istriane, Trieste 1889, str. 128.

⁹³ L. Morteani, Isola ed i suoi statuti, c. d. str. 209.

⁹⁴ A. C. Combi, Porta orientale, Koper 1890, str. 142.

Tu se govori o većim brodovima tipa bragoca od 12 do 13 m duljine (iz rovinjskog područja) i tipa batela od 11 m duljine (s područja Izole), koji su samostalno vršili kombinirani ribolov. Uz njih je postojao i veći broj manjih tipova batana i drugih, koji su bili upotrebljavani za samostalan lov na srdele mrežama stajaćicama, a takvih je u Izoli bilo najmanje stotinjak.

U području Pule bio je koncem prošlog stoljeća najplodnije razvijen ribolov Ližnjanaca i Medulinaca, koji su tada imali ekipe za lov na srdele stajaćicama. U to vrijeme namjeravali su se opskrbiti potegačama za lov srdele pod svjetlom karbitske lampe.⁹⁵

Razdoblje u sredini prošlog stoljeća predstavlja slabljenje tunolova u pulskoj luci. Jedine tri stajaće tunolovke, koje su vrlo vjerojatno bile opremljene ljestvama osmatračnicama, nalazimo u 1855. godini pod istim nazivima koje su imale stoljeće ranije. To su Stuagnesi, Bortolini i Domesi.⁹⁶ Njihovi vlasnici bili su udruženi brojni građani Pule. Bilo je oko 50 akcionara, koji su imali nasljedno pravo na lovište tuna u pulskoj luci. To je išlo stoljećima, s koljena na koljeno. Zato nalazimo tako velik broj vlasnika tunolovki na početku druge polovice prošlog stoljeća. Baš to je vrijeme početka gradnje pulskog arsenala i stvaranja velike ratne luke, pa su dvije tunolovke zbog te gradnje nestale. Ostala je samo tunolovka Stuagnesi. Na toj je tunolovki u desetogodištu od 1855. do 1864. godine lovljeno godišnje oko 300 primjeraka tuna nepoznate veličine s prosječno šest lovnih dana u toku tri mjeseca sezone lova. Na mjesec kolovoz otpadalo je 87 % od čitave lovine tuna, na rujna 7 % i na listopad 6 %. Ribari na tunolovu Stuagnesi bili su u najamnom odnosu i primali su polovicu od čitave lovine tuna.⁹⁷

Jačanjem ratne luke i sve većim morskim prometom postepeno su tune nestajale iz pulske luke. To nestajanje ubrzala je gradnja velikog lukobrana u vratima luke, na rtu Kumpar, koji je zatvorio dvije trećine vratiju, a time i jedini ulaz tuna u luku. U idućem desetogodištu, od 1867. do 1876. godine, prolazila je tunolovka Stuagnesi gotovo bez ikakvih lovina, nakon toga je uslijedilo nekoliko slabijih godina lova, a zatim likvidacija čitavog tunolova.⁹⁸

Rovinjani su bili jedini tunolovci izvan pulske luke na zapadnoj istarskoj obali koncem prošlog stoljeća.⁹⁹ U 1911. godini još se spominje pet mreža stajaćica za tune,¹⁰⁰ a tri su se održale i u 1921. godini.¹⁰¹ Pažanski i medulinski ribari posjedovali su također u 1911. godini desetak mreža stajaćica za lov tuna, a ne spominju se kakve su lovine posti-

⁹⁵ X. Congresso generale della società austriaca di pesca e piscicoltura marina, Trieste 1898.

⁹⁶ R. de Erco, Venezia e la pesca in Dalmazia, c. d.

⁹⁷ »Tunolov Stuagnesi« c. d. str. 1—43.

⁹⁸ »Tunolov Stuagnesi« c. d. str. 53.

⁹⁹ A. C. Combi, c. d. str. 143.

¹⁰⁰ I. Pastrović, c. d. str. 167.

¹⁰¹ Andrea Davanzo, Statistica di pesca, XXVIII. Congresso generale. Trieste 1922.

zavane. Za područje od rta Savudrije do luke Mirne zabilježeno je u 1911. godini 20 stajačica za lov tuna, ali lovine se ne spominju, a morale su, s obzirom na neprikladnu konfiguraciju obale, biti oduvijek vrlo niske.¹⁰²

Ribolov kočama i tartanama nisu zapadnoistarski ribari vršili u jačem obimu, iako su susjedni prekomorski ribari iz Chioggie nadirali prema ovim obalama s mnogobrojnim brodovima tartanama, pa kočama, počevši od 1738. godine.¹⁰³ Kao naknadu za kočarenje istarski su se ribari bavili lovom na listove, landovine i rakovice mrežama stajačicama. Uz sam obalni pojas i nema prirodno prikladnih položaja za kočarenje, ili mekama mulja, ili pješćanih brakova, ili ravna kamena. A napose je unosan ribolov mrežama stajačicama nadomještavao angažiranje ribara u kočarenju.

Pritisak čozotskih kočara i ribara s mrežama stajačicama bio je sredinom prošlog stoljeća vrlo jak nadomak obalama zapadne Istre. U 1869. godini ovako su bili raspodijeljeni čozotski ribarski brodovi i čamci na austro-ugarskoj obali.¹⁰⁴

Ribarski brodovi iz Chioggie na austro-ugarskoj obali u 1869. g.

Područje	Brodova	Tonaža	Posada
Istra	437	4321	1787
Hrvatsko primorje	64	547	278
Dalmacija	85	853	351
Ukupno	586	5721	2416

Pretežan broj tih brodova bili su kočari. Dolazili su kočariti u kolovozu i zadržavali su se neprekidno do travnja, kada bi ostavljali istarske obale i nastavljali kočarenje na talijanskoj obali od sjevera prema jugu do Ankone. Lovina čozotskih ribara u austro-ugarskim teritorijalnim vodama cijenila se tada na 2900 t.¹⁰⁵

I u 1911. godini nalazimo na istarskom području u ribolovu 1478 čozotskih ribara na 324 broda, za koje statistika prikazuje da su postigli u toj godini 2076 t morske lovine.¹⁰⁶

Pastrović je u tabelarni pregled ribolova kočama i tartanama u 1911. godini unio podatke za tridesetak brodova domaćih ribara, koji su se unutar jedne nm bavili kočarenjem.¹⁰⁷ Međutim, to se vjerojatno odnosi na ribolov malih obalnih potegača. Ni između dva posljednja rata ne nalazimo domaće kočare s ove obale. Žic veli u 1937. godini da je »lov na širokom moru (1 milju dalje od obale) prepušten tuđincima. Ima ih svake zime oko 2000 sa 400 šarenih jadrilica u našim vodama.«¹⁰⁸

¹⁰² I. Pastrović, c. d. str. 164—167.

¹⁰³ Dubinski ribolov c. d. str. 33.

¹⁰⁴ Srdan Srdar, Morsko bogatstvo Jadrana i njegovo iskorišćivanje, Zagreb 1960, str. 383.

¹⁰⁵ S. Srdar, c. d. str. 384.

¹⁰⁶ I. Pastrović, c. d. str. 212—213.

¹⁰⁷ I. Pastrović, c. d. str. 212—213.

¹⁰⁸ Nikola Žic, Istra, knj. II. Zagreb 1937.

Ono što najviše začuđuje od svih ribolovnih zbivanja na zapadnoj obali Istre jest izvanredno visoka lovina rakovica - grancevola (Maja squinado) koja je postignuta u dvije uzastopne godine, 1873/74. i 1874/75. (Prema tadašnjim službenim statistikama ribolovna godina počimala je u travnju i trajala do travnja iduće godine). U 1873/74. godini ulovljeno je na čitavoj našoj obali 8712 t rakovica, a od te lovine ribari pulskog područja — iz Banjola, Verude, Premanture i Medulina — ulovili su oko 98%, što praktično znači da su postigli gotovo čitavu jadransku lovinu rakovica u toj godini.¹⁰⁹ Još jača lovina ponovila se iduće, 1874/75. godine, kad je opet, s velikim dijelom, na pulskom području ulovljeno 9356 t rakovica.¹¹⁰ S tako velikim lovinama rakovica čitava jadranska lovina današnjeg našeg područja iznosila je u 1873/74. godini preko 18.000 t, a iduće godine oko 15.600 t.¹¹¹ To su količine morske lovine koje jedva i danas postižemo u nekim godinama. Podaci kojima se služio Krafft, sastavljač tabelarnih prikaza odakle su crpljeni ovi podaci, temelje se na službenoj austrijskoj ribarskoj statistici, pa se mogu smatrati vjerodostojnima. Nijedne godine kasnije lovina rakovica nije se ni približila tako začuđujućem kvantumu — dostizala je najviše do 800 t godišnje. Međutim, to ne znači da su isključena takva iznenađenja u budućnosti. Samo zbog tih velikih lovina rakovica bilo bi vrijedno da se naši ribarstveni naučni radnici zainteresiraju za život tog raka.

Posljednji decenij prošlog stoljeća obilježava početke razgranate djelatnosti uzgoja školjaka na više lokaliteta na zapadnoj istarskoj obali. Temelje uzgoja postavilo je Prvo austrijsko društvo za ribolov i uzgoj riba, osnovano u Trstu u 1888. godini. Uz potporu i poticaj toga društva započet je uzgoj na više lokaliteta na modernoj osnovi.¹¹² Pokusi uzgoja kamenica u uvalama oko Izole i u luci Novog Grada nisu uspjeli.¹¹³

U Limskom kanalu, gdje je povoljno područje za uzgoj školjaka, početak uzgoja datira iz 1888. godine. Tada je konzorcij, sastavljen od više ribara, iz Rovinja, polagao u more hrastove grane za primitivan uzgoj kamenica.¹¹⁴ Taj način rada je, međutim, tada nakon kratkog vremena napušten. Zatim je u 1895. godini A. Davanzo iz Rovinja postavio na dva lokaliteta u Limskom kanalu uređaje za uzgoj školjaka po tarantskom sistemu.¹¹⁵ Bilo je još nekoliko poduzetnika koji su kasnije na raznim predjelima tog kanala pokušavali uzgajati kamenice. Svi ti pokušaji svršavali su s neuspjehom, zbog nesavršenih uređaja, nebrige ili prirodnog mortaliteta školjaka, a najvećim dijelom zbog velike dubine mora, koja

¹⁰⁹ Karl Krafft, Die Seefischerei der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1873/75, Statistische Monatschrift, I. Jahr. Wien 1875, str. 281.

¹¹⁰ K. Krafft, c. d. za 1875/76. St. Monat. III. J. Wien 1877, str. 221—222.

¹¹¹ K. Krafft, c. d. za 1874/75. St. Monat. II. J. Wien 1876, str. 175—182.

¹¹² P. Lorini, Ribanje, c. d. str. 152.

¹¹³ Rivista della marina mercantile e pesca, Trieste 1894, br. 4—5.

¹¹⁴ X. Congresso generale, c. d.

¹¹⁵ A. Davanzo, L'ostricoltura nel canale di Leme, La Rivista, rassegna di Marina mercantile e di Pesca, br. 5. Trieste 1897.

neposredno uz obalu kanala iznosi 5 do 10 m. Na nekim položajima, također prikladnim za postavljanje školjkaških postrojenja, dubina seže i do 18 m. Tu nije moguće postavljati stupove za uređaje.

Iz 1911. godine Pastrović ne donosi nikakvu proizvodnju uzgojnih školjaka iz Limskog kanala ni s ostale istarske obale.¹¹⁶

Uzgajivač školjki Morena iz Trsta uspostavio je između dva rata u Limskom kanalu uzgojne uređaje na plutačama, na koje su se nadovezivali konopi ili stupovi. Taj poduzetnik bio je počeo graditi u dnu kanala naselje za uzgajivače školjki. Uzgojna je djelatnost cvjetala i iz Limskog kanala u milijunskim primjercima.¹¹⁷

U uvali Ribnjaku (Val Bandon) kraj Fažane A. Gareis je od 1894. godine vršio pokusne uzgoje školjaka, ali bez uspjeha.¹¹⁸

U uvali Pomeru uzgojne su se školjke dobro razvijale, ali proces oplodnje bio je neefikasan, pa su svi pokušaji na kraju doživljavali neuspjeh. Tada se prakticirala oplodnja kamenica u dnu pulske luke, u Val lungi, odakle bi se nakon jedne godine prenosile u uvalu Pomer.¹¹⁹

Nije poznata djelatnost uzgoja školjaka iz uvale Strunjan.

Potkraj prošlog stoljeća vršili su ribari Poreča pripreme za vađenje spužve iz mora.¹²⁰ Nisu poznati rezultati te akcije. Ribari iz Pirana bili su otišli u tome malo dalje. Ribarsko društvo iz Trsta dobavilo im je u 1894. godini ronilački aparat i određena im je zona vađenja spužava na dubini većoj od 20 m, a plići predjeli bili su rezervirani za krapljanske spužvare, koji su ih vadili ostima.¹²¹ Međutim, u 1911. godini jedino su se Krapljani bavili lovom spužava, a u Istri je ta djelatnost rano napuštena.¹²²

Slike ribarstva u pojedinim ribarskim centrima zapadne obale Istre, kakve su bile prije pola stoljeća, prikazuje ovaj tabelarni pregled:¹²³ (vidi str. 105).

Ribari sa zapadne obale Istre imali su već u toj godini u pretežnom broju profesionalan, stalan karakter, a ribari s ostalih područja bili su u pretežnom broju ribari povremenog, sezonskog karaktera. To se vidi i iz procentualnog udjela istarskih ribara u ukupnoj lovini ribe u usporedbi s ribarima s ostalih područja. U čitavoj lovini male plave ribe ribari sa zapadne obale Istre, uključivši i tršćansko područje, sudjelovali su sa 38%, u čitavoj lovini svih ostalih vrsta sa 49%, a njihov je udio u ukupnom broju ribara iznosio samo 19%. Istarski su ribari (bez tršćanskog područja) posjedovali polovicu svih mreža stajačica, ali samo 4% poteža za lov srdela.¹²⁴

¹¹⁶ I. Pastrović, c. d. str. 220.

¹¹⁷ Ivan Kos, Pula, Morsko ribarstvo 1952, br. 6. Zagreb, str. 95.

¹¹⁸ Rivista, c. d. br. 4—5. — X. Congresso, c. d.

¹¹⁹ I. Kos, c. d. str. 95.

¹²⁰ G. Caprin, c. d. str. 226.

¹²¹ P. Lorini, c. d. str. 168. O tome i iz Državnog arhiva u Zadru, Miscellanea, sv. CXVIII. poz. 1—2.

¹²² I. Pastrović, c. d. str. 216.

¹²³ I. Pastrović, c. d. str. 162—167.

¹²⁴ I. Pastrović, c. d. str. 94, 238 i 239.

Ribari i ribolovna sredstva u 1911. godini

	PODRUČJE OPĆINE								Istra ukupno	Danas područ. FNRJ ukupno
	Koper	Izola	Piran	Umag	Novi Grad	Poreč	Rovinj	Pula		
Ribari	200	900	223	113	123	270	600	743	3172	21440
Brodovi i čamci	70	154	68	80	51	120	138	282	963	5214
Potegače za srdele	1	—	1	—	1	8	10	1	22	514
Tunare i poland stajačice	—	—	—	19	1	5	5	12	42	650
Igličare	—	—	—	—	—	10	8	4	22	54
Potegače za pri- dansku ribu	12	29	7	—	5	12	8	42	115	1320
Melaide	140	434	12	10	70	103	129	94	992	1111
Stajačica za incune	50	1008	60	6	38	16	6	16	1200	1291
Stajačice za srdele	200	300	375	300	23	275	531	164	2168	11069
Popunice	30	50	100	638	308	447	854	2022	4449	20600
Prostice	—	20	50	42	71	472	138	202	995	5800
Ostale stajačice	700	12600	1600	1123	11014	1532	8751	2929	30249	42000
Ukupno stajačice	1120	14412	2197	2119	1524	2845	10409	5427	40053	81871

Izola se u 1911. godini izdvaja kao najjače ribarsko središte na zapadnoj obali Istre. Sudjeluje sa 36% u svim mrežama stajačicama s ove obale. U toj godini prvenstvo u broju ribara na našem Jadranu nosila je Komiža sa 1540 ribara i 44 ljetne potegače.¹²⁵ Međutim, treba uzeti u obzir da su se tada Komižani bavili skoro isključivo ljetnim ribolovom, a ribari iz Izole bili su već tada odreda profesionalci i bavili se ribolovom pretežno čitave godine. Stoga možemo u tom razdoblju slobodno uvrstiti Izolu u naše najjače ribolovno središte, a po vrlo razvijenoj industriji za preradu ribe i u naše najjače ribarsko središte.

Nakon Izole dolazi Rovinj sa 26% svih mreža stajačica s ove obale. Prvenstvo u ribolovu, koje je Rovinj nosio svu svoju dugu prošlost, preotela mu je Izola koncem prošlog stoljeća.

Na području Pule, koje je imalo 13% od svih ribarskih mreža stajačica, isticalo se naselje Fažana sa 2915 mreža, zatim Veruda sa 1480 mreža i Medulin sa 774 mreže. To su bile pretežno mreže popunice i sklatare, namijenjene lovu rakovica.

Jedini poznati izvor podataka o daljem razvoju ribarstva u jednom dijelu zapadnoistarske obale je iz 1921. godine, i to za središnji dio te obale. Evo tih podataka o ribarima i ribolovnim sredstvima s usporedbom iz 1911. godine:¹²⁶

Ribari i ribolovna sredstva u 1921. godini

	Umag	Novi Grad	Poreč	Rovinj	Ukupno 1921	Ukupno 1911
Ribari	78	72	146	365	661	1106
Čamci na jedra i vesla	42	43	123	205	413	389
Potegače za male plave ribe	—	—	6	6	12	19
Tunare i polandare	4	—	3	3	10	30
Potegače za pridnene vrste	—	—	3	5	8	25
Srdelare mclaiđe	2	105	52	87	246	312
Srdelare sardonere	10	30	69	—	105	66
Srdelare sardelere	125	41	44	145	355	1129
Popunice	442	337	609	33	1421	2247
Prostice	47	12	30	9	98	723
Ostale mreže stajačice	773	456	1852	5542	7823	12420
Igličare	—	—	8	7	15	18
Mreže za ludar	18	—	21	20	59	114

I u broju ribara i u svim vrstama mreža nastalo je veliko smanjenje, što je bila posljedica napuštanja ribolova u prvom svjetskom ratu. Jedino se nije smanjio broj čamaca, nego se čak i povećao, ali radilo se o povećanju broja malih čamaca i o smanjenju većih tipova bragoca i batana.

Poznati su i podaci o morskoj lovini s istarskog područja u petogodištu prije posljednjeg rata i oni prikazuju ovakvu lovinu:¹²⁷

¹²⁵ I. Pastrović, c. d. str. 194.

¹²⁶ A. Davanzo, Statistica di pesca, c. d.

¹²⁷ Iz Zavoda za statistiku NR Hrvatske. Podaci su dobiveni od biv. Oblasnog NO-a za Istru, a sadržavaju izvatke iz ribarskih registara koje su vodili okupacioni lučki uredi.

Morska lovina po općinama u razdoblju 1936—1940.

PODRUČJE	Morska lovina (u tonama)					Prosjek 1936- 1940.	Udio u ukupnoj lovini u %
	1936.	1937.	1938.	1939.	1940		
Općine Koper	386	408	385	417	483	416	22,6
Općine Izola	(300)	(300)	153	430	352	307	19,7
Općine Piran	40	50	50	50	55	49	3,1
Općine Umag	77	88	74	87	83	82	5,2
Općine Novi Grad	127	178	229	201	168	180	11,5
Općine Poreč	87	110	110	102	119	106	6,8
Općine Rovinj	161	245	430	508	267	322	20,8
Općine Pula	119	99	97	84	92	98	6,3
Zap. obala Istre	1297	1478	1528	1879	1619	1560	100,0
Područje FNRJ	10003	11024	12873	10528	12044	11294	—
Udio Istre u FNRJ u %	13,0	13,4	13,9	18,3	13,4	13,8	

Područje općine Koper izbilo je po količini lovine na prvo mjesto, dobrim dijelom zbog većeg iznosa školjaka u ukupnoj lovini.

Iako su ti podaci izvadak iz službenih registara okupacionih lučkih vlasti, ne mogu se prihvatiti kao sasvim pouzdani. Prema općoj ocjeni i razvoju mreža plivarica u to vrijeme lovina bi morala biti nešto veća.

Prva mreža plivarica tipa »lampara« pojavila se u 1928. godini u sjevernom dijelu zapadne obale Istre. Plovno sredstvo koje je služilo toj mreži bila je batana ili batel, koja se dotada upotrebljavala za lov me-laidama ljeti i pasaricama zimi. Tek oko 1935. godine, pod utjecajem do-brih rezultata ribolova u Dalmaciji, postizvanih plivaricama na stezanje s prstenovima počeo se uvoditi taj tip plivarice i na zapadnoj obali Istre. I dalje se upotrebljavao batel uz tu plivaricu, a eventualno i po koji bragoc. Ali zbog postizavanja slabijeg efekta tim zastarjelim plovilima započeta je neposredno pred posljednji rat masovna gradnja većih, mo-toriziranih, ribarskih brodova.¹²⁸

U oštroj konkurenciji zbog sirovine tvornice za preradu ribe izgra-đivale su vlastitu ribolovnu flotu kako bi bile nezavisne od trgovačke mreže. Tvornice u Izoli i Rovinju bile su glavni akcionari i upravljači ri-bolovne flote. Godišnje lovine po plivarici u tom razdoblju nisu bile dovoljne da se osigura rentabilno poslovanje.

Plivaričke ekipe primale su stalne mjesečne plaće i nisu bile zainte-resirane za ishod ribolova, pa je ribolovna flota bila pasivna, naročito ona izolskih tvornica. Pasiva tvorničkog ribolova u Izoli iznosila je pet do osam milijuna lira godišnje i tvornice su tu pasivu morale pokriti.¹²⁹

¹²⁸ Ante Domančić, Brodovi za plivaričarenje na jugoslavenskoj obali, re-ferat, sa Savjetovanja o tehničkim i ekonomskim problemima ribarskog broda, Zadar 1958.

¹²⁹ Joško Simončić, Ribarstvo u Jugoslavenskoj zoni STT, Morsko ribar-stvo 1953, br. 7—8, Zagreb, str. 97.

Istarska ribolovna flota nije u posljednjem ratu pretrpjela nikakve gubitke. Na čitavom ostalom dijelu naše obale nastalo je u toku rata veliko uništavanje brodova i čamaca, a ovdje se broj brodova jako povećao. U prvoj poslijeratnoj ribolovnoj sezoni, u svibnju 1945, bilo je opremljeno za ribolov na ovoj obali 79 plivaričarskih ekipa, dijelom tvorničkih, a dijelom zadružnih i privatnih. Ta flota bila je po naseljima raspoređena ovako:¹³⁰

Koper	8	brodova
Izola	27	„
Piran	1	„
Novi Grad	3	„
Poreč	2	„
Vrsar i Funtana	12	„
Rovinj	22	„
Fažana	2	„
Banjole	2	„
Ukupno	79	brodova

Duljine brodova kretale su se od 13,5 do 15,2 m. Brodovi su bili opremljeni s dva do četiri čamca svječarice. Čitava ekipa broda i čamaca brojala je od 13 do 16 ljudi. Svaka ekipa bila je osposobljena za lov male plave ribe na otvorenom moru daleko od istarskih obala. Pojedina ekipa lovila je u prosjeku godišnje oko 30 t ribe. To je dvostruko više nego što se tada lovilo dalmatinskim potegačama, ali zato dvostruko manje nego što danas postižu plivaričke ekipe na zapadnoj obali Istre.

Rezultati rovinjskih ribara, zadrugara i privatnika i tvorničkih ekipa kojima se raspolaže za razdoblje 1936—1945. godine mogu poslužiti kao reprezentant ribarske situacije na čitavoj istarskoj obali u tom razdoblju. Evo tih podataka:¹³¹

Rovinjski ribolov u razdoblju 1936-1945. godine:

Godine	Broj plivaričarskih ekipa	Broj ribara	Postignuta lovina ribe (u tonama)				UKUPNO
			srđela	inčuna	skuša	ostale vrste	
1936.	24	380	47	—	—	114	161
1937.	24	380	83	20	51	91	245
1938.	24	380	288	22	31	89	430
1939.	24	320	267	3	15	223	508
1940.	24	310	109	42	22	94	267
1941.	24	310	86	201	70	374	731
1942.	24	310	526	403	201	300	1430
1943.	24	305	376	300	97	162	935
1944.	22	295	13	51	50	73	187
1945.	21	340	337	50	709	100	1196
Prosjeck	24	333	213	109	125	162	609

¹³⁰ Berislav Parać, Industrija ribljih konzervi u Istri, Kvarnerskim otocima i Slovenskom primorju, Izvještaj sa službenog puta u kolovozu 1945. Dobiveno od autora.

¹³¹ Iz Ribarske zadruge u Rovinju.

Iz godine u godinu poboljšavale su se lovine ribe uz ista ribolovna sredstva, prvenstveno zbog ovladavanja tehnikom novog ribolova i postepenog osvajanja lovišta inćuna i skuša na otvorenom moru. Pad u lovini ribe u 1944. godini nastao je zbog zabrane okupatora da se svijetli noću na lovištima. U 1945. godini povećan je broj ribara na plivaričarskim ekipama zbog toga što su u Rovinju tada zaposlili sve ribare.¹³²

Razvoj industrije za preradu ribe na zapadnoj obali Istre može se podijeliti na tri razdoblja. Prvo traje od vremena osnutka prve tvornice u osmom deceniju prošlog stoljeća do početka prvog svjetskog rata. Drugo razdoblje zahvaća vrijeme između dva rata i treće je razdoblje poslije Oslobođenja.

Za prvo razdoblje istarskih tvornica za preradu ribe karakteristično je stvaranje i nagli uspon većeg broja tvornica, koje su nicala najprije oko Trsta, zatim na zapadnoj obali Istre, pa u Dalmaciji. Prva tvornica za preradu ribe na Jadranu osnovana je u Devinu kraj Trsta u 1869. godini, a druga u Gradu u 1872. godini. Nastajanje tvornica na zapadnoj obali Istre prikazuje ovaj pregled:¹³³

Osnivanje tvornica za preradu ribe na zapadnoj obali Istre

Redni broj	Sjedište tvornice	Utemeljena godine	V l a s n i k
1	Izola	1879.	Anglo-Bank, Trst
2	Izola	1881.	C. Warhaneck, Beč
3	Izola	1881.	Trojan i drug, Izola
4	Izola	1882.	G. Degrassi, Beč
5	Rovinj	1882.	Anglo-Bank, Trst
6	Fažana	1884.	C. Warhaneck, Beč
7	Koper	1890.	Semler i Gehört, Barkovlje
8	Rovinj	1896.	Klink i Laurer, Trst
9	Koper	18..	C. Depangher, Koper
10	Izola	1904.	B. Noerdlingher, Trst
11	Valbandon	1905.	Klink i Laurer, Trst

Nakon šest utemeljenih tvornica na zapadnoj obali Istre nastala je prva dalmatinska tvornica za preradu ribe tek u 1890 godini u Komiži.¹³⁴ Glavni pogoni istarskih tvornica bili su oko Trsta, a sjedišta i kapital u Beču i Trstu. Manji pogoni bili su locirani uzduž čitave obale tako da je na današnjem području FNRJ postojalo u 1911. godini 37 tvornica. Djelatnost manjih tvornica, udaljenih od centara pogona oko Trsta svodila se na to da primljene prazne limenke pune prerađenom ribom i vraćaju ih pune natrag u skladišta matičnih tvornica oko Trsta. Čitava privredna povezanost kretala se od sjeverozapada prema jugoistoku, a potrošački centri koje je opskrbljavao Trst bili su Beč, Krakov, Budimpešta itd.¹³⁵

¹³² B. Parać, Industrija c. d.

¹³³ I. Pastrović, c. d. str. 224—225.

¹³⁴ I. Pastrović, c. d. str. 224—225.

¹³⁵ B. Parać, Razvitak industrije ribljih konzervi, publikacija Ekonomskog instituta NR Hrvatske, Zagreb, str. 180 i 181.

Tvornice za preradu ribe nastajale su u vremenu kad su ponestala tržišta za naše usoljene ribe u Grčkoj i Italiji zbog sve većeg priliva na ta tržišta usoljenih alaca (*Clupea aurita*) s mediteranskih lovišta.

Iako su nove tvornice inicirale velik uspon sredstava za ulov srdela, naročito mreža stajačica na zapadnoj obali Istre, ipak su velik dio godine oskudijevale na sirovini, svježoj ribi. Neke istarske tvornice — naročito one iz Izole kao najjače i najbrojnije — neko vrijeme su se bile orijentirale na uvoz jegulja iz padske nizine Comachio,¹³⁶ a zatim na dopremu usoljene ribe iz Dalmacije i iz raznih mediteranskih zemalja. Izolske tvornice od svog osnutka bile su upućene i na kombiniranu proizvodnju, izrađujući konzerve od govedeg mesa, svježeg graška, rajčica i šljiva. Pogoni Anglo-Bank i Warhaneck u 1887. godini izrađivali su i gnoj iz ribljih otpadaka i prodavali ga nekim austrijskim poljoprivrednicima. Gnoj se dobivao tako da su se glave srdela slagale u cementne bazene u slojevima sa živim vapnom i nakon dva mjeseca gnoj je bio gotov.¹³⁷

Evo nekih podataka o proizvodnji ribljih konzervi u tvornicama za preradu ribe u toku prvog razdoblja, koji su interesantni kada se dovedu u vezu s današnjim dostignućima i mogućnostima:¹³⁸

Proizvodnja tvornica za preradu ribe u I razdoblju

Sjedište tvornice	T v r t k a	Prerađeno kutija konzervi godine			
		1887.	1897.	1898.	1911.
Izola	Anglo—Bank	470.936	1,200.000	570.000	312.800
Izola	Warhaneck	435.600	890.000	557.000	272.400
Izola	Degrassi	180.000	260.000	547.000	287.000
Izola	Trojan	—	—	—	279.000
Izola	Noerdlinger	—	616.000	980.000	287.000
Koper	Depangher	—	—	—	494.350
Rovinj	Anglo—Bank	189.091	80.000	200.000	674.200
Fažana	Warhaneck	—	160.000	200.000	358.500

Drugo razdoblje industrije za preradu ribe na zapadnoj obali Istre — između dva posljednja rata, tj. za vrijeme talijanske okupacije označava dalji uspon. Izgrađena je jaka industrija za preradu ribe, iako za to nije bilo dovoljno osnovne sirovine, svježe ribe. Uvedeni su moderni uređaji i kapacitet prerade prešao je realne granice. Zbog toga je orijentacija bila na uvozu svježe ribe iz inozemstva. Oko 40% potreba za svježom ribom podmirivale su istarske tvornice u tom razdoblju uvozom: oko 3000 t polanada uvezilo se iz Turske, zatim uležene srdele iz Dalmacije i duboko smrznute srdele iz Portugala i Španije. U borbi za dobivanje što više sirovina iz domaće lovine jače tvornice gradile su pred drugi svjet-

¹³⁶ N. Žic, c. d.

¹³⁷ L. Morteani c. d. str. 354 i P. Lorini c. d. str. 180 i 181.

¹³⁸ Izvori: za 1887 godinu, L. Morteani, c. d. str. 354, i B. Penussi, *Storia documentata*, c. d. str. 387. — za 1897 i 1898 godinu, P. Lorini, c. d. str. 180 i 181. — za 1911 godinu, I. Pastrović, c. d. str. 336.

ski rat vlastite ribarske brodove za lov male plave ribe. Proizvodnja steriliziranih ribljih konzervi kretala se od 4 do 5 tisuća tona. Za proizvodnju fileta uvozile su se usoljene srdele iz Dalmacije, oko 1500 t godišnje, i usoljeni incuni iz Španije i drugih mediteranskih zemalja. Proizvodnja konzervi od tih sirovina iznosila je godišnje oko 2000 t nesteriliziranih ribljih konzervi.¹³⁹

Od proizvedenih steriliziranih ribljih konzervi trošilo se oko 75% u Italiji, a 25% se izvozilo u srednjevropske zemlje. Nesterilizirane konzerve bile su više namijenjene izvozu: 60% u USA, 20% u srednjevropske zemlje i oko 20% za plasman u Italiji.¹⁴⁰

Koje su tvornice postojale do oslobođenja u 1945. godini na području zapadne obale Istre i koliko su radne snage upošljavale vidi se iz ovog pregleda:¹⁴¹

Istarske tvornice za preradu ribe u 1945. godini

Sjedište	V L A S N I K		Uposleno radne snage
Koper	De Langlade	Koper	120
Izola	Arrigoni	Trst	1200
Izola	Ampelea	Trst	1200
Umag	Arrigoni	Trst	150
Umag	E. Novak	Umag	60
Rovinj	Safica	Milano	60
Rovinj	Ampelea	Trst	500
Fažana	Arrigoni	Trst	150
Banjole	A. Parodi	Genova	150
Ližnjan	L. Mazzola	Marano	130
		Ukupno	3720

Neke tvornice koje su postojale u 1911. godini likvidirane su, a u međuvremenu su se pojavile nove: dvije u Umagu i po jedna u Banjolama i Ližnjaju.

VI — RAZVOJ NAKON OSLOBOĐENJA

Posljednji rat ostavio je na mnogim dijelovima naše obale, naročito u Dalmaciji, pustoš u ribarskoj floti, mrežama i priboru, što se teško osjećalo dugo godina nakon rata. Međutim, na zapadnoj obali Istre situacija je bila obrnuta. Tamo ne samo da nije bilo masovnog uništavanja većih jedinica flote nego se u toku rata flota pojačavala, i brojčano i kvalitetno. Vidjeli smo u prethodnom poglavlju da je već u 1945. godini bilo opremljeno za lov na male plave ribe 79 motoriziranih plivaričarskih ekipa. Samo sitnija ribolovna sredstva mjestimično su bila uništena, ali u malom broju. Do smanjivanja ribolovnih sredstava došlo je nakon rata u prvim godinama okupacionog stanja Slobodnog teritorija Trsta.

U godinama nakon posljednjeg rata nastajale su brojne promjene u organizacionoj strukturi ribarskih organizacija na zapadnoj obali Istre.

¹³⁹ B. Parać, Razvitak industrije, c. d. str. 3.

¹⁴⁰ B. Parać, Razvitak industrije c. d. str. 3.

¹⁴¹ B. Parać, Razvitak industrije c. d. tab. 2. isti, Industrija rib. k. c. d.

Razvoj prilika uvjetovao je formiranje i zatim brzo nestajanje većeg broja ribolovnih poduzeća.

Koncem 1947. godine osnovano je u Izoli poduzeće »Riba«, namijenjeno ribolovu i prometu ribom i ribarskim materijalima; poduzeće je raspolagalo ostacima ribarske flote izolskih tvornica za preradu ribe i unajmljenim brodovima. Početkom 1948. godine bilo je na području Slovenskog primorja opremljeno 37 motoriziranih plivaričarskih ekipa, združnih, privatnih i od poduzeća »Riba« iz Izole. Te godine prevladavali su u Slovenskom primorju privatni brodovi u ribolovu, a već u 1949. godini poduzeće »Riba« oprema 18 motornih ribarskih brodova. U toku 1950. godine nabavljeno je i izgrađeno više brodova, pa je ta čitava flota početkom 1951. godine povjerena združnom poduzeću »Istra pesca«, koje je međutim krajem te godine likvidirano s pasivom. Tada čitava ribarska flota s područja Slovenskog primorja prelazi pod upravu tvornice za preradu ribe »Ampelea« iz Izole. Zatim se u 1953. godini ponovno formira flota poduzeća »Riba« iz Izole i novoosnovanog poduzeća »Ribič« u Piranu. Ta poduzeća kompletirala su ribarsku flotu djelomično od novih ribolovnih jedinica, a djelomično od naslijeđenih.¹⁴²

Krajem 1946. godine osnovano je poduzeće za dubinski ribolov »Istra-ribolov« sa sjedištem u Rapcu, a zatim se odmah u travnju 1947. godine fuzioniralo s poduzećem »Ribolov« iz Sušaka. To zajedničko poduzeće posjedovalo je oko 40 manjih i većih ribarskih brodova, vrlo šarolikih tipova i dimenzija. To su bili pretežno ostaci ribolovne flote bivših tvornica »Ampelea« iz Rovinja, »Parodi« iz Banjola i »Arrigoni« iz Malog Lošinja. Nakon jedne ribolovne sezone poduzeće je likvidirano i ribolovne jedinice raspodijeljene novoosnovanim organizacijama.

U istočnom i središnjem dijelu zapadne obale Istre osnovano je u 1948. godini desetak proizvođačkih ribarskih zadruga, koje su bile opremljene pretežno brodovima rasformiranog poduzeća »Istra-ribolov«.

Od manjih istarskih ribolovnih poduzeća javljaju se u 1948. godini gradska poduzeća u Puli i Rovinju, a zatim u 1951. godini poduzeće »Srdela« iz Novog Grada, koje se kasnije nazvalo »Zvijezda«.

Sa zapadne obale Istre prostrujio je u 1953. godini nov impuls na čitavo naše morsko ribarstvo. Na osnovu stečenih iskustava započeta je gradnja i modernizacija flote. Manji tipovi brodova postepeno su zamjenjivani brodovima srednje veličine s velikim akcionim radijusom. Ti su brodovi počeli ostvarivati dobre rezultate u ribolovu. Oni su bili putokaz u davanju pravca daljem razvitku ribarske flote. Prednost je istarske ribarske flote u angažiranju manjeg broja ribara, olakšanom vršenju ribolovnih operacija, postizavanju veće lovine s većim kapacitetom mreže, zatim u većim mogućnostima za smještaj i sortiranje ribe.

Na istarskoj obali započeli su opremiti brodove električnim svjetiljkama (elektroagregati) velike jakosti, koje su se pokazale efikasne u uspo-

---

¹⁴² J. Simončić, c. d. str. 98.

redbi s dotadašnjim petrolejskim lampama. — Tu se najprije kompletirala radiotelefonska služba na brodovima i proširila se po čitavoj obali.

Ultrazvučni detektori za traženje ribljih jata kojima su najprije bili opremljeni brodovi poduzeća »Riba« iz Izole, prihvaćeni su danas gotovo na svim brodovima na našoj obali, većim od 10 BRT.

I postepena zamjena pamučnih mreža plivarica s mrežama od sintetskog vlakna pridonijela je lovnom potencijalu i postizavanju većeg ekonomskog efekta zbog povećane trajnosti tih mreža.

Ribarska flota zapadne obale Istre, koja je sredinom 1961. godine brojila 86 suvremeno opremljenih jedinica, čini kompaktnu, vrlo ujednačenu cjelinu, što pruža nadu da će u skoroj budućnosti ostvarivati pozitivnije rezultate od dosadašnjih.

Iseljnjem izvjesnog broja ribara talijanske narodnosti u Italiju nastala je praznina u mnogim ribarskim centrima na zapadnoj obali Istre. To se najviše osjećalo u Izoli i Piranu, gdje je bio usredotočen najveći dio flote. U središnjem dijelu Istre na području Poreča i Rovinja taj se manjak nije toliko osjećao. Poduzeća iz Izole, Pirana i Novog Grada regrutirala su iz Dalmacije znatan broj ribara za popunjavanje najnužnijih potreba. Bolji uvjeti ribolova, veće plaće i veće zarade od »procenta« lovine pokrenule su dalmatinske ribare u istarske ribolovne organizacije. Ribarska škola formirana u Piranu u 1952. godini kao jednogodišnja, a zatim u 1955. godini kao dvogodišnja financirana je doprinosima ribarskih poduzeća s područja kotara Koper.¹⁴³ Škola uspješno radi i danas, međutim njezina je važnost teritorijalno ograničena i postepeno rješava problem ribarskog kadra na području Slovenskog primorja.

Poduzeća »Riba« Izola i »Delamaris« Izola još imaju određen broj ribara iz Dalmacije ili iz središnjeg dijela Istre. Poduzeće »Dragonja« iz Umaga ima ribare pretežno iz Novog Grada, izuzev posadu iz Dalmacije na dvjema brodovima. I poduzeće »Školjka« iz Poreča ima jednu ekipu sastavljenu od dalmatinskih ribara. Poduzeće »Mirna« iz Rovinja ima 70% ribara iz Rovinja, 20% iz Medulina i 10% iz Vrsara. Posadu brodova poduzeća »Istra« iz Pule sačinjavaju ribari iz okolnih ribarskih naselja općine Pula: Fažanci, Banjolčani, Medulinci itd.

U najnovije vrijeme ribolov na zapadnoj obali Istre uspio se afirmirati kao puna profesija i stabilna djelatnost. Svugdje je izvršena koncentracija sredstava i ribarskog kadra i ribolov je postao adekvatan industrijskoj organizaciji rada. — U napretku u produktivnosti rada, tj. u sve većem iskorištavanju ribolovnih dana, istarska ribolovna poduzeća jako prednjače ispred svih ostalih ribolovnih poduzeća na našoj obali.

---

¹⁴³ Pave Lukin, Ribarska škola u Piranu, Morsko ribarstvo, 1955, br. 7, Rijeka, str. 122.

Iz razdoblja velikih previranja u ribarstvu na zapadnoj obali Istre poznato nam je brojčano stanje ribara i ribolovnih sredstava upotrijebljenih u ribolovu u 1946. godini. Te podatke pokazuje ovaj tabelarni pregled:¹⁴⁴

Ribari i ribolovna sredstva u 1946. godini

	PODRUČJE OPĆINE							Istra ukupno	
	Koper	Izola	Piran	Umag	Novi grad	Poreč	Rovinj		Pula
Ribari	161	371	124	240	122	338	506	480	2336
Plovila									
na motorni pogon	29	48	14	4	10	13	40	30	188
Plovila na jedra i vesla	40	84	20	10	24	43	136	119	476
Plivarice za srdele	11	20	2	1	5	20	23	9	91
Potegače									
za pridanske ribe	10	1	—	—	3	18	—	5	37
Iglicare	—	—	—	—	—	14	10	15	39
Srdelare i manaide	20	364	18	87	18	109	478	186	1280
Ostale mreže stajačice	50	6651	—	2521	2764	3587	7880	900	24353
Parangali (broj kofa)	127	67	3	30	47	71	500	322	1167

Nestalo je još između dva rata brojnih mreža stajačica, potisnutih ili namnažanjem suvremenih plivarica za lov male plave ribe, ili zbog pasivne lovine, ili pak zbog smanjivanja broja ribara. Međutim, tada nalazimo još uvijek velik broj mreža stajačica pasarica, sklatara itd. I broj motornih brodova i čamaca bio je velik, kao i broj plivarica. Ali to će se u idućem nizu od 5 do 6 godina postepeno smanjivati. Koper, Izola, Poreč i Rovinj izdvajaju se kao glavni ribolovni centri. Odnos stalnih, profesionalnih, ribara nasuprot povremenim, sezonskim, iznosio je 65% u korist profesionalaca.

Nakon 1946. godine postizavana lovina robe koja nam je poznata svrstana u nizu od pet godina imala je za područja pojedinih općina ovakve iznose:¹⁴⁵

¹⁴⁴ Iz Zavoda za statistiku NRH. Podaci sačuvani od biv. Oblasnog NO-a za Istru.

¹⁴⁵ Iz Zavoda za statistiku NRH. Za područje bivše zone »B« STT, podaci su dobiveni od lučkih ureda tog područja. Podaci u zagradama djelomično su utvrđeni procjenom unutar poznatog ukupnog kvantuma lovine ribe.

Morska lovina po općinama u razdoblju 1947—1951.

Područje	Morska lovina (u tonama)					Prosjek 1947— —1951	Udio u ukup- noj lovini u %
	1947	1948	1949	1950	1951		
NO općine Koper	(400)	(400)	568	801	261	486	11,9
„ Izola	(400)	(500)	649	978	472	600	14,7
„ Piran	(600)	(600)	832	457	197	537	13,2
„ Umag			149	253	215		
„ i Novi Grad	550	600	460	811	747	757	18,6
„ Poreč	422	696	497	632	761	601	14,8
„ Rovinj	334	860	524	820	776	664	16,3
„ Pula	386	345	343	519	535	425	10,5
Zapadna obala Istre	3092	4001	4022	5271	3964	4070	100,0
Područje FNRJ	13514	16492	24252	24664	16728	19131	—
Udio Istre u FNRJ u %	22,9	24,3	16,6	21,4	23,7	21,3	—

Do pada lovine ribe na području komuna Slovenskog primorja u 1951. godini dolazi zbog organizacionih previranja, koja su uvelike omela redoviti tok ribolova.¹⁴⁶ Ribolov na području Kopra i Pirana još podržavaju privatnici, koji se zatim postepeno iseljavaju. Ribolov u Novom Gradu podržavaju također privatni ribari, a u Umagu ribari zadrugari. Zadruga nakon tog razdoblja počinje slabiti. Rovinj i Poreč se u 1948. godini oporavljaju osnivanjem ribarskih zadruga. Na području Pule podržavaju ribolov ekipe privatnih ribara iz Ližnjana, Banjola, Medulina i Fažane i tri ribarske zadruge, osnovane u Fažani, Ližnjanu i Kavranu u 1949. i 1950. godini.

Slijedeći tabelarni pregled pokazuje koje su vrste morske lovine postizavali ribari sa zapadne obale Istre u razdoblju 1947—1951. godine. U toj tabeli u kvalitativnom usponu lovine ribe u 1950. godini, rekordnoj do danas u morskoj lovinu na našoj obali, najveći dio pripada obilnoj lovinu srdele. Dominira lovina male plave ribe, koja nosi 74⁰% od čitave lovine. Inčuni iz ribolova na otvorenom moru nose u tom razdoblju 50 % od čitave lovine te vrste na području FNRJ. Minimalne količine lovine tonida postignute s ostacima starinskih mreža stajačica tunara i polandara pretežno su s područja općine Pule. Te mreže obuhvaćene su u podacima za 1946. godinu pod »ostale mreže stajačice«. Jače su zastupljeni cipli, komarče i lubini izlovljavani u sezonskim uvalama te plosnatice lovljene mrežama stajačicama na otvorenom moru. Školjke prirodnog rasta (kunjke — mušuli) visoko su zastupljene u ukupnoj lovinu u prve četiri godine, dok ih nije pokosila epidemija, od koje se nisu ni do danas oporavile. Središte je jadranske lovine rakovica pulsko područje.¹⁴⁷

¹⁴⁶ J. Simončić, c. d. str. 98—99.

¹⁴⁷ Iz Zav. za stat. NRH.

Morska lovača po vrstama u razdoblju 1947.—1951.

(u tonama)

Vrsta	1947	1948	1949	1950	1951	Istra	FNRJ	Udio
						pro- sjek 1947— —1951	pro- sjek 1947— —1951	Istre u FNRJ u %
Srdela	1545	2333	2067	3538	2841	2465	9880	25,0
Papalina	11	6	19	3	7	9	768	1,2
Inćun	211	290	264	344	193	260	518	50,0
Skušša	128	142	153	227	93	149	969	15,4
Plavica	13	25	15	11	8	14	246	5,7
Šnjur	92	140	80	76	45	87	707	12,3
Iglica	8	6	3	14	4	7	39	18,0
Tuna	16	4	11	3	2	7	524	1,3
Polanda	1	1	2	—	—	1	160	0,6
Oslić	12	7	7	9	20	11	377	3,3
Trlja	12	19	13	9	12	13	87	15,0
Zubatac	14	12	7	13	9	11	62	17,8
Cipal	41	87	77	68	71	69	177	39,0
Lubin	7	21	18	15	15	15	28	53,5
Komarča	14	12	21	14	16	15	32	47,0
Gira	65	104	176	182	110	127	1058	12,4
Bukva	20	21	45	32	27	29	574	5,0
Salpa	7	5	6	2	3	5	29	17,2
Škrpun i škrpina	8	10	10	5	10	8	40	20,0
Plosnatice	12	16	18	11	10	14	31	45,0
Pas	6	8	4	4	8	6	37	16,2
Mačka	7	4	3	5	6	5	57	8,8
Raža	26	10	8	11	10	13	203	6,4
Lignja	18	14	8	4	11	11	79	13,9
Sipa	11	14	12	9	8	11	72	15,3
Hobotnica	7	19	14	7	7	11	105	10,5
Muzgavac	8	9	3	1	4	5	52	9,6
Školjke prirodne	504	446	704	281	10	389	415	93,5
Školjke uzgojne	—	—	8	38	33	16	50	32,0
Hlap	7	4	1	1	1	3	5	60,0
Skamp	17	3	2	8	10	8	145	5,5
Rakovica	24	59	67	140	106	79	86	92,0
Sve ostale vrste	220	150	176	186	254	197	1517	13,0
Zap. obala Istre	3092	4001	4022	5271	3964	4070	—	—
FNRJ	13514	16492	24254	24668	16728	—	19131	—
Istra u FNRJ u %	22,9	24,3	16,6	21,4	23,7	—	—	21,4

Promatrano petogodište istarskog ribolova proteklo je u znaku nemira i velikog previranja. Tražili su se pogodni organizacioni oblici ribolovnih organizacija i najsvrsishodniji tipovi i veličine ribarskih brodova.

Ni u idućem petogodištu — 1951 — 1956 — istarski ribari još nisu sasvim našli svoj put ni smirene oblike ribolovnih organizacija. Za središnji dio petogodišta 1951—1954. raspolaže se tabelarnim pregledom u kojem se prikazuje stanje ribara i ribolovnih sredstava, upotrebljivanih u ribolovu u 1954. godini.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Iz Zav. za stat. NRH.

Ribari i ribolovna sredstva u 1954. godini

		PODRUČJE OPĆINE								Istra ukupno	FNRJ ukupno
		Koper	Izola	Piran	Umag	Novi Grad	Poreč	Rovinj	Pula		
Ribari	Stalni	38	121	75	44	70	124	102	96	670	3562
	Povremeni	87	20	24	67	48	80	33	212	571	14377
	Ukupno	125	141	99	111	118	204	135	308	1241	17939
Brodovi motorni	Broj	—	11	7	2	8	9	7	5	49	174
	KS	—	600	815	48	475	474	324	75	2811	12971
Čamci motorni	Broj	11	1	2	4	8	6	5	18	55	1042
	KS	131	20	6	62	60	105	54	197	635	9828
Čamci na vesla i jedra		45	24	34	76	72	101	62	129	543	6752
Plivarice za malu plavu ribu		—	12	5	2	8	12	6	13	58	478
Potegače za malu plavu ribu		—	—	—	—	—	2	1	12	15	388
Tunolovne plivarice		—	—	3	—	2	—	—	—	5	31
Koče (broj brodova)		—	10	5	—	4	2	2	—	23	88
Potegače za pridanske vrste		1	—	4	1	4	12	4	5	31	1651
Igličare		—	—	—	—	—	—	—	3	3	56
Stajačice za srdele		15	—	5	65	77	6	25	31	224	1752
Popunice		—	—	—	8	60	130	16	246	460	7423
Prostice		—	—	—	301	—	82	60	223	666	3691
Ostale mreže stajačice		100	2237	250	970	785	1501	2700	858	9401	12872
Ukupno mreža stajačica		115	2237	255	1344	922	1719	2801	1358	10751	25738
Parangali (broj kofa)		78	—	25	15	50	48	55	105	376	4686
Svjetiljke za ribolov pod osti		2	—	2	62	55	32	10	76	239	2865

Usporedba podataka iz te tabele s onima iz 1946. godine pokazuje najprije velik pad u broju ribara, i to više profesionalnih nego povremenih. Sada profesionalnih ribara ima 54 % naprama 65 % iz 1946. godine. Neki su ribari promjenom glavne profesije, ribarske, zadržali mala ribolovna sredstva i prešli u kategoriju povremenim ribara. — Naročito se u tabeli vidi potpuno nestajanje sredstava za privredni ribolov na području općine Koper zbog iseljavanja ribara. I na područjima drugih općina zabilježeno je slabljenje sredstava. Jedino su se na području općine Pula, i donekle Poreča održala ribolovna sredstva na visini. Ta sredstva pulskih ribara imaju više karakter sredstava za povremenu upotrebu. Na području te općine oživjele su mreže potegače namijenjene priobalnom lovu papaline. — Broj svih vrsta mreža stajačica u svim općinama pao je mnogo ispod polovice u usporedbi sa stanjem u 1946. godini.

Tako oslabljenim ribolovnim sredstvima istarski ribari postizali su i slabije rezultate ribolova u razdoblju u kojem se zadržao približno jednak broj ribolovnih sredstava kao u prethodnoj tabeli. Donosimo podatke o postignutoj lovini ribe s područja pojedinih općina u razdoblju petogodišta 1952—1956. godine:¹⁴⁹

Morska lovina po općinama u razdoblju 1952—1956.

Područje	1952.	1953.	1954.	1955.	1956.	(u tonama)	
						Prosjeak 1952- 1956.	Udio u ukupnoj lovini u %
NO općine Koper	(120)	133	20	15	22	62	1,8
NO općine Izola	(202)	690	904	1111	1832	948	26,9
NO općine Piran	(200)	230	323	404	607	353	10,0
NO općine Umag	(60)	65	77	22	122	69	2,0
NO općine Novigrad	(331)	468	585	302	312	400	11,4
NO općine Poreč	512	704	581	595	1031	684	19,4
NO općine Rovinj	515	575	504	527	551	534	15,1
NO općine Pula	355	336	573	430	663	472	13,4
Istra	2295	3201	3567	3406	5140	3522	100,0
FNRJ	15895	17299	14940	13600	18269	16000	—
Udio Istre u FNRJ u %	14,5	18,5	23,9	25,0	28,2	22,0	—

Koper zbog nestanka privrednih ribara, a Umag zbog smanjenog broja ribara zadrugara imaju vrlo niski udio u ukupnoj lovini. — Izola prednjači u ukupnoj lovini zbog dobro organiziranog ribolovnog poduzeća. — Poreč slijedi Izolu zbog dobrih, profesionalnih ribarskih zadruga. — Čitavo područje zadržalo je i u tom razdoblju svoj pun udio u ukupnoj lovini FNRJ, najviše zbog toga što su i druga ribolovna područja s naše obale u tom razdoblju imala velike nestašice u lovini srdela. Zapadna obala Istre iz godine u godinu ima smireniju fluktuaciju u lovini te ribe nego ostala područja.

¹⁴⁹ Iz Zav. za stat. NRH. Podaci u zagradama dati su djelomično procjenom unutar poznatog ukupnog kvantuma lovine ribe.

Tabelarni pregled koji smo prije donijeli sadržava pojedine glavnije vrste lovine koje su postizavali istarski ribari u razdoblju 1952—1956. godine.¹⁵⁰ Srdela je u tom razdoblju zadržala isti udio u ukupnoj lovinu. — Pojačan je lov papalina na kvarnerskim lovištima zbog sve uspješnijeg plasmana te ribe za preradu dimljenjem, za svježi konzum i za preradu u riblje brašno. Pojačavanjem flote i proširivanjem lovišta inćuna i skuša daleko na otvorenom moru — udaljeno od istarskih obala i do 30 nm — u tom su razdoblju istarski ribari postigli glavninu od čitave jadranske lovine inćuna (65 %). Udvostručila se i lovina skuša u usporedbi s predašnjim petogodištem. — U 1953. godini pojavljuje se jača lovina tonida, tuna i polanada, nakon pojave prvih motornih tunolovaca, vlasništvo poduzeća u Piranu i u Novi gradu. Međutim, to su lovine koje su postigli istarski brodovi — s dalmatinskim ribarima tunolovcima — na ostalim dijelovima naše obale, pretežno u Hrvatskom primorju. Izvan istarskih obala lovilo se u razdoblju 1952—1960. prosječno 2,5 % od čitave naše lovine tonida. Jedina godina s obilnom pojavom tuna pred istarskim područjem bila je 1955. Te su godine izvan otočja Brijuna bila sakupljena velika jata tuna, pa ih je Zajednica tunolova uspjela tada uhvatiti 45 t.

Smanjena je lovina gira, što će se u idućem razdoblju još drastičnije odraziti. Lovina kvalitetnih vrsta bijele ribe: cipala, lubina, komarča, iz izlovljavanja sezonskih uvala i dalje je na visini, kao tipičnije vrste tog područja, plosnatica i rakovice. Zapažen je i određeni porast kočarske lovine. (Vidi tabelu na str. 120).

Najnovije brojčano stanje ribara i ribolovnih sredstava sa zapadne obale Istre — iz 1960. godine — vidi se iz tabele na str. 121 koja sadržava podatke po općinama:¹⁵¹

Smanjivanje jednog dijela ekstenzivnog ribolova našlo je odraza u dvostrukom smanjivanju povremenih ribara u usporedbi sa stanjem u 1954. godini. S druge strane, znatno je povećan broj stalnih, profesionalnih ribara, od 53% u 1954. na 79% u 1960, što rezultira iz povećanog broja ribarskih brodova u društvenom sektoru. Iako je udvostručen broj motornih ribarskih brodova — veličine od 10 brt i više — ipak nije adekvatno udvostručen i broj stalnih ribara, jer je u proteklom razdoblju provedeno postepeno smanjivanje broja ribara u pojedinim plivaričarskim ekipama, od 12 i 13 ribara na 10 ribara. Usporedo s porastom motornih ribarskih brodova, nosilaca plivarica za male plave ribe, porasao je i broj tih mreža, a s druge strane smanjen je broj obalnih potegača za lov male plave ribe, a mreže stajačice za lov srdela skoro su nestale. Još važnija je izmjena kvalitete mreža plivarica zamjenom svih pamučnih mreža s onim od sintetskog vlakna. — Udvostručio se i broj brodova upotrebljenih u kočarenju. Međutim, to su sve brodovi koji malen broj dana sudjeluju u kočarenju i svi su namijenjeni pretežno lovu male plave ribe. — Porasao je broj mreža stajačica za 1711 komada u odnosu prema 1954. godini. U ostalim mrežama stajačicama dominiraju pasarice za lov plosnatica.

¹⁵⁰ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slovenije.

¹⁵¹ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Morska lovina po vrstama u razdoblju 1952—1956. godine

(u tonama)

V r s t a	1952.	1953.	1954.	1955.	1956.	Istra prosjeak 1952-1956.	FNRJ prosjeak 1952-1956.	Udio Istre u FNRJ %
Srdela	962	1967	1713	863	1891	1479	5792	25,6
Papalina	20	24	90	88	407	126	1734	7,3
Inćun	195	332	461	1211	1321	704	1082	65,0
Skušā	404	220	353	216	614	361	1580	22,8
Plavica	5	8	40	7	15	15	342	4,4
Šnjur	34	37	44	75	114	61	330	18,0
Iglica	1	6	34	17	7	13	66	19,7
Tuna	5	84	86	92	46	63	424	15,1
Polanda	—	—	5	60	28	19	117	16,2
Oslīć	15	18	23	27	26	22	307	7,2
Trlja	10	6	8	9	9	8	73	10,9
Zubatac	12	8	18	12	7	11	74	14,9
Cipal	103	68	87	46	104	81	197	41,1
Lubin	17	22	19	11	13	16	42	38,0
Komarča	12	30	20	12	19	19	51	37,2
Gira	150	87	109	135	69	110	930	11,8
Bukva	19	16	22	21	19	19	568	3,3
Salpa	6	6	19	9	6	9	46	19,6
Škrpun i škrpina	9	7	8	18	14	11	98	11,2
Plosnatice	17	6	31	12	13	16	36	44,5
Pas	8	6	11	9	7	8	46	17,4
Mačka	7	5	10	11	10	9	59	15,5
Raža	12	8	17	9	17	13	180	7,2
Lignja	7	11	12	18	13	12	98	12,2
Sipa	11	12	21	11	21	15	82	18,3
Hobotnica	5	5	4	5	8	6	83	7,2
Muzgavac	4	3	4	11	11	7	62	11,3
Školjke prirodne	—	3	3	2	3	2	53	3,8
Školjke iz uzgoja	20	—	5	4	4	7	48	15,6
Hlap	2	2	4	4	5	3	13	23,0
Škamp	14	7	10	13	29	15	145	10,3
Rakovica	39	20	68	30	74	46	50	22,0
Sve ostale vrste	170	167	208	338	196	216	1192	18,1
Istra	2295	3201	3567	3406	5140	3522	16000	22,0
FNRJ	15895	17299	14940	13600	18269	—	—	—
Udio Istre u FNRJ u %	14,5	18,5	23,9	25,0	28,2	—	—	—

Ribari i ribolovna sredstva u 1960. godini

		PODRUČJE OPĆINE								Istra ukupno	FNRJ ukupno
		Koper	Izola	Piran	Umag	Novi Grad	Poreč	Rovinj	Pula		
Ribari	Stalni	12	283	19	3	85	195	146	164	907	3322
	Povremeni	2	1	11	28	45	28	25	104	244	8171
	Ukupno	14	284	30	31	130	223	171	268	1151	11493
Brodovi motorni	Broj	—	28	1	—	10	19	16	16	90	209
	BRT	—	639	20	—	358	478	414	353	2262	7145
	KS	—	2855	80	—	1545	1770	1647	1435	9332	22085
Čamci motorni	Broj	4	2	6	2	6	2	3	14	39	1344
	BRT	14	3	19	2	6	10	6	22	82	4550
	KS	89	15	34	8	35	53	36	55	325	13696
Čamci na vesla	Broj	1	56	7	23	44	49	62	143	385	3316
	BRT	1	74	6	16	37	70	50	103	357	4321
Plivarice za malu plavu ribu	—	31	1	—	—	9	20	14	23	98	542
Potegače za malu plavu ribu	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	325
Tunolovne plivarice	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	21
Koče (broj brodova)	—	15	—	—	—	7	22	12	5	61	167
Potegače za pridn. vrste	1	1	2	—	—	—	6	3	1	14	1109
Igličare	—	—	—	—	—	—	4	2	2	8	108
Stajačice za srdele	4	8	8	4	—	—	8	1	—	33	437
Popunice	2	8	—	—	725	70	159	2071	236	3271	9225
Prostice	—	6	30	98	50	50	188	51	46	469	3545
Ostale mreže stajačice	—	2	201	152	510	510	5672	1634	527	8698	12579
Vrše razne	—	—	10	32	—	—	20	65	427	554	10733
Parangali (kofa)	8	10	5	55	5	—	19	86	71	259	3950
Svjetiljke za ribolov pod osti	4	2	5	21	15	—	16	13	98	174	2163
Ukupno mreža stajačica	6	24	239	979	630	630	6027	3757	809	12471	25786

Ribolovna sredstva, upotrijebljena u ribolovu u 1960. godini, postigla su kvalitetan uspon u toku posljednjeg petogodišta, za koji donosimo tabelarni pregled lovine koje su postigli ribari s pojedinog područja komune:¹⁵²

Morska lovina po općinama u razdoblju 1956—1960.

(u tonama)

Područje	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	Prosjeak 1956-1960.	Udio u ukupnoj lovini u %
NO općine Koper	22	20	13	23	12	18	0,3
NO općine Izola	1832	1631	1285	2064	1474	1657	30,3
NO općine Piran	607	738	698	45	122	442	8,1
NO općine Umag	122	172	172	17	15	100	1,9
NO općine Novi Grad	312	370	495	401	566	429	7,9
NO općine Poreč	1031	1015	1518	1707	1410	1336	24,5
NO općine Rovinj	551	559	469	734	973	657	12,1
NO općine Pula	663	695	817	841	1057	815	14,9
Istra	5140	5200	5467	5832	5629	5454	100,0
FNRJ	18269	20155	20575	18993	21276	19854	—
Udio Istre u FNRJ u %	28,2	25,8	26,6	30,7	26,4	27,4	—

Koper, s malobrojnim privatnim ribarima, na posljednjem je mjestu. Zadržao se u ribolovu vrlo malen broj privrednih ribara.

Izola daje najveći dio lovine, a ta je lovina adekvatna najvećem broju ribarskih brodova poduzeća »Riba« iz Izole.

Piran je ostao bez ribarske flote, izgubio je ribarski karakter i dobio više turistički karakter. Jaču lovinu u prve tri godine postiglo je poduzeće »Ribič« iz Pirana, koje je likvidirano. Nešto povećana lovina u 1960. godini nastala je osnutkom zadružne ribarske organizacije u Sv. Luciji kraj Portoroža, koja iskorištava uvalu Sečovlje u sezonskom ribolovu i ima jedan ribarski brod.

Umag je prve tri godine upotrebljavao tri broda industrije za preradu ribe »Dragonja«, a zatim su tu ostali samo povremeni ribari iz okolnih naselja.

Novi Grad održava ribolov na istoj razini zaslugom ribolovnog poduzeća »Zvijezda«, koje je danas pogon tvornice za preradu ribe »Dragonja« iz Umaga.

Poreč je i dalje zadržao drugo mjesto u ribolovu među istarskim komunama. U toku 1959. godine poduzeće »Školjka« iz Poreča apsorbiralo je ribare i sredstva iz svih pet ribarskih zadruga tog područja. Od 1958. godine pojačana je ribarska flota.

Rovinj je potkraj razdoblja pojačao ribarsku flotu stvaranjem ribolovnih ekipa pri industriji za preradu ribe »Mirna«, a početkom 1959. godine i sredstva iz rovinjske zadruge prešla su u sklop spomenute industrije.

¹⁵² Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Pula također pod kraj razdoblja jača ribarsku flotu osnivanjem ribolovnog poduzeća »Jastog« u Puli. Jedino se na području te općine još održava znatan broj privatnih ribara i to najviše povremenog karaktera. Redovita sezonska pojava rakovica i dobar plasman svih količina lovine na pulskoj ribarnici zadržava i nadalje ribare uz ribolov.

U odnosu prema čitavoj morskoj lovini porasao je udio zapadne obale Istre od 22 % iz petogodišta 1952—1956. na 27,4 % u ovom najnovijem petogodištu.

Prikaz pojedinih privrednih vrsta lovine u petogodištu 1956—1960. vidi se iz tablice na str. 124.¹⁵³

Porast ribarske flote u tom razdoblju najviše je pridonio porastu lovine male plave ribe, koja je u prvom petogodištu imala udjela sa 74 %, u drugom razdoblju s 82 %, a u ovom najnovijem razdoblju udio joj se popeo na 86 %. Najveći napredak vidi se u lovini srdela i skuša. Tunolov je potkraj razdoblja jako oslabio. — Vrlo veliki pad u lovini gira ima dvojak uzrok. Prvi je veliko smanjenje broja privatnih ribara koji su se najviše bavili lovom gira, a drugi je nestašica ove ribe na lokalnim lovištima. — Lovina svih ostalih vrsta kreće se više-manje u istim razmjerima. Jedino je u tom razdoblju nastupio interval jače pojave rakovica i pojačana je uzgojna djelatnost školjaka.

Posebno ćemo se osvrnuti na rezultate koje su istarski ribari postigli u dva načina ribolova od kojih se u posljeratnom razdoblju mnogo očekivalo, a koji ni istarskim poduzećima ni ostalim ribarskim organizacijama na našoj obali nisu donijeli željene rezultate. To su tunolov i koćarenje.

Tunolov istarskih poduzeća u posljednjem se deceniju zbivao na raznim dijelovima naše obale, najčešće izvan zapadne obale Istre, tj. u Kvarneru i Hrvatskom primorju. U nekim su godinama istarski ribari tunolovci bili organizirani u zajednici svih tunolovaca Jadrana i vršili udružene tunolovne operacije. — Istarski tunolov s motornim tunolovcima i onaj s ostacima starinskih mreža stajačica tunara vidi se iz prve tablice na str. 125.¹⁵⁴

Godina 1953. obilježava početak tunolova istarskih ribarskih poduzeća s motornim tunolovcima. Dva broda poduzeća »Srdela« iz Novog Grada »Bakalar« i »Haringa« započeli su tunolov s posadom sastavljenom pretežno od dalmatinskih ribara tunolovaca. Njima su se pridružila u 1954. godini tri broda poduzeća »Ribič« iz Pirana: »Belica«, »Knežak« i »Postrv«, također s pretežnom posadom dalmatinskih ribara. Uz promjenjivu sreću, koja u svim godinama nije bila naklonjena tunolovcima u postizavanju rentabiliteta u tom ribolovu, u 1960. godini tunolov je napušten. Do sredine 1961. nije obnovljen. Iz fonda dana utrošenih na tunolovu vidi se da su to bili pretežno »čisti« tunolovci, koji se nisu upotrebljavali u kombiniranom ribolovu, pa njihov rezultat tunolova dolazi još u crnjem svjetlu. — Poduzeće »Ribič« iz Pirana, koje se u spomenutom

¹⁵³ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

¹⁵⁴ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov

Morska lovina po vrstama u razdoblju 1956—1960. godine

(u tonama)

V R S T A	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	Istra prosjeak 1956-1960.	FNRJ prosjeak 1956-1960.	Udio Istre u FNRJ u %
Srdela	1891	2532	3287	2090	2833	2527	7350	34,5
Papalina	407	225	445	287	713	415	2162	19,2
Inćun	1321	1093	454	687	697	850	1458	58,5
Skuša	614	458	244	1739	398	691	2260	30,6
Plavica	15	8	2	2	3	6	56	10,7
Šnjur	114	27	28	170	182	104	613	17,-
Iglica	7	10	4	9	5	7	46	15,2
Tuna	46	80	112	40	3	56	271	20,7
Polanda	28	2	1	2	2	7	54	12,9
Oslić	26	50	41	26	29	34	343	9,9
Trlja	9	11	9	7	14	10	97	10,3
Zubatac	7	14	15	10	15	12	85	14,1
Cipal	104	55	68	79	96	80	226	35,4
Lubin	13	18	13	14	10	14	50	28,-
Komarča	19	22	15	13	11	16	50	32,-
Gira	69	39	40	38	49	47	1072	4,4
Bukva	19	15	19	13	32	20	707	2,8
Salpa	6	9	5	6	6	6	57	11,5
Škrpun i škrpina	14	16	10	19	19	16	166	9,6
Plosnatice	13	17	19	30	16	19	40	47,5
Pas	7	9	8	10	11	9	60	15,-
Mačka	10	15	12	14	18	14	70	20,-
Raža	17	16	21	16	23	19	181	10,5
Lignja	13	14	15	16	20	16	152	10,5
Sipa	21	13	15	20	11	16	120	13,3
Hobotnica	8	4	6	5	6	6	90	6,7
Muzgavac	11	13	15	29	31	20	126	15,9
Školjke prirodne	3	2	2	2	1	2	70	2,9
Školjke iz uzgoja	4	22	72	88	64	50	125	40,-
Hlap	5	5	5	4	2	4	12	33,3
Škamp	29	38	75	37	53	46	228	20,2
Rakovica	74	145	209	167	82	135	140	96,5
Sve ostale vrste	196	203	181	143	174	180	1317	13,7
I s t r a	5140	5200	5467	5832	5629	5454	—	—
F N R J	18269	20155	20575	18993	21276	—	19854	—
Udio Istre u FNRJ u %	28,2	25,8	26,6	30,7	26,4	—	—	27,4

Tunolov u razdoblju 1953—1960. godine

			1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.
Ukupna lovina	tonida	tona	88	113	225	78	100	121	42	6
	tune	tona	84	86	92	46	80	111	40	3
	polande	„	1	5	60	28	2	1	2	2
Od toga:	trupaci	„	2	1	36	4	2	—	—	1
	luci	„	1	22	37	—	16	9	—	—
Od toga:	motorni tunolovci	— tona	84	105	220	77	98	120	41	3
	tunare stajačice	„	4	8	5	1	2	1	1	3
	Broj upotrijebljenih brodova		2	5	6	4	5	6	4	1
Motorni tunolovci	Bili na tunolovu dana		480	890	1300	921	930	685	—	—
	Postigli lovina od drugih načina ribolova		—	—	—	—	—	192	43	81

Ribolov povlačnim mrežama — kočama — u razdoblju 1953—1960.

			1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.
ISTRA	Brodovi upotrijebljeni u kočarenju		17	23	26	23	37	39	49	61
	Ukupno KS motora		1217	2045	2264	2120	3630	3536	5233	6290
	Brodovi kočarili dana		472	752	1020	444	976	1226	1011	1846
	Postignuta lovina — tona		72	150	130	108	211	242	201	276
FNRJ	Brodovi upotrijebljeni u kočarenju		90	88	115	113	146	146	146	167
	Ukupno KS motora		7629	7282	8326	9404	12316	12111	13200	15246
	Brodovi kočarili dana		4439	5428	7410	6696	8887	9744	7423	9559
	Postignuta lovina — tona		764	804	1193	1284	1531	1610	1476	1610
ISTRA	Prosjeck lovine po brodu — tona		4,3	6,5	5,-	4,7	5,7	6,5	4,1	4,5
	Prosjeck kočarenja broda — dana		28	33	39	19	26	33	21	30
FNRJ	Prosjeck lovine po brodu — tona		8,5	9,1	10,4	11,4	10,5	11,-	10,1	9,7
	Prosjeck kočarenja broda — dana		49	61	64	59	61	67	51	57
ISTRA	Udio u broju kočara	FNRJ - %	18,9	26,2	22,6	20,4	25,4	25,4	33,6	36,5
	Udio u broju KS	FNRJ - %	16,-	28,1	27,2	22,5	29,5	29,4	39,7	41,4
	Udio u danima kočar.	FNRJ - %	10,6	13,9	13,8	6,7	11,-	12,6	13,6	19,3
	Udio u kočar. lovini	FNRJ - %	9,4	18,6	10,9	8,4	13,8	15,-	13,6	17,1

razdoblju bavilo ribolovom s deset brodova, a od toga s tri i četiri broda pretežno na tunolovu, od svog osnutka poslovalo je s gubitkom, i to najviše zahvaljujući slabom tunolovu. Bilans u 1958. godini pokazao je pasivu od 25 milijuna dinara, i to je pokopalo to ribolovno poduzeće.¹⁵⁵ Ni poduzeće »Srdela« (po novom nazivu »Zvijezda«) iz Novi Grada nije bilo prolazilo u tunolovu. — Mnogobrojni su faktori bili uzrokom takvom stanju u tunolovu. Objektivno odlučujući faktor bio je pridolazak tuna iz Mediterana, pa je napuštanje tunolova ubrzao interval lošeg nadolaska tuna od 1957. do 1961. godine. Subjektivni uzroci, koji su utjecali tek u manjoj mjeri na ishod rezultata bili su: neovladavanje prostranstvom kontroliranog područja i premalo iskorištavanje brodova u drugim načinima ribolova i dr.

Kočarenje, podložno kvaliteti lovišta, ali još više intenzitetu rada, iskorištavali su ribari sa zapadne obale Istre u vrlo malom obujmu. Njihovi poslijeratni rezultati predstavljaju slab doprinos toliko očekivanom proširavanju naše kočarske proizvodnje. Slika istarskog kočarenja, uspoređena s rezultatima čitavog kočarenja u FNRJ u posljednjih osam godina, vidi se iz druge tablice na str. 125.¹⁵⁶

Iz prosječne godišnje lovine pojedinog broda, koja je dvostruko manja nego lovina ostalih brodova kočara s naše obale, i po dvostruko manjem broju utrošenih dana može se zaključiti da je kočarenje istarskim ribarskim brodovima vrlo sporedan ribolov i da ga vrše s vrlo slabim intenzitetom. — Od prosječnih godišnjih 20 »čistih« kočara na našoj obali, tj. kočara, kojima je to bio jedini ribolov nijedan nije bio sa zapadne obale Istre. — Ima više razloga tome što su istarski ribarski brodovi upotrebljavani s mnogo manje intenziteta u kočarenju od brodova ostalih područja. Najprije, istarskim brodovima preostaje manje mjeseci u godini za kočarenje, jer sezona lova male plave ribe traje dva do tri mjeseca dulje nego na ostalim područjima. Napose, velik broj ribara koristi se po par mjeseci u jeseni ili s proljeća sezonskim izlovljavanjem uvala, ili odlazi na ribolov stajačicama, što također smanjuje mogućnost izlaska tj. kočara, kojima je to bio jedini ribolov, nijedan nije bio sa zapadne na kočarenje. — I kočarska lovišta izvan zapadne obale Istre mnogo su slabija, bar po jednoglasnom mišljenju mnogih istarskih ribara i po rijetkom pohađanju tih lovišta, nego kočarska lovišta u Kvarneru, kanalima Hrvatskog primorja i drugdje. Većina povremenih istarskih kočara pohađa lovišta Kvarnera i rijede Virskog mora.

Čitavo područje zapadne obale Istre, do visine rta Kamenjaka, obilježava se kao prvi naš kočarski rajon. U tom rajonu dopušteno je kočarenje čitave godine s neograničenim brojem brodova i jačine KS motora. Dubine u tom rajonu kreću se do 50 m. Iskorištavanje prvog rajona u kočarenju bilo je u najnovije vrijeme ovakvo:¹⁵⁷

¹⁵⁵ Marko Brajčić, Analiza poslovanja privrednih poduzeća u ribolovu, Referat sa Savjetovanja o ekonomskim problemima morskog ribarstva, Zagreb, svibnja 1959.

¹⁵⁶ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

¹⁵⁷ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Ribolov povlačnim mrežama — kočama — u prvom kočarskom rajonu
»Zapadna obala Istre« 1953—1958.

Godine	Broj motornih brodova upotreb- ljivanih u koča- renju	Ukupno KS bro- dova kočara	Brodovi kočarili ukupno dana	Ukupna postignuta lovina tona	Prosječna kočarska lovina po brodu tona	Brod prosječno kočario dana
1953.	5	187	31	2,3	0,5	6
1954.	11	935	296	55,-	5,-	27
1955.	12	1080	572	72,-	6,-	47
1956.	8	675	89	18,7	2,3	11
1957.	12	1080	138	32,7	2,7	12
1958.	10	1051	170	20,1	2,-	17
Prosjek	10	835	216	33,5	3,4	22

Prosječna dnevna kočarska lovina u rajonu zapadne obale Istre iznosila je 154 kg, a istarski su ribarski brodovi koji su kočarili u Kvarneru postizavali prosječno 220 kg lovine dnevno. To potkrepljuje tvrdnje istarskih ribara o postizavanju slabih kočarskih lovina u tom rajonu.

Sumarni rezultati lovina ribe istarskih ribara, prikazani prema glavnim načinima ribolova, pokazuju najjači porast u skupini male plave ribe, koji je adekvatan porastu plivaričarskih ekipa. Očita je određena stabilnost lovine male plave ribe, s mnogo manje kolebanja iz godine u godinu nego na ostalim dijelovima naše obale. Evo tog pregleda:¹⁵⁸

Morska lovina prema vrstama ribolova u razdoblju (1953—1960.

(u tonama)

Vrste ribolova	1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	Prosjek	
									1953.	Udio 1960. %
Lov male plave ribe	2594	2735	2477	4369	4353	4464	4984	4825	3850	82,3
Tunolov	88	113	225	78	100	121	42	6	97	2,1
Kočarenje	72	150	130	108	211	242	201	276	174	3,7
Zatvorene uvale	91	92	85	119	90	88	100	120	98	2,1
Uzgoj školjaka	—	5	4	4	22	72	88	64	32	0,7
Ostale vrste ribolova	356	472	485	462	424	480	417	338	429	9,1
Ukupno	3201	3567	3406	5140	5200	5467	5832	5629	4680	100,-

Preostaje još da se osvrnemo na rezultate ribolova postizavane u plitkim prirodnim uvalama u sezonskom izlovljavanju i na školjkarenje. Ovakvo se nižu geografskim redosljedom uvale koje se iskorištavaju u sezonskom izlovljavanju na istarskoj obali i prosječan iznos postignute lovine ribe u njima:¹⁵⁹

¹⁵⁸ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

¹⁵⁹ Iz Zavoda za stat. NRH i NR Slov.

Morska lovina iz uvala sa sezonskim zatvaranjem

U v a l a	Prosječna lovina ribe 1953—1960. tona
Sečovlje	38
Tarska uvala	33
Grote kraj Poreča	9
Mulandarija	1
Valkanela	2
Figarolica	1
Kuvrsada	1
Limski kanal	12
Ščuza	1
U k u p n o	98

Uvalu Strunjan izlovljavaju ribari iz Kmetijske zadruge Sv. Lucije kraj Portoroža. Postizani izlov ribe ne smatra se zadovoljavajućim zbog raznih problema, od kojih se kao glavni ističu: visoka morska trava, pomanjkanje plitkih zakloništa za riblju mlađ, dinamitaši i drugi problemi.¹⁶⁰

Tarsku uvalu zajednički iskorištavaju ribari iz Poreča i Novog Grada. Godinama je gorući problem ove uvale čišćenje mulja, koji nanosi rijeka Mirna. Time bi se glavno područje sakupljanja i lova cipala vrlo bonificiralo. I »Morska blata«, jezera u području ušća Mirne, čekaju da se osposobe i pretvore u lagunarne ribnjake za uzgoj cipala i jegulja.¹⁶¹

Riblji svijet iz uvale Grote kraj Poreča, koju izlovljava poduzeće »Školjka« iz Poreča, proživljava u najnovije vrijeme neke promjene. Nova tvornica za preradu ribe, smještena u sjevernom dijelu uvale Grote, ispušta otpadne vode, koje mogu privlačiti ciple. Ali zapažanja su pokazala da su lubini napustili predjele uvale do kojih dopire utjecaj otpadnih voda.

Manja sezonska lovišta riba, Mulandariju, Valkanelu, Figarolicu i Kuvrsadu, eksploatira poduzeće »Školjka« iz Poreča. Ta lovišta su udaljena od naselja pa se ne remeti u njima pridolazak ribe. Ni vode s kopna ne stvaraju tu svojim nanosima nikakve promjene.

Sezonsku lovinu ribe iz Limskog kanala dijele poduzeće »Školjka« iz Poreča i »Mirna« iz Rovinja, a uvalu Ščuza iskorištava poduzeće »Istra« iz Pule.

Djelatnost uzgoja školjaka razvija se na našoj obali vrlo sporo i prate je česte nepogode, i to u glavnim uzgajalištima Limskom kanalu i Malostonskom kanalu. To se odražava u velikom mortalitetu školjaka zbog napadaja planarije na školjkaška postrojenja. Druga nepogoda koja je elementarne prirode, kišovite sezone s nanosima mutnih voda, također je uzrok velikom mortalitetu.

¹⁶⁰ Ante Crnica, Problem vzgoje cipljev v portoroško-piranskem zaljevu, Morsko ribarstvo 1959, br. 1. str. 3. Rijeka.

¹⁶¹ J. Basioli, Ribolov u Tarskoj uvali, Morsko ribarstvo 1958, br. 8.

U Limskom kanalu je tvrtka Morena iz Trsta između dva posljednja rata uspostavila uzgojne instalacije na plutačama, na koje su se nadovezivali konopi na stupovima za smještaj kamenica.¹⁶² U posljednjem ratu napuštena su školjkaška postrojenja i u Limskom kanalu i u području južno od Pule. — Poduzeće »Školjkaš«, utemeljeno u Puli u 1947. godini, započelo je s uzgojem školjaka u Pomeru, Valelungi i u Limskom kanalu. Obnovljene su stare trule, instalacije i uspostavljeni novi gajevi.¹⁶³ Nakon početnih dobrih rezultata nastala je, međutim, stagnacija i zatim napuštanje postrojenja, djelomično zbog lošeg rukovođenja, a dobrim dijelom i zbog pomanjkanja tržišta za plasman gotovih proizvoda. Ostali su bili samo tragovi započetog djela.¹⁶⁴

Djelatnost oko uzgoja školjaka u Limskom kanalu ponovno je pokrenuta u 1954. godini, kada je Opća poljoprivredna zadruga iz Sv. Lovreča razvila uzgojne instalacije na površini od 34.000 m² po sistemu plutajućih parkova na željeznim plutačama. Uložen je velik napor u proširavanju i uređivanju uzgajališta. Međutim, pojavljivale su se osnovne poteškoće, od kojih je prva bila gubici proizvodnje zbog napadaja nametnika planarije. Nemale gubitke prouzročio je dolazak mrtvih valova zbog nevremena, koji se jako osjećaju do u dno samog kanala, dugog 9,5 km. Ti mrtvi valovi uzrokuju gubitak na parkovima s cementiranim kamenicama i fašinama s mladi kamenica.¹⁶⁵

Novost povezana s uzgojem školjaka u Limskom kanalu došla je u 1959. godini, kada je u vremenu od ožujka do rujna izvršeno pognojavanje Limskog kanala radi privredne eksploatacije. Gnojenje se vršilo dodavanjem hranjive juhe na osnovu superfosfata. Proučavanja i zapažanja pokazala su da su kamenice rasle dvostruko brže, a dagnje su poprimile izvanrednu punoću unutarnjeg sadržaja i imale su ubrzan porast.¹⁶⁶

Učinjeni su napore da se smanje napadaji nametnika planarije uvođenjem sintetskih konopa u proces proizvodnje i još nekim drugim tehničkim poboljšanjima.¹⁶⁷ Iza toga došao je najteži udarac školjkaškoj proizvodnji u Limskom kanalu. U jesen 1960. godine nastao je velik mortalitet, koji je pokosio oko 80 % čitave proizvodnje.¹⁶⁸ Mišljenja se mjerodavnih slažu da je uzrok tome bio velik nadolazak mutnih voda za obilnih kiša koje su padale te jeseni. Učestali južni vjetrovi pritiskom valova u unutrašnjost kanala sprečavali su izmjenu i čišćenje vode nadolaskom vanjskog mora. — U području Pule ponovno je započeta djelatnost uzgoja školjaka tek u 1958. godini.

¹⁶² I. Kos, Pula c. d. str. 94.

¹⁶³ I. Kos, Pula c. d. str. 94.

¹⁶⁴ V. Križanec, Gajenje školjaka na našim obalama, Morsko ribarstvo 1959, br. 8. str. 164, Rijeka.

¹⁶⁵ V. Križanec, O novoj tehnici gajenja kamenica u Limskom kanalu, Morsko ribarstvo 1959, br. 5. str. 94, Rijeka.

¹⁶⁶ Miljenko Buljan, Rezultati fertilizacije Limskog kanala, Morsko ribarstvo 1960, br. 2. 27, Rijeka.

¹⁶⁷ V. Križanec, O novoj tehnici, c. d. str. 94.

¹⁶⁸ Godišnji izvještaj o školjkaškoj djelatnosti poduzeća »Školjka« iz Poreča. U Zavodu za stat. NRH.

Proizvodnja školjkaša na istarskim uzgojnim instalacijama kretala se u najnovije vrijeme ovako:¹⁶⁹

Proizvodnja školjaka u razdoblju 1956—1960.

Godine	Limski kanal			Pomer i Vinkuran		
	Kamenice		Dagnje	Kamenice		Dagnje
	komada	tona	tona	komada	tona	tona
1956.	50.000	4	—	—	—	—
1957.	202.000	13	9	—	—	—
1958.	680.000	45	27	—	—	—
1959.	646.800	43	45	—	—	—
1960.	340.900	23	23	7.500	1	17

Proizvodnja školjaka u uzgajalištu Strunjanu još se kreće u malim količinama i više je pokusnog karaktera.

Čitava školjkaška djelatnost još uvijek je daleko od sigurne, masovne proizvodnje. To naročito vrijedi za Limski kanal, gdje su poljuljane nade zbog posljedice velikog ugibanja školjaka. Međutim, postrojenja u Pomeru i Vinkuranu obećavaju smireniji uzgojni proces, samo na žalost na ograničenim, mnogo manjim površinama od onih koje bi mogao pružiti Limski kanal uz sretan tok uzgojnog procesa.

Kretanje ukupne lovine ribe u najnovijem razdoblju podijeljeno po sektorima vlasništva ribolovnih sredstava bilo je ovakvo:¹⁷⁰

Morska lovina po sektorima vlasništva u razdoblju 1954—1960.

(u tonama)

Godine	Poduzeća	Zadruge	Individualni ribari	Ukupno
1954.	1451	1281	835	3567
1955.	2059	927	420	3406
1956.	3593	1193	354	5140
1957.	3446	1379	375	5200
1958.	3511	1517	439	5467
1959.	5066	397	369	5832
1960.	5143	206	280	5629
Prosjek	3467	986	439	4892
Prosječ. %	70,9	20,1	9,-	100,-
Udio 1959 %	87,-	6,7	6,3	100,-
Udio 1960 %	91,3	3,7	5,-	100,-

Prelaz gotovo svih zadružnih ribarskih organizacija u sklop poduzeća odrazio se i u ukupnim rezultatima lovine ribe. Nastajao je i pad lovine privatnih ribara, pa je porast društvenog sektora ribolova na za-

¹⁶⁹ Iz Zav. za stat. NRH.

¹⁷⁰ Iz Zav. za stat. NRH.

padnoj obali Istre mnogo jači nego igdje drugdje na našoj obali. Na području Hrvatskog primorja privatni ribari nose u 1959. i 1960. godini prosječno 34 % od čitave lovine, a u Dalmaciji 51 %.

Da bi se upoznalo nastojanje i likvidiranje ribolovnih organizacija na zapadnoj obali Istre donosimo pregled lovine pojedinih poduzeća i zadruga u nekoliko godina:¹⁷¹ (vidi tablicu na str. 132).

Iz ovog pregleda može se zaključiti kakva je previranja i organizacione promjene proživjela ribarska privreda zapadne obale Istre u razdoblju od osam godina. Od 22 organizacije ostalo je na početku 1961. godine samo sedam.

Ribolovne organizacije koje su postojale u 1961. godini uspjele su kompletirati svoju ribolovnu flotu. To su odreda brodovi najpogodnijih dimenzija za naše ribolovne prilike, pretežno noviji i opremljeni sa svim suvremenim tehničkim pomagalima. Vrijedno se osvrnuti na flotu pojedinih poduzeća i na najnovije rezultate ribolova postignute s pojedinim flotnim jedinicama.

Poduzeće koje se najprije oformilo u današnjem obliku i koje je stiglo najdalje u unapređivanju ribolovne tehnike jest »Riba« iz Izole. Evo sastava ribolovne flote tog poduzeća:¹⁷²

Brodovi poduzeća »Riba« iz Izole

Naziv broda	Godina gradnje	Duljina m	brt	Jačina brodskeg motora KS	Postignuta lovina ribe (tona)		
					1958.	1959.	1960.
Biser	1955.	17,3	20	85	79	55	76
Deklica	1955.	17,3	20	85	67	124	96
Golobica	1954.	16,5	18	105	25	131	136
Iglica	1952.	17,-	20	105	76	64	21
Lastovka	1954.	16,5	18	105	71	83	68
Ovčica	1954.	16,5	18	105	16	104	104
Primorka	1957.	17,-	22	120	111	71	81
Riba 1	1954.	16,5	18	105	90	69	76
Sirena	1955.	17,3	20	85	89	73	60
Školjka	1954.	16,5	18	105	97	74	105
Val	1953.	17,-	20	110	72	83	68
Vesna	1957.	17,-	20	95	162	106	79
Zarja	1957.	17,-	20	95	94	80	86
Ukupno	—	—	252	1305	1049	1117	1036

Pošto je to poduzeće početkom 1961. godine predalo četiri broda od 15 m duljine dalmatinskim ribarskim zadrugama, preostali brodovi vrlo su ujednačeni, što se odražava u srodnosti duljina, brt i KS. Svi brodovi namijenjeni su prvenstveno lovu male plave ribe. Međutim, pri njihovu projektiranju vodilo se računa i o mogućnostima upotrebe u kočarenju. Svi brodovi potekli su s piranskog brodogradilišta, namijenjeni prilikama

¹⁷¹ Iz Zav. za stat. NRH.

¹⁷² Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Pregled morske lovine ribolovnih organizacija u razdoblju 1953—1960.

Naziv i sjedište organizacije		(u tonama)							
		1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.
»Riba«	Izola	—	894	1106	1824	1623	1276	2059	1200
»Delamaris«	Izola	—	—	—	—	—	—	—	268
»Ribič«	Piran	—	134	354	583	684	643	—	—
»Dragonja«	Umag	—	—	—	114	156	158	—	—
»Zvijezda«	Novi Grad	238	169	223	293	354	483	377	559
»Školjka«	Poreč	—	46	123	210	200	420	1424	1401
»Mirna«	Rovinj	—	—	62	156	23	130	703	955
Uprava za otoke	Brioni	—	4	4	7	7	4	—	—
»Jastog«	Pula	—	—	—	—	—	78	208	440
»Istra«	Banjole	—	204	187	401	399	319	295	320
Poduzeća ukupno		—	1451	2059	3593	3446	3511	5066	5143
Ribiška zadruga	Piran	—	127	25	—	—	—	—	—
Kmetijska zadruga	Portorož	—	—	—	—	—	—	—	72
Ribarska zadruga	Umag	49	39	—	—	—	—	—	—
Opća poljoprivredna zadruga	Tar	1	—	—	—	25	65	63	—
Ribarska zadruga	Vabriga	302	209	181	300	320	445	—	—
Ribarska zadruga	Poreč	138	119	112	216	173	183	—	—
Ribarska zadruga	Funtana	195	141	117	158	159	224	—	—
Opća poljoprivredna zadruga	Vrsar	52	31	32	83	109	158	204	—
Ribarska zadruga	Rovinj	507	447	388	359	509	309	—	—
Ribarska zadruga	Fažana	91	86	36	48	53	96	130	134
Ribarska zadruga	Ližnjan	71	67	33	29	31	37	—	—
S R Z	Kavran	24	15	3	—	—	—	—	—
Zadruge ukupno		—	1281	927	1193	1379	1517	397	206

zapadnoistarskog ribolova s vrlo povoljnim maritimnim i radnim odlikama za uspješno obavljanje ribolova.¹⁷³ Grupa brodova od 15 m duljine, koja je predana dalmatinskim ribarima, postizavala je u razdoblju 1958—1960. prosječno 52 t lovine ribe godišnje, grupa od 16,5 m duljine prosječno 82 t, grupa od 17 m duljine prosječno 97 t, a grupa od 17,3 m duljine prosječno 78 t. Najmanji tipovi, prirodno, postigli su najslabije rezultate. Ti rezultati razmjerno su slabiji i zbog toga što ti najmanji tipovi nisu imali aparate za dubinsko otkrivanje ribljih jata. Svi ostali brodovi imali su te aparate, i to prvi na Jadranu, što je utjecalo na postizavanje 30 do 50 % više lovine ribe.¹⁷⁴ Brodovi tog poduzeća izlazili su na ribolov prosječno devet mjeseci svake godine.

Drugo poduzeće sa slovenskog dijela zapadne obale Istre, »Delamaris« iz Izole, formiralo je početkom 1960. godine ribolovne ekipe od brodova bivšeg poduzeća »Ribič« iz Pirana i nekih novoizgrađenih. »Delamaris« ima za nijansu jače brodove nego »Riba« iz Izole. Lovine nekih brodova niske su zato što su bili izvan proizvodnje velik dio godine pošto se rasformiralo spomenuto poduzeće, od kojeg potječe većina brodova. Tri najnovija broda ušla su u proizvodnju u polovici godine. Evo podataka o današnjem sastavu flote poduzeća »Delamaris«.¹⁷⁵

Brodovi poduzeća »Delamaris« iz Izole

Naziv broda	Godina gradnje	Duljina m	brt	Jačina brodskog motora KS	Postignuta lovina ribe (tona)		
					1958.	1959.	1960.
Jež	1960.	17,3	29	85	—	—	8
Klen	1958.	18,4	27	120	—	54	78
Prstak	1955.	17,3	20	85	77	54	74
Sulec	1960.	17,3	29	85	—	—	23
Šćuka	1945.	18,5	26	150	52	78	28
Trska	1960.	17,3	29	85	—	—	13
Zlatoperka	1955.	17,5	34	80	25	46	44
Knežak	1945.	18,5	50	105	Unajmljeni su bili drugim poduzećima		
Krap	1958.	18,4	27	120			
Som	1958.	18,4	27	120			
Pisanica	1955.	16,2	20	85			
Ukupno	—	—	318	1120	154	232	266

¹⁷³ A. Domančić, Brodovi za plivaričarenje, c. d. str. 17—18.

¹⁷⁴ Andrej Komljanec, Echosounder — asdic aparati u praksi, Morsko ribarstvo 1960, br. 4. str. 68. Rijeka.

¹⁷⁵ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Kmetijska zadruga iz Sv. Lucije kraj Portoroža posjeduje brod »Mečanicu« građen u 1955. godini, 17,3 m duljine, od 20 brt i 85 KS motora.

Poduzeće »Dragonja« iz Umaga, odnosno njegov ribolovni pogon iz Novog Grada (bivše poduzeće »Zvijezda«), imalo je sredinom 1961. godine flotu ovakvog sastava:¹⁷⁶

Brodovi poduzeća »Dragonja« iz Umaga

Naziv broda	Godina gradnje	Duljina m	brt	Jačina brodskog motora KS	Postignuta lovina ribe (tona)		
					1958.	1959.	1960.
Bakalar	1952.	18,-	34	135	77	32	81
Foka	1955.	18,-	32	110	85	42	38
Haringa	1952.	18,-	34	135	37	24	71
Komarča	1952.	22,-	34	180	37	14	83
Lica	1936.	18,7	33	110	37	19	3
Morž	1956.	17,5	26	110	93	39	36
Pirka	1946.	17,8	24	75	53	31	56
Sardun	1941.	16,6	37	110	45	45	42
Sipa	1958.	18,5	39	80	72	44	41
Šarun	1947.	19,5	33	135	68	58	65
Ukupno		—	326	1180	604	348	516

To je poduzeće koje ima brodove s najvećim istarskim prosjekom BRT i s najvećim prosjekom KS motora, ali koje ima najmanju prosječnu lovinu ribe. Uzroke tome treba tražiti najprije u upotrebi dvaju brodova u tunolovu (»Haringa« i »Komarča«), koji su u tom ribolovu postizavali vrlo loše rezultate. Zatim je postojao problem radne snage, sastavljene pretežno od dalmatinskih ribara, koji su bili ujedno i poljoprivrednici pa su u zimskim mjesecima težili k poljoprivrednim radovima na svom posjedu. Zbog toga je prosječan izlazak tih brodova na ribolov iznosio sedam mjeseci godišnje.¹⁷⁷

Poduzeće »Školjka« iz Poreča opremalo je sredinom 1961. godine najveći broj brodova od svih ribolovnih organizacija sa zapadne obale Istre. To su bili brodovi:¹⁷⁸

¹⁷⁶ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

¹⁷⁷ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

¹⁷⁸ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Brodovi poduzeća »Školjke« iz Poreča

Naziv broda	Godina gradnje	Duljina m	brt	Jačina brodskog motora KS	Postignuta lovina ribe (tona)		
					1958.	1959.	1960.
Bukva	1958.	17,9	29	140	—	86	124
Grdobina	1960.	17,3	24	75	—	—	10
Iskra	1957.	17,2	24	95	60	63	47
Kapica	1958.	16,7	29	140	—	76	49
Lustura	1957.	17,5	25	75	53	61	48
Meduna	1959.	16,3	28	75	—	82	56
Mrina	1944.	15,2	27	75	78	60	59
Oblica	1946.	16,8	26	140	125	84	77
Oblič	1956.	16,6	21	85	111	108	85
Polip	1947.	15,-	14	95	82	72	55
Popunica	1958.	18,3	23	120	114	85	63
Rom	1948.	16,4	30	110	75	72	48
Srčanka	1957.	17,6	33	140	78	89	45
Srdela	1940.	13,2	8	40	36	53	25
Srebrnjak	1957.	18,8	33	110	74	125	90
Strelica	1940.	17,3	21	75	57	79	35
Svjetlica	1957.	17,6	28	75	73	88	80
Vojka	1958.	17,2	25	120	88	107	60
Vrša	1959.	16,3	28	75	—	57	80
Zvijezdica	1956.	17,3	25	75	101	112	52
Krap	} Unajmljeni, vraćeni u 1961. g.				—	140	45
Pisanica					65	67	62
Som					—	—	55
Ukupno		—	501	1935	1270	1766	1350

Lovina ribe koju su postizavali brodovi tog poduzeća zadovoljavajuća je u odnosu prema drugim poduzećima i vrlo bliska najboljim istarskim rezultatima, tj. onima poduzeća »Ribe« iz Izole. I brodovi »Školjke« vrlo su srodni onima »Ribe« iz Izole, tek s ponešto jačim brt. I to poduzeće ima flotu s usklađenom veličinom svake jedinice, izuzev »Srdele« koja s veličinom brt ide u grupu čamaca. Dvije trećine flote izgrađene su u nekoliko posljednjih godina. Ribolovni kadar sastavljen je pretežno od stanovnika naselja porečke općine, u kojima su postojale ribarske zadruge pripojene tom poduzeću. To su: Vabriga, Tar, Poreč, Funtana i Vrsar.

Ribolovni pogon poduzeća za preradu ribe »Mirne« iz Rovinja sastavljen je djelomično od brodova bivše ribarske zadruge iz Rovinja, ili od novoizgrađenih. Ribari su pretežno iz Rovinja, zatim iz Vrsara i Medulina. Glavni dio brodova novije je gradnje i brodovi su usklađenih veličina, izuzev nekoliko starijih tipova. Od tih brodova očekivale bi se veće lovine ribe nego što su u koje su prikazane u idućoj tabeli. Od brojnih uzroka tome glavni su u organizacionom previranju i neintenzivnom iskorištavanju brodova izvan glavne, ljetne, sezone ribolova. Sastav flote tog poduzeća bio je sredinom 1961. godine ovakav:¹⁷⁹

¹⁷⁹ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Brodovi poduzeća »Mirna« iz Rovinja

Naziv broda	Godina gradnje	Duljina m	brt	Jačina brodskog motora KS	Postignuta lovina ribe (tona)		
					1958.	1959.	1960.
Babaroga	1958.	17	28	88	55	51	37
Balistina	1958.	17	28	120	4	48	64
Crveni Otok	1940.	14	13	36	27	12	14
Harpun	1938.	13	11	40	34	8	—
Kantar	1958.	17	28	120	—	68	74
Koralj	1955.	17	24	120	41	51	50
Kosirica	1958.	17	28	120	—	96	126
Morski Galeb	1955.	17	24	120	62	73	68
Morski Pas	1946.	16	40	110	77	61	45
Pauk	1958.	17	28	120	—	79	129
Rumenac	1955.	17	25	120	25	49	33
Soko	1960.	17	28	120	—	—	69
Tunara	1941.	17	19	140	33	39	30
Zlatka	1960.	17	28	120	—	—	122
Zubac	1960.	17	28	120	—	—	65
Ukupno		—	380	1614	358	635	926

Brodovi poduzeća »Mirna« Rovinj u prvom su polugodištu 1961. godine postigli odlične rezultate ribolova, najbolje koji su dosada postignuti u jednoj skupini brodova u jednom polugodištu u nas. Sa 13 brodova postignuto je 778 t lovine ribe ili prosječno 60 t po brodu. Međutim, svi istarski brodovi su posljednje tri godine postizavali prosječno za čitavu godinu 63 t. Tom uspjehu pridonio je najprije intenzivan ribolov u toku prva tri mjeseca 1961. godine, zatim praktično iskorištavanje ultrazvučnih detektora u ribolovu, u prva tri mjeseca u lovu papaline u Kvarneru, a u druga tri mjeseca u lovu srdela i skuša, i to što su se prvi put rovinjski ribari udaljili od svojih lokalnih lovišta riba i krenuli u potragu za ribom.

Ribarski kombinat »Istra« iz Pule formiran je početkom 1961. godine fuzioniranjem poduzeća za ulov i promet ribom »Jastog« iz Pule i poduzeća za ulov i preradu ribe »Istra« iz Banjola. To poduzeće ima najheterogeniju flotu od svih istarskih ribarskih poduzeća. Ipak prevladavaju noviji, usklađeniji tipovi. Šest brodova, izgrađenih u 1960. i 1961. godini po tipu su srodni, a i ostale su im karakteristike slične. Dosadašnja lovina ribe koju su postizavali neki brodovi niska je zbog njihova izostajanja s ribolova u toku većeg dijela godine ili zato što su kao novi ušli u proizvodnju u toku godine.

Ribolovna sredstva, upotrebljena u ribolovu u 1960. godini, postigla dine ovi brodovi:¹⁸⁰

¹⁸⁰ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Brodovi poduzeća »Istra« iz Pule

Naziv broda	Godina gradnje	Duljina m	brt	Jačina brodskog motora KS	Postignuta lovina ribe (tona)		
					1958.	1959.	1960.
Albatros	1955.	16,-	18	85	97	88	80
Galeb	1953.	11,3	8	25	26	36	25
Hrvatica	1960.	17,3	26	90	—	—	37
Jegulja	1941.	13,7	12	60	25	63	61
Međuza	1960.	17,3	26	90	—	—	52
Mišar	1951.	22,7	72	180	8	58	84
Mramorka	1960.	17,3	21	80	—	—	6
Plankton	1958.	17,-	19	120	38	74	75
Plima	—	17,-	27	110	—	24	38
Poletuša	1952.	19,-	36	135	102	66	59
Rakovica	1959.	17,6	27	120	—	22	72
Skampo	1939.	13,5	12	40	55	65	57
Spužva	—	16,1	17	60	45	62	32
Kondor	1961.	17,3	21	80	—	—	—
Srebruprugac	1961.	17,3	21	80	—	—	—
Zlatopružica	1961.	17,3	21	80	—	—	—
Ukupno		—	384	1435	396	558	678

Tri broda povučena su u raspremu koncem 1960. godine, a uskoro će uslijediti zamjena i ostalih starijih tipova s novim jedinicama.

Na kraju opisa ribarskih brodova donosimo sveukupne preglede kvalitativnog i kvantitativnog stanja flote pojedinog istarskog ribarskog poduzeća i mjesto koje istarska flota zauzima u ribarstvu u FNRJ:¹⁸¹

Pregled ribolovne flote sa stanjem sredinom 1961. godine

Poduzeće i zadruga		Broj brodova	Ukupno brt	Ukupno KS brodskih motora	Prosječno brt po brodu	Prosječno KS po brodu	Prosječna lovina po brodu u razd. 1958-1960. (tona)
»Riba«	Izola	13	252	1305	20	96	82
»Delamaris«	Izola	11	318	1120	29	102	47
Kmet. zadr.	Portorož	1	20	85	20	85	49
»Dragonja«	Umag	10	326	1180	33	118	49
»Školjka«	Poreč	20	501	1935	25	97	73
»Mirna«	Rovinj	15	380	1614	25	107	54
»Istra«	Banjole	16	384	1435	24	90	55
Zapadna obala Istre		86	2181	8674	25	100	63
Hrvatsko primorje		52	1598	4200	31	81	40
Dalmacija		65	2942	7853	45	121	58
Crnogorsko primorje		6	403	1020	67	170	18
F N R J		209	7145	22085	34	105	54
Udio zapadne obale Istre u FNRJ u %		43,1	32,4	40,6	—	—	—

¹⁸¹ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Usporedba podataka o ribarskim brodovima sa zapadne obale Istre s ribarskim brodovima iz drugih širih jadranskih područja upućuje na ove glavne činjenice:

I. Ribarski brodovi sa zapadne obale Istre imaju u prosjeku po 25 brt, što je za 9 brt manje od jugoslavenskog prosjeka i znatno manje od prosjeka na svakom širem jadranskom području.

II. Prosječna jačina brodskih motora sa zapadne obale Istre nešto je niža od jugoslavenskog prosjeka.

III. Uz znatno niže veličine brodskih jedinica i s nešto slabijom snagom brodskog motora istarski ribarski brodovi postizavali su znatno bolju lovnu ribu.

Prosječna duljina ribarskih brodova na zapadnoj obali Istre iznosi 17,3 m, a za sva ostala područja FNRJ 17,6 m. Kompletno opremljen ribarski brod od 16 m duljine koštao je sredinom 1959. godine oko 26,400.000 dinara, a brod od 18 m duljine oko 33,500.000 dinara, a brod od 20 m duljine oko 45,900.000.¹⁸² Kako sa svakim metrom duljine broda neobično raste i vrijednost broda, od svakog se povećanja broda traži postizavanje odgovarajuće lovine. To još više uzdiže bolje ribolovne rezultate istarskih brodova.

Analiza ribolova broda duljine 16—17 metara — a to je približna veličina istarskih brodova — pokazala je da takav brod, upotrijebljen u lovu male plave ribe i kočarenju treba da ulovi minimalno 56,2 tone ribe da bi pokrio troškove ribolova.¹⁸³ Međutim od svih jadranskih područja, s obzirom i na veličinu broda, jedino su istarski brodovi postizavali lovinu znatno veću od minimuma za pokriće ribolovnih troškova.

Najnovije stanje osnovne tehničke opreme istarskih ribarskih brodova pokazuju ovi podaci:¹⁸⁴

---

¹⁸² A. Domančić, Koštanje i rentabilitet plivaričarenja, Referat sa Savjetovanja o ekonomskim problemima morskog ribarstva, Zagreb, svibnja 1959.

¹⁸³ S. Srdar, c. d. str. 259 i 270.

¹⁸⁴ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Pregled tehničke opreme flote sa stanjem sredinom 1961. g.

Poduzeće i zadruga	Broj brodova	Radio-telefona na brodovima	Ultra-zvučnih detektora na brodov.	Svjetiljaka električnih agregata
»Riba« Izola	13	13	13	39
»Delamaris« Izola	11	11	11	33
Kmet. zadruga Portorož	1	1	—	3
»Dragonja« Umag	19	10	9	30
»Školjka« Poreč	20	20	19	45
»Mirna« Rovinj	15	12	13	39
»Istra« Pula	16	11	11	39
Zapadna obala Istre	86	78	76	228
Hrvatsko primorje	52	18	—	25
Dalmacija	65	41	—	111
Crnogorsko primorje	6	(6)	—	(12)
F N R J	209	143	—	376
Udio zapadne obale Istre u FNRJ u %	43,1	54,2	—	60,7

Glavnina istarske ribarske flote opremljena je najnužnijim suvremenim tehničkim pomagalicama. Radio-telefoni i elektro-agregati starijeg su datuma — postavljeni pretežno kad se brod stavlja u proizvodnju. Međutim ultrazvučnih je detektora bilo koncem 1960. godine na istarskim brodovima svega 21, a na svim ostalim brodovima montirani su u prvom polugodištu 1961. godine. To predstavlja velik kvalitetni uspon istarske ribarske flote, koja se neminovno mora uskoro odraziti u povećanoj lovinu ribe. Flota ostalih jadranskih područja u pogledu tehničke opreme znatno zaostaje za istarskom.

Ujednačenija, kompaktnija i tehnički dotjeranija istarska ribarska flota obećava u idućim godinama postizavanje još boljih rezultata.

VII — KRETANJE RASPODJELE I POTROŠNJE LOVINE

Ribarski centri na zapadnoj obali Istre imaju mnogo veće pogodnosti u prihvaćanju i distribuciji lovine ribe nego ostala jadranska područja. Blizina Trsta, jakog potrošačkog centra morske ribe, omogućuje plasman velikih količina lovine po povoljnim cijenama. Brojne velike tvornice za preradu ribe nadomak lokalnim lovištima riba mogu brzo prihvatiti i sačuvati za preradu svaku količinu ulovljene ribe. Nisu potrebni posebni prevozni brodovi niti organizirani trgovački aparat za prihvaćanje i promet ribom. — To sve omogućuje da se tu lovina ribe znatno skuplje plaća i obračunava ribaru proizvođaču nego na drugim našim područjima, gdje su trgovačka poduzeća, zbog skupog otkupnog aparata, prisiljena plaćati ribe po nižim cijenama. Ribari su tamo često upućeni na jednog jedinog otkupljivača, jer su podijeljene sfere otkupnog područja, pa su prisiljeni prodavati ribe po diktiranoj cijeni.

Predimenzioniranim kapacitetima zapadnoistarske industrije za preradu ribe nedostajala je velik dio godine nužna sirovina — svježja riba za preradu. U oštroj konkurenciji zbog nabavke sirovine poduzeća za preradu ribe stvarala su vlastite ribolovne ekipe. To je unijelo u odnose na ribljem tržištu više sigurnosti i stabilnosti, olakšalo i učvrstilo položaj ribara i osiguralo ribolovu sigurnu prođu.¹⁸⁵

Sredinom 1961. godine u vlasništvu industrije za preradu ribe nalazilo se 84% od svih ribarskih brodova na zapadnoj obali Istre.

Za postojanja jugoslavenske zone STT, ribari zaposleni na brodovima državnih poduzeća vršili su izvan ljetne sezone ribolov vlastitim sredstvima i ribe sami direktno donosili na tršćansko tržište.¹⁸⁶ Na ostalim dijelovima Istre vršilo je otkup trgovinsko poduzeće »Riba« iz Rijeke od oslobođenja do 1954. godine.¹⁸⁷ Tada nastupa jaka otkupna konkurencija od domaćih poduzeća iz Novog Grada, Poreča i ribarske zadruge iz Rovinja, koji su koncem 1954. godine istisnuli podružnice »Ribe«, Rijeka, iz zapadno istarskog prometa ribom. Poreč i Rovinj organizirali su za svoj račun trgovinu i izvoz vlastite lovine. Za njima se povelala i Pula. Izola je već prije samostalno prihvaćala i distribuirala lovinu ribe sa širokog zapadnoistarskog područja. Kasnije su poduzeća za preradu ribe organizirala prihvataj glavnine lovine ribe.

Čitava lovinu ribe zapadnoistarskih ribara bila je u sedmogodištu 1954—1960. distribuirana u ovim smjerovima:¹⁸⁸

Raspodjela lovine u razdoblju 1954—1960. (u tonama)

Godine	Za riblje konzerve	Za riblje brašno	Usojeno	Izvezeno u inozemstvo	Otpremljeno u unutrašnjost zemlje	Prodano na obalnom pojasu	Vlastita potrošnja ribara	Ukupno
1954.	1882	63	282	335	106	763	136	3567
1955.	1119	116	887	487	51	648	98	3406
1956.	1920	240	1490	484	17	895	94	5140
1957.	2519	43	1314	436	3	760	125	5200
1958.	2691	170	645	430	10	1412	109	5467
1959.	3681	39	410	560	143	910	89	5832
1960.	3346	83	325	373	264	1166	72	5629
Prosjek 1954.—1960	2451	108	765	444	85	936	103	4892
Udio u % 1954.—1960	50,-	2,2	15,7	9,1	1,7	19,2	2,1	100,-
Udio u % u 1959.	63,2	0,7	7,-	9,6	2,4	15,6	1,5	100,-
Udio u % u 1960.	59,4	1,5	5,8	6,6	4,7	20,7	1,3	100,-

¹⁸⁵ Mijo Mirković, Predgovor knjizi Iva Žuvele, Ribarska radna zadruga »Proleter« Velaluka, Zagreb 1956. str. VIII.

¹⁸⁶ J. Simončić, c. d. str. 97.

¹⁸⁷ Dinko Marelić, Kako srediti odnose unutar ribarske privrede, Morsko ribarstvo, 1955, br. 9, str. 223, Rijeka.

¹⁸⁸ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

Stvaranjem vlastite ribolovne flote rastao je postepeno i udio ribe koju je prihvaćala industrija za preradu. Uspon soljenih količina ribe, pa zatim postepen pad, uvjetovan je količinama lovine inćuna, koji se pretežno sole. U čitavom prikazanom razdoblju 68% ulovljene ribe odlazilo je za industrijsku preradu konzerviranjem ili soljenjem. Na ostalim dijelovima obale FNRJ za preradu je odlazilo u tom razdoblju svega 47% od ukupne lovine

Zbog blizine ribarskih centara zapadne obale Istre Trstu, preko kojeg prolazi čitav naš izvoz svježe morske ribe, prirodno je bilo očekivati da će kvantum izvezene ribe s istarskog područja biti veći. Međutim, zbog izbirljivosti talijanskih kupaca — izvozi se pretežno bijela, kvalitetnija riba — i zbog svestranih potreba za svježom ribom u našoj zemlji, izvezene količine ribe adekvatne su ukupnoj lovini. Udio je izvezenih količina morske ribe s ostalog područja FNRJ 7,9% od ukupne lovine.

Otprema svježe morske ribe s istarskog područja na tržišta udaljena od obale počela se je u najnovije vrijeme povećavati, i to nakon razvoja trgovačke mreže u svim centrima. S ostalih dijelova naše obale udio otpreme ribe u unutrašnjost zemlje iznosi 7,7% od ukupne lovine.

Zbog pretežno profesionalnog karaktera istarskog ribolova tu sami ribari troše mnogo manje ribe nego na ostalim dijelovima naše obale. Od čitave lovine ribe u ostalim područjima na potrošnju samih ribara odlazilo je 7,3% lovine.

U velikoj kvoti istarske lovine ribe, za koju se u raspodjeli vidi da se prodaje na obalnim tržištima, znatan dio ide za svježiju potrošnju u Pulu i ostale potrošačke centre, a određen dio dopire i do Rijeke. Za neke istarske gradove poznat je konzum morske ribe, koji je iznosio ove količine:¹⁸⁹

Potrošnja morske ribe na tržištima gradova

Godine	(tona)				
	Umag	Novi Grad	Poreč	Rovinj	Pula
1956.	11	12	22	54	232
1957.	9	14	24	46	229
1958.	17	12	30	45	270
1959.	11	15	76	56	319
1960.	—	—	—	—	295

Pula se izdvaja kao najjači centar u potrošnji ribe, ali te su količine nedovoljne s obzirom na broj stanovnika. Na gradskoj ribarnici Pule, a i ostalih istarskih gradova, često su traženja za ribom veća od ponude. Na svakog stanovnika Pule otpada godišnja potrošnja svježe morske ribe od oko devet kg. Od drugih većih obalnih gradova jedino se u Dubrovniku konzumira manje ribe nego u Puli, tj. oko 8 kg. Zadar troši oko 20 kg po stanovniku, Šibenik 13 kg, a Rijeka i Split po 12 kg po stanovniku godišnje.

¹⁸⁹ Iz Zavoda za stat. NRH.

Nakon ukidanja podružnica »Ribe« iz Rijeke na zapadnoistarskoj obali u 1954. godini promet ribom tekao je preko ovih poduzeća i za druga:¹⁹⁰

Promet ribom u razdoblju 1954—1960. godine

(u tonama)

Poduzeće i zadruga	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.
»Dragonja« — Umag	—	—	—	—	157	—	—
»Zvijezda« — Novi Grad	653	305	303	357	477	403	546
»Školjka« — Poreč	—	453	801	316	350	1440	1410
»Mirna« — Rovinj	—	—	—	—	—	942	985
Ribarska zadruga — Rovinj	467	424	383	520	332	—	—
»Riba« Izola — Pula	66	36	84	114	7	—	—
»Jastog« — Pula	—	—	—	130	397	472	573
»Kornat« — Rijeka, Pula	—	51	—	—	—	—	—
»Istra« — Banjole	—	—	—	—	—	385	436
U k u p n o	1186	1269	1571	1437	1720	3642	3950

Još se u nekim godinama pojavljuju u otkupu ribe ispostave poduzeća iz Izole i Rijeke, ali s glavinom ribe raspolažu istarske ribarske organizacije. U posljednjim godinama prometa ribom to je pretežno lov vlastitim ribolovnim ekipama, pa se to i ne smatra otkupom. Vršiti se i međuprodaja ribe između istarskih poduzeća i distributira za izvoz, za preradu ili za konzum na lokalnim tržištima. (Za slovenski dio zapadne obale Istre nisu poznati podaci o prometu ribom).

Rekli smo prije da istarski ribari postižu znatno bolje cijene ribe nego ribari ostalih jadranskih područja, i to zbog blizine lovišta glavnim centrima prihvaćanja ribe pa im je potrebno manje transportnih sredstava i troškova, a u ukupnoj lovini ima razmjerno više kvalitetnijih vrsta bijele ribe. To će nam potvrditi i slijedeći tabelarni prikaz, koji pokazuje kretanje ukupne vrijednosti postignute lovine ribe po prodajnim cijenama ribara proizvođača:¹⁹¹

Kretanje vrijednosti lovine ribe u razdoblju 1953—1960. godine

Godine	Zapadna obala Istre			F N R J		
	Ukupna lovina (tona)	Ukupna vrijednost (u 000 din.)	1 kg. din.	Ukupna lovina (tona)	Ukupna vrijednost (u 000 din.)	1 kg. din.
1953.	3201	168,841	53	17299	785,623	45
1954.	3567	241,158	68	14940	898,415	60
1955.	3406	267,239	80	13600	1,045,916	78
1956.	5140	374,861	73	18269	1,378,400	75
1957.	5200	556,050	107	20155	1,901,947	94
1958.	5467	560,637	103	20575	1,984,878	97
1959.	5832	665,208	114	18993	1,995,692	105
1960.	5629	682,617	126	21276	2,562,274	120

¹⁹⁰ Iz Zav. za stat. NRH.

¹⁹¹ Iz Zav. za stat. NRH i Slov.

Godina 1956. u gornjem je pregledu jedina u kojoj je postignuta cijena ribe istarskih ribara pala ispod jugoslavenskog prosjeka. To je lako protumačiti činjenicom da su te godine istarski ribari ulovili u Kvarneru 407 t jeftinih papalina i najveću do sada postignutu lovinu incuna u jednoj godini u iznosu od 1321 t, za koje je također postizavana niska cijena. Te godine bila je porasla i lovina jeftinih šnjura, pa je sve to utjecalo na pad vrijednosti lovine ribe. — Pad u konstantnoj tendenciji uspona vrijednosti lovine ribe nastao je u 1958. godini, ali nije pala cijena ispod jugoslavenskog prosjeka. Tome je bio uzrok najveća dosada postignuta lovina srdela istarskih ribara u jednoj godini, u iznosu od 3287 t. Te je godine bio zaustavljen uspon cijene srdele, nastao je bio čak i pad, od prosječne cijene od 90 dinara po kg iz 1957. godine na 85 dinara u 1958. Prirodno je da je to moralo oboriti i vrijednost zapadnoistarske lovine ribe.

Zanimljiv je u gornjem pregledu nezadrživ uspon cijena morske ribe. Do godine 1956. postojale su dogovorene otkupne cijene ribe, koje su u određenoj mjeri bile sputavane u jačem usponu. Od 1957. godine počeli su na cijene djelovati uvjeti tržišta i slobodno su se formirale cijene, pa se to odrazilo u daljem, bržem usponu cijena koje se nezadrživo penju i u najnovije vrijeme.

Specifičnosti u otkupu ribe na zapadnoistarskom području najbolje se odražavaju na srdeli, glavnoj i najtraženijoj lovini. Ovakve su bile razlike u prodajnim cijenama srdele ribara proizvođača pojedinih područja u 1960. godini:¹⁹²

Nabavne cijene srdele u 1960. godini

Područje	U 1960. godini 1 kg dinara
Umag — Novi Grad	120
Poreč	120
Rovinj	115
Pula	118
Cres — Lošinj	105
zadarsko područje	110
splitsko područje	105
makarsko primorje	90
dubrovačko područje	85

Razlike među područjima u cijeni srdele, kakve je pokazala 1960. godina svojstvene su i drugim godinama pa se mogu uzeti kao pravilo, s tom korekturom da se cijena na istarskom području izjednačuje. — Veća konkurencija u otkupu, manja udaljenost od lovišta do prihvata i gušća lokacija tvornica za preradu ribe, sve to utječe na redovito formiranje viših nabavnih cijena ribe na istarskom području.

¹⁹² Iz Zav. za stat. NRH.

VIII — INDUSTRIJA ZA PRERADU RIBE — NAJNOVIJI RAZVOJ I STANJE

Najveći dio istarskih tvornica za preradu ribe naslijeđen je iz razdoblja prije 1918. godine. U posljednjem ratu sve su tvornice ostale sačuvane i u 1945. godini nastavile rad sa sirovinom od domaće lovine. Međutim, instalirani tvornički kapaciteti bili su mnogo veći od mogućnosti domaće sirovinke osnove, a izostao je uvoz svježih polanada iz Turske i srdela iz Portugala i Španije. Prestala je i doprema u istarske tvornice svježe i usoljene srdele iz Dalmacije. S toga se pristupilo ukidanju nekih istarskih tvornica. Likvidirana je tvornica »Safica« iz Rovinja, »Arrigoni« iz Fažane i »Mazzola« iz Ližnjana. — Strojevi demontirani iz tih tvornica ugrađeni su u neke dalmatinske tvornice koje su raspolagale s većom sirovinom osnovom.¹⁹³

Formiranjem zone »B« Slobodnog teritorija Trsta nastalo je razdvajanje organizacije istarskih tvornica za preradu ribe. Bivše matične tvornice u Izoli ostale su pod STT, pa je postojala opasnost da ostale istarske tvornice ostanu bez osigurane limene ambalaže. Za vrijeme savezničke evakuacije Pule prevezen je u Rijeku dio strojeva iz Izole i s njima kompletirana nova tvornica ambalaže u Martinšćici kraj Sušaka. U Izoli su ostavljeni strojevi koji su bili dovoljni za novonastale mogućnosti prerađivanja, ali sirovinna osnova i dalje je bila slaba za preostale instalirane kapacitete.¹⁹⁴

U traženju novih organizacionih oblika poduzeća formirano je u 1948. godini poduzeće »Mirna« sa sjedištem u Rijeci, pod upravom kojeg su bile tvornice za preradu ribe izvan zone »B« STT, rovinjska, banjolska i tvornica limene ambalaže u Rijeci. — Nakon toga nastaje razdoblje održavanja istarskih tvorničkih kapaciteta na nađenoj tehničkoj razini, a sve investicije usmjerene su prema dalmatinskim tvornicama, koje su postepeno dovedene na nivo naprednije istarske ribarske industrije.¹⁹⁵

U istarskim tvornicama za preradu ribe postepeno je nastajalo usavršavanje tehnološkog procesa proizvodnje nakon 1953. godine. Prelazi se sa sterilizacije konzervi u otvorenim kotlovima na sterilizaciju u autoklavima na protupritisak. Uvodi se sušenje ribe ventilatorima umjesto na zrak. Mehanizira se pranje kutija. Stavljaju se u pogon poluautomatska kuhala IMC i suvremena postrojenja za proizvodnju ribljeg brašna. Osvaja se postupak dimljenja papaline u pećima hamburškog tipa i u suvremenim tunelskim pećima s kontinuiranim procesom rada. Otvara se u 1957. godini novi pogon za izradu limene ambalaže pri tvornici »Mirna« u Rovinju.

Za poboljšanje i proširenje tvorničkih kapaciteta, istarske i ostale na našoj obali, nacionalna sirovinna osnova bila je nedovoljna, uza sav porast ribolovnih ekipa. Stoga se u 1954. godini započelo uvoziti probne partije svježe, dubokosmrznute polande i torika iz Turske za potrebe svih

¹⁹³ B. Parać, Razvitak industrije c. d. str. 4.

¹⁹⁴ B. Parać, Razvitak industrije c. d. str. 5.

¹⁹⁵ B. Parać, Razvitak industrije c. d. str. 5.

tvornica. Uvoz se zatim postepeno pojačavao i vrlo se pozitivno odrazio u praksi. Povećan je broj radnih dana i tako je mnogo bolje iskorišten kapacitet prerade. Povoljne cijene sirovine i uspješan eksport proizvoda dobivenih od uvezene ribe omogućili su povećavanje dobitka.

Zbog nedovoljnog pristizavanja sirovine iz Turske pribjeglo se u 1958. godini uvozu atlantske tune od japanskih ribara, što je dalo snažan zamah industrijskoj proizvodnji ribe. Tabela pregled pod naslovom »Proizvodnja steriliziranih ribljih konzervi u tvornicama« u dugom nizu godina ilustrira utjecaj uvezene ribe na uspon proizvodnje i pokazuje udio svake tvornice u ukupnoj proizvodnji.¹⁹⁶

Nakon osam decenija postojanja likvidirana je početkom 1959. godine tvornica za preradu ribe u Kopr. Strojevi i osoblje prešli su u izolski kombinat »Delamaris«. Jedan od uzroka likvidacije te tvornice bila je gradnja nove koperske teretne luke, a diktiralo je to i pomanjkanje sirovine do koje je došlo zbog blizine dviju velikih tvornica u Izoli.¹⁹⁷

Nakon likvidacije koperske tvornice i likvidacije izvršene godinu dana prije, piranskog ribolovnog poduzeća »Ribič«, čitava ribarska privreda Slovenskog primorja koncentrirala se u Izoli. Tamo je fuzioniranjem dviju tvornica (»Iris« i »Argo«) i prelaskom treće, koperske (»Ikre«) formiran kombinat »Delamaris«, koji se pored prerade ribe bavi i ribolovom, a napose i drugim svojevrsnim djelatnostima. Proizvodi konzerve od povrća i rajčica, razne juhe i još čitav niz prehrambenih proizvoda. Time je kombinat osiguran od eventualnih kriza u opskrbi svježom ribom.¹⁹⁸ Kombinatan danas proizvodi oko 50% steriliziranih konzervi istarskih tvornica.

Evo najavljenog tabelarnog pregleda o proizvodnji steriliziranih ribljih konzervi u istarskim tvornicama:

---

¹⁹⁶ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

¹⁹⁷ Rudo Goljak, Preorientacije v slovenskem morskem ribištvo, Morsko ribarstvo 1959, br. 9, str. 189, Rijeka.

¹⁹⁸ R. Goljak, Razvoj izolske »Ribe« in »Delamarisa«, Morsko ribarstvo 1960, br. 11, str. 188, Rijeka.

Proizvodnja steriliziranih ribljih konzervi u razdoblju 1947—1960.

(u tonama)

Godine	»Ikra« Koper	»Iris« Izola	»Argo« Izola	»Dra- gonja« Umag	»Skoljka« Poreč	»Mirna« Rovinj	»Istra« »Banjole«	Ukupno Istre	Ukupno FNRJ	% Istra u FNRJ
1947.	59	9	9	130	—	233	147	577	1285	45
1948.	16	194	203	140	—	396	207	1156	2342	49
1949.	41	247	338	130	—	290	161	1207	2928	41
1950.	55	178	271	110	—	470	225	1309	2858	47
1951.	65	190	244	101	—	243	158	1001	1881	53
1952.	72	276	382	163	—	313	176	1382	3100	45
1953.	114	456	355	186	—	527	267	1905	3803	50
1954.	131	459	413	228	—	613	238	2082	4056	52
1955.	99	523	477	180	—	422	198	1899	3448	55
1956.	153	1015	864	384	—	1052	428	3896	6718	58
1957.	156	1698	1140	578	—	1442	522	5536	10254	54
1958.	252	1709	1289	350	61	1563	528	5752	11612	50
1959.	—	(1700)	(1504)	710	294	1918	678	6804	13400	51
1960.	—	(2627)	(2300)	1246	633	2630	916	10352	19571	53
Prosjek	87	806	699	330	71	865	346	3204	6233	52
Udio u ukupnoj preradi Istre u %	2,7	25,1	21,8	10,3	2,2	27,1	10,8	100,-		

Nakon stagnacije u proizvodnji i teškog financijskog stanja u 1958. godini tvornica »Dragonja« iz Umaga u posljednje se dvije godine oporavila. U tvornici pored prerade ribe proizvode i konzerve od rajčica.

Najmlađa i najmanja istarska tvornica za preradu ribe, »Školjka« iz Poreča, započela je radom u 1958. godini. Unatoč smještaju u privremenim neprilikama prostorijama proizvodnja se vrlo uspješno razvija i proširuje.

Tvornica »Mirna« ima najveći udio u preradi ribe i u NR Hrvatskoj i u FNRJ. Ima najusklađeniji tehnološki proces i najveći sortiman ribljih proizvoda: razne antipaste, riblje kobasice, riblje brašno i ulje itd. U ukupnoj proizvodnji steriliziranih ribljih konzervi sudjeluje sa 27%.

I tvornica »Istra« iz Banjola uspješno razvija proizvodnju. Najbliža izvoru lova papaline, u Kvarneru, kompletirana je s postrojenjima hamburških peći za preradu papaline dimljenjem.

Slijedeći tabelarni prikaz pokazuje kakve su grupe proizvoda izradivale istarske tvornice za preradu ribe u poslijeratnom razdoblju:¹⁹⁹

Proizvodnja istarskih tvornica za preradu ribe po grupama proizvoda u razdoblju 1947—1960. (u tonama)

Godine	Sterilizirane konzerve			Nesterilizirane konzerve	Usoljene ribe	Riblje brašno	Riblje ulje
	Od same ribe	Anti-paste	Ukupno				
1947.	577	—	577	973	—	—	—
1948.	1143	13	1156	326	—	40	17
1949.	1187	20	1207	719	—	23	9
1950.	1288	21	1309	664	—	33	13
1951.	998	3	1001	680	—	37	11
1952.	1334	48	1382	518	—	59	19
1953.	1875	30	1905	627	872	123	35
1954.	1891	191	2082	732	635	202	40
1955.	1631	268	1899	715	1449	327	60
1956.	3273	623	3896	724	1693	385	118
1957.	4793	743	5536	675	1439	462	144
1958.	4081	1671	5752	685	586	358	109
1959.	4570	2234	6804	611	411	359	57
1960.	6901	3451	10352	221	585	560	47
Prosjek	2539	665	3204	634	—	212	48
Prosjek FNRJ	—	—	6233	1002	—	356	78
Udio Istre u FNRJ %	—	—	51,5	63,4	—	59,2	61,5

Navedeni nizovi grupa proizvoda pokazuju dinamiku steriliziranih konzervi. Naročito je interesantno nastajanje i uspon proizvodnje antipasta. U ostalim proizvodima vide se više-manje ujednačeni iznosi proizvodnje.

Donosimo prikaz glavnih vrsta — artikala — proizvodnje steriliziranih ribljih konzervi istarskih tvornica u najnovijem petogodištu:²⁰⁰

¹⁹⁹ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

²⁰⁰ Iz Zav. za stat. NRH i NR Slov.

*Proizvodnja steriliziranih ribljih konzervi
prema glavnim artiklima u razdoblju 1956. — 1960. (u tonama)*

		1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	Istra Prosjeck 1956—1960	FNRJ Prosjeck 1956—1960
Od domaće lovine	Sardine	1579	2309	2588	2302	2468	2250	4517
	Papaline	360	231	90	170	659	302	470
	Skuše	444	407	95	950	576	495	757
	Tune i polande	168	231	26	14	—	94	157
	Gire	—	—	—	11	—	2	37
	Antipaste	—	—	—	1063	300	273	292
	Ostale	25	202	161	99	358	169	547
	Ukupno	2576	3380	2960	4639	4361	3585	6777
Od uvezene ribe	Tune i polande	697	1413	1121	994	2840	1413	2939
	Antipaste	623	743	1671	1171	3151	1472	2595
	Ukupno	1320	2156	2792	2165	5991	2885	5534
Zapadna obala Istre		3896	5536	5752	6804	10352	6470	—
F N R J		6718	10254	11612	13400	19571	—	12311

Uspon proizvodnje, postignut u malom broju godina, nastao je zbog povećanog preuzimanja lovine — sirovine — od nacionalnog ribolova, ali još više zbog pojačanog uvoza ribe. U svim glavnim vrstama proizvoda i u svim godinama preko polovinu proizvoda industrije za preradu ribe FNRJ daju istarske tvornice.

U 1956. godini, kada istarska i ostala jugoslavenska industrija za preradu ribe nije postizala ni polovicu današnje proizvodnje, pretpostavljena je ovakva moguća iskoristivost tvorničkih uređaja:²⁰¹

Pregled kapaciteta za industrijsku preradu ribe sa stanjem u 1960. god.
(u tonama)

Tvornica	Sterilizirane riblje konzerve		Nesterilizirane riblje konzerve		Ukupna proizvodnja rib. konzervi u 300 dana u godini
	Za 8 rad. sati	Za 200 dana rada	Za 8 rad. sati	Za 100 dana rada	
»Ikra« Koper	3,—	600,—	0,3	30,—	630,—
»Iris« Izola	10,—	2000,—	1,—	100,—	2100,—
»Argo« Izola	10,—	2000,—	1,—	100,—	2100,—
»Dragonja« Umag	5,—	1000,—	0,5	50,—	1050,—
»Mirna« Rovinj	11,—	2200,—	1,1	110,—	2310,—
»Istra« Banjole	5,—	1000,—	0,5	50,—	1050,—
I s t r a	44,—	8800,—	4,4	440,—	9240,—
F N R J	100,—	20000,—	10,—	1000,—	21000,—
Udio Istre u FNRJ u %		44,—		44,—	44,—

²⁰¹ Radivoj Novak, Kapaciteti za preradu ribljih konzervi, Morsko ribarstvo 1956, br. 10, str. 349. Rijeka.

Kapacitet prerade likvidirane tvornice u Kopru nadomjestila je nova tvornica u Poreču pa su postavljeni kapaciteti i danas realni, jer su i dostignuti u 1960. godini. Bolje iskorištavanje istarskih tvorničkih kapaciteta od tvorničkih kapaciteta ostalih područja potvrđuje udio Istre u industrijskoj preradi ribe u FNRJ s preko 50%, a udio u kapacitetima iznosi 44%.

Oko 85% proizvodnje istarske i jugoslavenske industrije za preradu ribe namijenjeno je izvozu. Zbog jake konkurencije Portugala i Maroka, gdje je u najnovije vrijeme proširena industrija ribljih konzervi u velikim razmjerima i gdje se konstantno snizuju prodajne cijene konzervi, naša industrija za preradu ribe vodi borbu za pozicije na svjetskim tržištima. Dosada je naša industrija za preradu ribe prodrla u 45 država na svim kontinentima.²⁰²

IX — ZAKLJUČAK

Ribarstvo ima važno značenje u čitavoj oblasti privrede zapadne obale Istre. — Danas je u istarskom ribolovu, trgovini i preradi ribe u stalnom radnom odnosu uposleno oko 4.400 ljudi. — Na području kotara Koper npr. ribarstvo i turizam donose oko 15% od čitavog narodnog dohotka tog područja.²⁰³ — Zato ribarstvo predstavlja važnu komponentu opće aktivnosti i vrijedan doprinos zadržavanju stanovništva na zapadnoistarskoj obalnoj regiji.

Ribari sa zapadne obale Istre ne bi se smjeli uspavljivati činjenicom da postižu bolje godišnje lovine ribe nego ribari s ostalih područja. — Povećavanje istarske ribolovne flote nije u proteklom deceniju bilo praćeno srazmjernim porastom lovine ribe. Brodovi su bili usredotočeni pretežno na lov male plave ribe i velik dio godine nedovoljno iskorišteni u kočarenju.

U perspektivnom planu razvoja morskog ribarstva Jugoslavije za razdoblje 1961—1965. godine predviđa se snažan i brz porast ribarske flote, tehnički sposobne za vršenje ribolova na otvorenom Jadranu i na svjetskim morima. Već ima izgleda da će istarski ribari prvi i najdalje u tome doprijeti, tj. u najjačoj participaciji u novoj ribarskoj floti za Jadran i u odlasku na ribolov u svjetska mora. — Narodni odbor kotara Pula donio je koncem 1960. godine odluku o formiranju poduzeća »Jugoatlantik« sa sjedištem u Puli. U prvom planu predviđena je nabava pet brodova od 55 m duljine za tunolov i kočarenje na Atlantiku i ostalim svjetskim

²⁰² Davor Miloš, Ekonomski problemi i rentabilitet industrije za preradu ribe, Referat sa Savjetovanja o ekonomskim problemima morskog ribarstva, Zagreb svibnja 1959.

²⁰³ —nm— Porast ribištva v Slovenskom Primorju, Morsko ribarstvo 1957 br. 9, str. 259. Rijeka.

morima.²⁰⁴ Ostale ribarske organizacije s područja kotara Pula povisit će svoju jadransku ribarsku flotu za 35 jedinica.

Ribari s područja Slovenskog primorja namjeravaju također znatno proširiti svoju jadransku flotu, a imaju i oni planove o uključivanju u oceanski ribolov.²⁰⁵

Istarskoj industriji za preradu ribe glavni je problem, s kojim se trajno bori, pomanjkanje sirovine, svježe ribe. Perspektivni plan razvoja ribarstva omogućuje rješavanje i tog problema, tj. potpunu opskrbu tvorničkih kapaciteta od povećane lovine iz Jadrana i iz oceanskog ribolova.

Napredak tehničke opreme brodova nasumnjivo će se u skoroj budućnosti pozitivno odraziti u prosječnom usponu lovine ribe po brodu. Od kvalitetno opremljene istarske flote, kompletirane ultrazvučnim detektorima u 1961. godini, očekuje se, nakon potpune praktične primjene tih aparata, i kvalitetan skok u proizvodnji. Na vrlo prostranim lovištima riba izvan zapadne obale Istre najviše će doći do izražaja pomoću aparata za dubinsko otkrivanje ribljih jata.

Široko zacrtan novi perspektivni plan razvoja morskog ribarstva u kojem Istra nosi velik udio, imperativno zahtijeva otvaranje odgovarajućih ribarskih škola za odgoj stručnih kadrova. Na tome se dosada vrlo malo učinilo. — Daljim razvojem ribarske privrede otvara se znatan broj novih radnih mjesta stalnog uposlenja. To će biti racionalno upošljavanje, s proizvodnim sredstvima koja mogu postizati visoku produktivnost rada i pružati proporcionalno visoku zaradu.

Razvijanje profesionalizma u dubinskom ribolovu kočama neophodno je potrebno istarskim ribarima u osvajanju otvorenog mora. To će ujedno predstavljati kidanje tradicije prakticiranja ribolova isključivo na lokalnim lovištima i afirmiranje ribara u osvajanju otvorenog mora.

Od posebnih načina ribolova treba spomenuti problematičan ribolov mrežama stajačicama, koji danas donosi vrlo malo koristi istarskim ribarima. — Desetak tisuća istarskih mreža stajačica za lov plosnatica i rakovica predstavlja polovicu svih mreža stajačica na Jadranu, a one donose vrlo slabe prinose. Sezonski lov rakovica nerentabilan je zbog otežanog plasmana, a u lovu plosnatica nastaju veliki gubici jer dupini kidaju mreže.

Sezonsko izlovljavanje istarskih uvala treba čuvati i podržavati zbog njegove specifične uloge. Taj ribolov donosi pretežno bijelu, plemenitu ribu, koju najčešće drugim načinima nije moguće loviti, a koja je u izvozu i na domaćem tržištu visoko cijenjena. — Zato treba naći načina da se bar glavni objekti tog ribolova privedu većem stupnju produktivnosti. To su piranska uvala Sečovlje i Tarska uvala, gdje bi se prečišćavanjem nanosa mulja i čišćenjem dna kanala postizavao mnogo bolji efekt ribolova.

²⁰⁴ D. M. Osnovano poduzeće »Jugoatlantik« za oceanski ribolov, Morsko ribarstvo 1960, br. 12. str. 199. Rijeka.

²⁰⁵ R. Goljak, Razvoj izolske »Ribes« c. d. str. 188.

Dobri prirodni uslovi u oblasti uzgoja školjaka na zapadnoj obali Istre nisu se u dovoljnoj mjeri iskorištavali i proizvodnja je ostajala na niskom nivou. I sadašnja mala proizvodnja nailazi na otežan plasman, s jedne strane zbog malog kruga potrošača, a s druge strane zbog toga što postojeći propisi kočje prodaju školjaka ljeti, kada bi se najviše plasirale. Danas je otvoren problem i osiguravanje gojilišta školjaka od periodičnih mortaliteta, koji nastaju višom silom, i problem su napadaji parazita na školjke.

Istarsko ribarstvo stvaranjem ribarskih kombinata pošlo je dobrim putem i pozitivni rezultati već dolaze do izražaja. Velik je njegov doprinos novom, snažnom zamahu čitavog našeg morskog ribarstva. Istarsko ribarstvo danas pokazuje put kojim treba ići naše jadransko ribarstvo do bržeg i kvalitetnijeg progressa.